

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Historický ústav

**Analýza učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední
odborné školy, Nejnovější dějiny, s pracovními a
metodickými listy s podtextem mezipředmětových
vztahů s předmětem ZSV**

Diplomová práce

Autor: Bc. Alena Míčová

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: NSSKDE-NSSKON- Učitelství pro střední školy - dějepis - Učitelství pro střední školy - základy společenských věd

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kapustová

Hradec Králové, 2015

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Alena Míčová

Studium: P13319

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství pro střední školy - základy společenských věd

Název diplomové práce: **Pracovní a metodické listy k učebnici Dějepis pro Gymnázia a SŠ 4. Nejnovější dějiny**

Název diplomové práce AJ: Practical and Methodological Sheets in History Textbook for Grammar School and High School, vol. 4: Contemporary History

Anotace:

DP se bude zabývat zpracováním pracovních a metodických listů k učebnici Dějepis pro Gymnázia a SŠ 4, Nejnovější dějiny, kde doplňujícím aspektem budou mezipředmětové vztahy s předmětem ZSV. DP bude obsahovat teoretický základ k problematice metodických listů a mezipředmětových vztahů týkající se zejména 20. století českých i světových dějin. Literatura: Učebnice Dějepis pro Gymnázia a SŠ 4, Nejnovější dějiny: P. Čornej, J. a J. Kuklíkovi Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu: J. Plch Příručka ke studiu didaktiky dějepisu: D. Labischová, B. Gracová

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kapustová

Oponent: PhDr. Jiří Kotyk, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 20.12.2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením Mgr. Ireny Kapustové samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje literatury.

V Hradci Králové dne 17. 12. 2015

Anotace

MÍČOVÁ, Alena. *Analýza učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední odborné školy, Nejnovější dějiny, s pracovními a metodickými listy s podtextem mezipředmětových vztahů s předmětem ZSV*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, 2015. 187 s. Diplomová práce.

DP se bude zabývat analýzou učebnice Dějepis pro gymnázia a SŠ 4, Nejnovější dějiny a zpracováním pracovních a metodických listů. Doplňujícím aspektem budou mezipředmětové vztahy s vyučovacím předmětem ZSV. DP bude obsahovat teoretický základ k problematice tvorby učebnice, pracovních a metodických listů a mezipředmětových vztahů. Mezipředmětové vztahy se týkají dějepisu a společenských věd. Praktická část bude věnována zpracováním pracovních a metodických listů, které budou mapovat učebnici Dějepis pro gymnázia 4. Literatura: Učebnice Dějepis pro Gymnázia a SŠ 4, Nejnovější dějiny: P. Čornej, J. a J. Kuklíkovi Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu: J. Plch, Příručka ke studiu didaktiky dějepisu: D. Labischová, B. Gracová.

Klíčová slova: analýza učebnice, mezipředmětové vztahy, pracovní listy, metodické listy

Abstract

MÍČOVÁ, Alena. *The analysis of a textbook History for grammar schools and highschools 4, recent history, with practical and methodical sheets and interdisciplinary relationships with a social science subject*. Hradec Králové: Faculty of Pedagogics, 2015, 187 pp. Diploma thesis.

The diploma thesis will deal with analysis of textbook History for grammar schools and high schools 4, recent history and production of working and methodical sheets. Complementary aspect will be interdisciplinary relationships with social science subject. The diploma thesis will contain a theoretical basis for the issue of a creation of a textbook, practical and methodological sheets and interdisciplinary subject relationships. The interdisciplinary subject relationships involve history and social science subjects. Literature: Textbook History for high school and high school 4 Recent history: P. Čornej, J. and J. Kuklíkovi, Interdisciplinary subject relations and the specifics of the educational process: J. Plch, Guide to the study of didactics of history: D. Labischová, B. Gracová.

Key words: the analysis of a textbook, the interdisciplinary relationships, practical sheets, methodical sheets

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé diplomové práce Mgr. Ireně Kapustové, za odborné vedení a poskytnutí rad důležitých pro mou práci.

1	Úvod.....	8
2	Didaktika dějepisu a postavení dějepisu	11
2.1	Didaktické metody.....	15
3	Definice učebnice.....	18
4	Didaktická analýza učebnice.....	21
5	Učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední školy	23
6	Dějepis pro střední odborné školy.....	27
7	Analýza podle Josefa Maňáka.....	29
8	Výsledky analýzy	33
9	Mezipředmětové vztahy	35
9.1	Mezipředmětové vazby mezi dějepisem a občanskou výchovou	37
10	Tvorba pracovního listu.....	40
10.1	Metodický list.....	45
11	Seznam pracovních a metodických listů	47
12	Závěr.....	128
13	Seznam zdrojů	130
13.1	Použitá literatura	130
13.2	Seznam dalších zdrojů.....	131
14	Přílohy	132
14.1	Příloha č. 1.: Hlediska pro analýzu učebnic podle Josefa Maňáka	132
14.2	Příloha č. 2.: Seznam vyplněných pracovních listů	134

1 Úvod

Pro zpracování diplomové práce jsem si vybrala téma *Analýza učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední odborné školy, Nejnovější dějiny, s pracovními a metodickými listy s podtextem mezipředmětových vztahů s předmětem ZSV*. Autorem učebnice jsou J. a J. Kuklíkovi. Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Učebnice je didaktické médium, které provází žáka od základní školy až k ukončenému středoškolskému nebo vysokoškolskému vzdělání. Stává se pro žáka důležitým zdrojem poznání. Moderní doba nabízí nepřehledné množství učebního materiálu, ve kterém je pro učitele nutné se orientovat, aby výběr učebnice byl pro žáky co nejefektivnější.

První část diplomové práce (teoretická část) je rozdělena do devíti kapitol. První kapitola nazvaná *Didaktika dějepisu a postavení dějepisu* stručně seznamuje se vznikem oborové didaktiky, dále vymezuje její předmět, charakterizuje obsah, cíle, metody a formy výuky. Kapitola se také věnuje modernímu pojetí výuky dějepisu prostřednictvím nejrůznějších metod, přičemž vyzdviženy jsou především aktivizační metody. Kapitola definuje také klíčové kompetence obsažené v Rámcovém vzdělávacím programu.

Druhá kapitola se věnuje definici učebnice v obecném pojetí. Na učebnici diplomová práce nahlíží z pohledu nejrůznějších autorů. Učebnice *Dějepis 4* je analyzována a následně porovnána s učebnicí *Dějepis pro střední odborné školy*. Další kapitola volně přechází v analýzu učebnice. Pro získání výsledků analýzy bylo využito analýzy podle rastru J. Maňáka. Analýza podle rastru J. Maňáka zkoumá obě učebnice zároveň. V kapitole s názvem *Výsledky analýzy* jsou vyhodnoceny závěry jednotlivých okruhů analýzy. Použitá analýza hledá odpověď na následující otázky:

- Je učebnice vhodným didaktickým prostředkem?
- Je jazyk textu přiměřený věku žáků?
- Je vysvětlení nového učiva výstižné a přehledné?
- Obsahuje učebnice doplňující úkoly, které vedou žáky nejen k zopakování učiva, ale také ke kritickému myšlení?
- Jaké má učebnice klady a nedostatky?

Kapitola nazvaná *Mezipředmětové vztahy* se věnuje mezipředmětovým vztahům. Rámcový vzdělávací program se zabývá mezipředmětovou integrací, která dává možnost spojování několika předmětů v jeden či naopak vytvoření několika předmětů z jednoho oboru. Diplomová práce popisuje mezipředmětové vztahy zejména mezi dějepisem a základy společenských věd. Vztah mezi dějepisem a základy společenských věd je velmi těsný. Předměty se navzájem doplňují. Propojení historie a občanské výchovy vytváří v rámci školních osnov prostor dozvědět se více o záležitostech lidských práv, politických, společenských nebo ekologických problémech, které by jinak ve výuce dějepisu byly probrány pouze okrajově, případně by se na ně vůbec nedostalo. Propojení dějepisu a občanské výchovy vytváří v žácích kritické myšlení a za abstraktním pojmem si umí představit konkrétní situaci. Žáci umí konkrétní situaci analyzovat, zhodnotit a aplikovat na jiný problém současného světa.

Závěr teoretické části diplomové práce je věnován tvorbě pracovních a metodických listů. Pracovní a metodické listy jsou obsahem praktické části diplomové práce. Pracovní list je originálním učebním materiálem, který zpravidla vytváří učitel dle vlastních schopností, dovedností a stupně znalostí konkrétní třídy. Při tvorbě pracovního listu (dále jen PL) si musí pedagog ujasnit odpovědi na několik základních otázek:

- Pro koho jsou PL určeny? Jaká je věková kategorie žáků?
- Je PL určen pro skupinu či pro jednotlivce?
- Jaká je časová dotace na řešení PL?
- V jakém prostředí budou PL žáky řešeny?
- Jaký je cíl PL?
- Jak formulovat jednotlivé úlohy a jak studenty motivovat?

Druhá část diplomové práce (praktická) je věnována tvorbě pracovních a metodických listů. Jednotlivé pracovní listy budou mapovat učebnici, která je určena pro Gymnázia, tudíž i pracovní listy budou určeny pro tyto studenty. Možnost využít pracovní listy budou mít jen učitelé, kteří s výše zmíněnou učebnicí pracují. Pracovní listy jsou vytvořené tak, aby vhodně doplňovaly probírané učivo. Úkoly obsažené v pracovních listech jsou určeny k procvičení a opakování základních teoretických znalostí, ke kritickému myšlení, k propojení se znalostmi ze základů společenských věd. Pracovní listy začleňují mezipředmětové vztahy. Ve výjimečných případech byly pracovní listy doplněny o informace, které v učebnici nebyly

obsaženy. Takové úkoly vedou žáky k prohloubení mezipředmětových vztahů.

Přílohu diplomové práce tvoří rastr J. Maňáka, podle něhož byla provedena analýza a pracovní listy s řešením.

Cílem diplomové práce je komplexní analýza učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední školy, Nejnovější dějiny. Učebnice je porovnána se stejně analyzovanou učebnicí Dějepis pro střední odborné školy. Dalším cílem teoretické části práce je definice mezipředmětových vztahů a to zejména mezi dějepisem a základy společenských věd. Cílem praktické části diplomové práce je tvorba výukových materiálů, pracovních listů za použití různorodých metod. Doplnkem pracovních listů jsou listy metodické.

Volba tématu pro mě představuje prohloubení teoretických znalostí didaktického světa začínajícího učitele. Dalším důvodem je tvorba pracovních listů, protože jejich praktické využití poslouží nejen mně, ale i dalším učitelům, kteří pracují nebo budou pracovat s učebnicí Dějepis 4 pro gymnázia a střední školy, Nejnovější dějiny.

2 Didaktika dějepisu a postavení dějepisu

Dějepis je předmětem ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost a jeho role je dána Rámcovým vzdělávacím programem, z něhož vycházejí konkrétní školní vzdělávací programy. Didaktiku dějepisu můžeme chápat jako teorii výuky dějepisu, přičemž zkoumá dějepisnou výuku na základních a středních školách a svým přínosem se snaží aktivně podílet na rozvoji vědomostí, schopností a dovedností a hodnot.¹ Vratislav Čapek z hlediska dějepisné výuky hovoří o třech hlavních dominantách či pilířích dějepisné výuky. Těmi jsou právě – „...*cíle dějepisné výuky, obsah vzdělání a neustálé řešení vztahu učitel, žák, obsah při výuce a z toho plynoucí způsoby poznávání či osvojování obsahu, získávání vlastních názorů a postojů žáků k výběru obsahu, ke vzdělávání, k vlastnímu jednání a konání.*“² Jiní autoři ale hovoří o tom, že didaktika dějepisu je vymezena spíše jako „*teorie sociální a osobní historické kultury*“.³

Didaktika dějepisu se pohybuje na hranici mezi svými hlavními zdroji, a to historiografií a pedagogikou. Vedle těchto hlavních disciplín se didaktika dějepisu opírá o další pomocné disciplíny, kterými převážně jsou filosofie, sociologie, politologie, psychologie, logika, gnozeologie, kybernetika či statistika.⁴ Otto Zwettler hovoří o tom, že pro změnu v cílech, obsahu a metodách vyučování dějepisu je zapotřebí i aktivního spolupůsobení školy. Jako příklad uvádí výuku dějepisu v Rakousku, Německu či Švýcarsku. O žákovi říká, že není tvárný vosk, ale plnohodnotná osobnost a pedagogové jsou ti, kteří osobnost žáka mají formovat. O celkové změně hovoří jako o přechodu od monolitního k pluralisticko-individuálnímu přístupu.⁵

Didaktika dějepisu se specializuje mimo jiné i na metody, které přispějí k zefektivnění a zmodernizování výuky, aby učení nebylo jen o faktech, ale i o přemýšlení nad problémem a vyvozování závěrů. Pro dnešní studenty je kritické myšlení velmi důležité a to nejen v dějepise. Dnešní pedagogové jsou vychovávaní tak, aby nebyli jen direktivním prvkem předávajícím informace a chápaným jako jediný zdroj všech informací. Ten by měl v podstatě

¹ LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 10.

² JÍLEK Tomáš a kolektiv. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu I.*, Plzeň 1998, s. 6.

³ LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 10.

⁴ ČAPEK, GRACOVÁ, JÍLEK, VÝCHODSKÁ. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, Plzeň 2005, s. 13 – 15.

⁵ JÍLEK Tomáš a kolektiv. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu I.*, Plzeň 1998, s. 20 – 21.

ustupovat v tomto směru do pozadí, aby studenti na mnohé přicházeli sami. S tím také souvisí tzv. mezipředmětové vztahy, tedy vztahy mezi příbuznými předměty. Důležité je uvědomit si propojení předmětů mezi sebou a v žákovi ho probouzet. Dějepisu je propojen především se společenskými vědami, zeměpisem, českým jazykem či dokonce cizími jazyky. Je poukazováno na to, že v těchto jednotlivých předmětech může být věnováno historii málo času a tím pádem propojení informací mezi vícero předměty může být pro žáka matoucí a problematické. Učebnice pro Gymnázia 4, nejnovější dějiny se týká 20. století, tudíž propojenost bude především se společenskými vědami. Mezipředmětovým vztahům je věnována kapitola, kde se diplomová práce podrobněji a důkladněji věnuje této problematice.

Pro každého pedagoga jsou důležité cíle výuky, které by si měl stanovovat. Obecně cíl můžeme charakterizovat jako záměr, „*jehož dosažení předpokládá realizaci promyšleného systému odpovídajících dílčích aktivit.*“⁶ Mohou to být dlouhodobé cíle, ale i cíle pro jednu vyučovací jednotku. Cíle nejobecnější a cíle konkrétní. A co je neméně důležité, je to, aby byl pedagog schopen kriticky zhodnotit, zda se mu daných cílů podařilo dosáhnout. Pedagog musí přemýšlet tím způsobem, že cíle by měly odpovídat jak požadavkům Rámcově vzdělávacího programu, tak i požadavkům celospolečenským. Zpracováním problematiky cílů se zabývali především: B. S. Bloom, který formuloval obecně známou taxonomii cílů, dále J. S. Bruner, H. Gloeckel, R. Stradling a také V. Čapek.⁷ Výchovně vzdělávací cíl zahrnuje složku – informativní, formativní a metodologickou. Čapek hovoří o třech koncepcích pojetí dějin, které ovlivňují cíle dějepisu ve škole. A těmi jsou – sociálně ekonomické, liberálně demokratické a náboženské. Tato pojetí mohou mít praktické uplatnění v různých projektech.⁸ Výše zmíněný B. S. Bloom vymezil tři domény ve své taxonomii výukových cílů, a to: kognitivní, afektivní a psychomotorickou.

Dalším bodem, který by měl pedagog mít ve své pozornosti je utváření tzv. klíčových kompetencí, které stanovuje právě Rámcový vzdělávací program. K tomu, aby klíčové kompetence byly správně utvářeny a rozvíjeny, musí pedagog používat správné strategie vyučování. Pokud je tedy stanoven požadavek očekávaného výstupu, od žáka se očekává jak teoretická znalost, tak i schopnost propojení se znalostmi předešlé látky či dokonce jiného

⁶ LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 33.

⁷ *Tamtéž.*

⁸ JÍLEK Tomáš a kolektiv. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu I.*, Plzeň 1998, s. 6 – 7.

předmětu a samozřejmě praktické využití, schopnost diskuse či další rozvíjení problematiky. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy v dějepise stanovuje tyto klíčové kompetence⁹:

- Kompetence k učení:
 - Žák najde potřebné informace.
 - Žák pracuje na základní úrovni s tříděním knihoven a archivů.
 - Žák kriticky hodnotí historické prameny, hledá primárně intenci, s níž byly napsány.
 - Žák své závěry si ověřuje vždy v několika pramenech. A to jak závěry týkající se historie, tak jeho současnosti.
 - Žák napíše krátký odborný text formou seminární práce se všemi technickými náležitostmi (poznámkovým aparátem, bibliografickými citacemi).
- Kompetence k řešení problémů
 - Žák definuje, čemu konkrétně nerozumí a co mu dělá problémy.
 - Žák najde paralely současných událostí v historii.
- Kompetence komunikativní
 - Žák definuje, čemu konkrétně nerozumí a co mu dělá problémy.
 - Žák vyjadřuje své názory, slovem i písmem – kultivovanou formou.
 - Žák používá odbornou terminologii, při odborné diskuzi vymezí problém.
- Kompetence sociální a personální
 - Žák si váží činnosti druhých, jejich názory a zjištění nevydává za své (viz práce s bibliografickou citací).
 - Žák informuje o událostech co nejpravdivěji, neinterpretuje fakta podle toho, co jimi chce dosáhnout.
 - Žák přijímá zodpovědnost za své chování, názory, postoje.
 - Žák respektuje jiné kultury a vyznání, chápe jejich význam v souvislostech.
- Kompetence občanská
 - Žák najde paralely současných událostí v historii.
 - Žák hledá v historii poučení.

⁹ SLEJŠKOVÁ, Lucie (edd.), *Klíčové kompetence na gymnáziu*, Praha 2008, Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/klicove_kompetence_gymnazia.pdf (cit. 17. 10. 2015)

- Žák si váží historie svého národa i jiných národů, uvede, v čem konkrétně má minulost vliv na jeho život.
- Žák dovede ocenit historické památky, spatřuje v nich zdroj vnitřního obohacení.

Úkolem pedagoga je představit si za klíčovými kompetencemi konkrétní činnost, kterou je možno s žáky realizovat a tím pomůže k plnění stanovených cílů. Často se mluví o tom, že učitel by měl v procesu vyučování „ustupovat do pozadí“. Že by neměl být tím hlavním aktérem při výuce. Tím hlavním aktérem by měl být žák a pedagog by měl být jen pomocnou rukou při získávání a rozvíjení znalostí. Tomu napomáhají formy učení, kterými například jsou – objevné učení, vyučování zaměřené na komunikaci, činné (autentické učení), vyučování zaměřené na vědu či multiperspektivní přístup.¹⁰ Tyto formy učení obecně mají snahu zapojit žáka co nejvíce do procesu vyučování a učení. Aby nebyl jen pasivním posluchačem, ale i aktivním aktérem. Žák má být na základě vytyčených klíčových kompetencí veden k samostatnému a kritickému myšlení. K tomu napomáhají tyto a další formy učení a samozřejmě doplňkové materiály a aktivity. Je důležité si uvědomit propojenost všech předešlých prvků. Dějepis už dávno není, a neměl by být, jen předmětem o mechanickém učení. Nevýhodou toho je, že spousta žáků vlastně naučeným informacím nerozumí a neumí s nimi dále pracovat. Cílem výuky dějepisu by mělo být získávání informací, ale i práce s nimi, diskuse a propojování s dalšími předměty a praktickými ukázkami. Pro modernizaci výuky dějepisu se nabízí mnoho tzv. forem výuky, které mohou klasický výklad obohatit a zefektivnit a žáky více zapojit. Mezi základní formy vyučování řadíme:¹¹

- Individuální vyučování, kdy žáci pracují samostatně a nijak spolu nespolupracují. Tato forma se řadí mezi ty nejstarší. V současnosti se tato forma výuky využívá například ve sportu nebo při uměleckém studiu.
- Skupinové vyučování je forma, která rozvíjí kooperaci, společné řešení problému, diskusi. Je na pedagogovi samotném, podle jakých kritérií třídu rozdělí.

¹⁰ HUDECOVÁ Dagmar, *Jak modernizovat výuku dějepisu, Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*, Albra, 2007, s. 13 – 20.

¹¹ LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 58 – 59.

- Hromadné vyučování je takové, které sdružuje žáky stejného věku a mentální úrovně. Tato forma výuky se nazývá také jako frontální výuka. Učitel je hlavním aktérem ve třídě.

Každá z forem výuky má samozřejmě svoje výhody a nevýhody. Výběr formy výuky je individuální a je potřeba znát třídu a její schopnosti, znalosti a dovednosti. Mezi mimotřídní vyučovací formy můžeme řadit domácí úkol, exkurzí vyučování, kulturně osvětový vzdělávací program či odborná exkurze.¹²

2.1 Didaktické metody

Didaktická metoda se chápe jako metoda práce učitele, nikoliv žáka, ačkoliv spolu velice úzce souvisí. Metoda sama o sobě je v podstatě „...cesta s někým za něčím. V didaktice, nauce o učení, to je tedy cesta učitele s žákem za splněním cíle.“¹³ Existuje mnoho nejrůznějších metod, které se v didaktice objevují a neustále se vytvářejí nové. Pro učitele je velmi důležité sledovat jakýsi trend metod a být neustále aktivní a kreativní v samotné výuce. Záleží na učiteli, jaké metody ke své výuce použije, ale musí splňovat požadavek splnění cílů, které si stanovil. Je důležité si uvědomit zvláštnosti konkrétní třídy a konkrétního žáka. Žáci jsou nejenom objektem působení metod, ale i jejich subjekty. Jsou jedinečnými osobnostmi, které do učebního procesu sami vkládají buď vlastní iniciativu, nebo naopak pasivitu a záleží na učiteli, jak je schopen vyhodnotit sociální postavení třídy. Dalším důležitým faktorem je i znalost učiva žáků ve třídě. Dnes je rozmanitost používání metod velmi žádoucí a moderní. Děje se tak proto, že jednak je hodina sama o sobě zajímavější a pro žáky lákavější, ale také proto, že žáci často musejí kriticky přemýšlet. „výuková metoda představuje relativně samostatný edukační fenomén, který je zároveň součástí komplexu činitelů, podmiňujících a ovlivňujících průběh výuky (např. organizačních forem výuky, didaktických prostředků apod.)“¹⁴ Otto Zwettler uvádí, že výsledkem hodin dějepisu by neměly být pasivně přijaté informace, ale měly by v žácích probudit aktivní myšlení, vytvoření názoru, schopnosti vést o problému dialog a zároveň být tolerantní.¹⁵ To vše by mělo být zapojeno do stanovení cílů,

¹² LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 60.

¹³ RŮŽIČKOVÁ Jarmila. *Didaktické inspirace, Z odkazu metodiky a didaktiky dějepisu předchozích desetiletí*, INSPIRACE 1997, s 11.

¹⁴ LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 65.

¹⁵ JÍLEK Tomáš a kolektiv. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu I.*, Plzeň 1998, s. 20 – 21.

kteřé by si kařdý pedagog měl určovat. Pro splnění metody a tím pádem i stanoveného cíle je důležitá a možná často opomíjená motivace. Źák totiž musí být připraven a ochoten informace přijímat a dál s nimi pracovat. Motivaci by tak měla být věnována zvýšená pozornost. Jenže právě motivace je stále těžším prvkem hodiny. A to zejména hodin dějepisu. Učitel se musí přizpůsobovat novým trendům ve vyučování a tak měnit svou pozici v jeho průběhu. Metody ve vyučovací jednotce samozřejmě plní jednotlivé funkce. Mezi ty základní řadíme: funkce zprostředkování vědomostí a dovedností, aktivizační funkce a komunikační funkce.¹⁶ Metody jako takové můžeme dělit do nejrůznějších skupin podle jednotlivých didaktiků. Mezi ty neznámější patří klasifikace dle I. J. Lerneru na:

- Reproductivní metody
 - Informačně receptivní metoda
 - Reproductivní metoda
- Přechodný typ
 - Metoda problémového výkladu
- Produktivní metody
 - Heuristická metoda
 - Výzkumná metoda

Významnými a moderními metodami jsou metody aktivizační. Aktivizační, nebo také aktivizující výukové metody vedou k zaktivizování, motivování a připravování žáka k nové nebo probrané látce. Stejně tak, jako každá jiná didaktická metoda, ta aktivizační sleduje svůj cíl ve výuce. Aktivizační metody počítají se zvýšenou aktivitou žáka v hodině. Vybraná aktivizační metoda musí vhodně doplňovat celek hodiny. To znamená, že by měla pružně reagovat na ostatní prvky v hodině, jako jsou cíle výuky, osvojovaný obsah, didaktické prostředky, schopnosti a dovednosti žáků, prostředí, klima ve třídě a samozřejmě čas. Faktorů existuje mnoho a záleží na učiteli, kdy a jakou aktivizační metodu zvolí. Zásobárnu aktivizujících metod by měl dnes již mít každý pedagog, a to hlavně proto, aby žákům hodinu zpřijemnil a žáci se naučili něco nového jiným stylem výuky. Mým zvoleným aktivizujícím prvkem jsou pracovní listy. Listy jsou vytvořené tak, že obsahují nejen probíranou látku, kterou je třeba zopakovat, ale i otázky, které vedou k zamyšlení. Některé pracovní listy dokonce obsahují i drobné úkoly, které se ve třídě dají během hodiny zvládnout. Aktivizační

¹⁶ LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 66.

metody obecně lze použít jak na začátku hodiny pro motivaci a otevření nového tématu nebo zopakování látky z minulých hodin či na konci hodiny pro zopakování nebo přidělení úkolu pro příští hodinu.

3 Definice učebnice

Učebnice je důležitý a nezastupitelný prvek ve vzdělávání a sebevzdělávání. Učebnice jsou základním zdrojem vědomostí v mnoha předmětech. Z učebnice žáci získávají vědomosti, postoje a učebnice také žákům zprostředkovávají systém hodnot. Julius Janovský uvádí, že v procesu dějepisné výuky je vhodné žáky seznamovat s historickými poznatky prostředky, které jsou blízké prostředkům historické vědy. Těmito základními prostředky jsou prameny a literatura. Přičemž pramenem je ve většině případů psaný text, dále dokumentární obraz nebo statistický údaj. Literaturou chápeme písemné zpracování zkoumaného historického jevu, nebo zpracování formou mapy.¹⁷ Janovský učebnice pokládá za nejdůležitější textovou vyučovací pomůcku, ale dokonce i za nejdůležitější vyučovací a učební pomůcku vůbec. Učebnice je podle něj nadřazena všem vyučovacím pomůckám.¹⁸ Podobně se o učebnici vyjadřuje i Vratislav Čapek, který říká, že: „*učebnice má mezi historickým učebním materiálem nezastupitelné a vedoucí místo. Je tomu tak proto, že nej přesněji vymezuje učivo dějepisu pro určitý typ škol a určitý ročník, a tím umožňuje spolu s osnovami plánovat vyučovací a učební proces.*“¹⁹ Čapek dále uvádí, jaké má učebnice své základní výchovně vzdělávací funkce z hlediska struktur cílů, které dále rozvádí. Funkcemi jsou: informativní, metodologická a formativní. Čapek se dále věnuje učebnici jako nástroji, který hraje nezastupitelnou roli v samotném vyučovacím procesu. Uvádí, že učebnice se týká především vztahu historického materiálu k žákovi, historického materiálu k učiteli, vztahu učitel k žákovi a vztahy mezi žáky navzájem. Učebnici považuje nejen za zdroj informací, ale také za zdroj předávání hodnot, které dopomáhají k utváření osobnosti.²⁰ Za základní a nepostradatelnou pomůcku považuje učebnici i Josef Doleček a kolektiv. Uznává, že do škol proniká řada dalších pomůcek moderního charakteru. Učebnici ale zůstává dominantní postavení a to vzhledem k tomu, že „*v učebnici je komplexní didaktické zpracování učiva jako celku a dále proto, že proti filmu a dalším prostředkům učení je poměrně levná, obecně přístupná, snadno vyrobitelná a její použití se neváže na technické prostředky ani na určité*

¹⁷ JANOVSKEÝ, J. a kolektiv, *Základy didaktiky dějepisu*, Praha, 1984, s. 181.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 185.

¹⁹ ČAPEK, V. *Teoretické a metodologické základy didaktiky dějepisu I.*, Praha, 1976, s. 232.

²⁰ *Tamtéž*, s. 235.

*místo a čas.*²¹ Definice učebnic je nespočetné množství a v zásadě se obsahově prolínají. Co se týká obsahu a struktury učebnice, tak učebnice dějepisu v sobě obsahuje dva základní druhy textu²²:

1. Text verbální

- a. výkladový text
- b. text pramenného charakteru (historické prameny a ukázky z krásné literatury)
- c. doprovodný text k ikonickému textu
- d. text řídící osvojování učiva

2. Text ikonický

- a. dokumentární text (fotografie, reprodukce uměleckých maleb, kreseb, karikatury, plakáty apod.)
- b. symbolický text (mapy, kartogramy, grafy, diagramy, schémata, časové přímky apod.)
- c. orientační text

Autoři Maňák a Knecht ve své publikaci *Hodnocení učebnic* v úvodu předkládají informace získané ze studie profesora Jaana Mikka, působícího na univerzitě v estonském Tartu. V úvodu publikace se věnují jeho studii o analýze učebnic. Stejně jako Janovský uvádí i Mikka, že učebnice neslouží jen pro předávání informací, ale je i předatelem postojů a hodnot důležitých pro tvorbu osobnosti žáka. Značná je propojenost vzniku učebnic s ideologií daného státu. Bez nových učebnic není možné žáky vychovávat k demokracii a dodržování lidských práv. Ve školách bývají učebnice považovány za důležitější než vzdělávání učitelů nebo kurikulum. Změnit styl vyučování tisíců učitelů je totiž velmi časově náročné.²³ Jak již bylo několikrát řečeno, učebnice slouží nejen k předání informací, ale jsou i prvkem tvorby životních postojů a hodnot. „*Tyto hodnoty mohou lidi provázet celý jejich život*

²¹ DOLEČEK, J., ŘEŠÁTKO, M., SKOUPIL, Z. *Teorie tvorby a hodnocení učebnic pro odborné školství*. Praha, 1975, s. 27.

²² LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 46.

²³ MIKK, J. *Učebnice: Budoucnost národa*. In: *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 11 – 12.

*ke spokojenosti nebo naopak k trápení. Kvalitní učebnice jsou zdrojem úspěchu pro každý národ a špatné učebnice jsou zkázou národa.*²⁴

²⁴ MIKK, J. *Učebnice: Budoucnost národa*. In: *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 11 – 12.

4 Didaktická analýza učebnice

Výchovně vzdělávací proces má své stanovené cíle, kterých se snaží učitelé dosáhnout. K dosažení cílů jim slouží metody výuky, formy výuky a také didaktické prostředky. Mezi nejzákladnější textový didaktický prostředek řadíme učebnici. Učebnice je nepostradatelným didaktickým médiem, které musí splňovat základní funkce. Julius Janovský uvádí, že funkcí textových vyučovacích pomůcek je nejobecněji seznamování žáků s poznatky o vývoji lidské společnosti v historii a zároveň by měla být prostředníkem k tomu, aby na zpracování textových pomůcek žáci poznávali metody historikovy práce. Janovský uvádí tyto funkce učebnice²⁵:

1. přímé učení historickým poznatkům
2. nástroj samostatné práce žáků v dějepise
3. ilustruje a doplňuje výklad učitele
4. vzbuzuje zájem o minulost
5. vyvolává citový vztah k historickým událostem
6. aktualizace dějepisného učiva
7. poznávání metod historikovy práce

Učebnice v sobě zahrnuje nejrůznější funkce mimo jiné svým obsahem a didaktickým zpracováním zprostředkovává motivaci, výklad a procvičování učiva. *„Vytvořit kvalitní učebnici vyžaduje nesmírné množství práce. Musíme shromáždit velké množství materiálu: učivo, ilustrace, problémové úlohy k řešení apod. Z tohoto množství materiálu musíme vybrat takový, který nejvíce odpovídá stanoveným cílům vzdělávání v daném vyučovacím předmětu.“*²⁶ Přičemž připravená učebnice musí být podrobně analyzována. Zjišťuje se srozumitelnost textu, počet použitých pojmů či prezentované hodnoty. Nezbytným aspektem hodnocení je ověření učebnic v reálné praxi na školách, kdy mohou být nalezeny a odstraněny případné nedostatky. Při tvorbě učebnic se můžeme zaměřit na nejrůznější aspekty. *„Jsou to obsah a prezentace učiva, hodnoty prezentované v učebnici, motivační charakteristiky učebnice, přístupnost a srozumitelnost textu, ilustrace, prvky řídící žákovo učení a jiné.“*²⁷ Je

²⁵ JANKOVSKÝ, J. a kolektiv. *Základy didaktiky dějepisu*, Praha, 1984, s. 181 – 184.

²⁶ MIKK, J. *Učebnice: Budoucnost národa*. In: *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 11 – 12.

²⁷ *Tamtéž*, s. 13.

zřejmé, že učebnice, která plně své funkce, je kvalitní učebnice. Kvalita učebnic se řídí několika charakteristikami. Podle Jaana Mikky jsou to²⁸:

1. obsah
2. srozumitelnost učebnic
3. strukturovanost učiva
4. přítomnost úkolů a cvičení
5. oblíbenost či zajímavost učebnice
6. ilustrace

Evaluace učebnic může mít různorodý charakter. Tři základní druhy hodnocení učebnic podle J. Mikky jsou: názory respondentů, hodnocení na základě experimentu a analýza učebnice. První způsob evaluace bývá často zpochybňován kvůli tomu, že názory odborníků se mohou na tutéž učebnici značně lišit. Druhý způsob evaluace probíhá formou experimentu na školách, kde se zjišťuje, zda nová učebnice přinesla lepší výsledky jejím žákům. Analýzu učebnic Mikka hodnotí jako neúčinnější, protože výsledkem jsou objektivně získaná a porovnatelná data.²⁹

²⁸ MIKK, J. *Učebnice: Budoucnost národa*. In: Hodnocení učebnic. Brno: Paido, 2007, s. 16.

²⁹ *Tamtéž*, s. 19 – 20.

5 Učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední školy

Učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední školy s podtitulem Nejnovější dějiny je poslední ze čtyřdílné kolekce učebnic pro gymnázia a střední školy. Autorem koncepce učebnic a koordinátorem autorského kolektivu je prof. PhDr. Petr Čornej, CSc. Autory posledního čtvrtého dílu jsou Jan a Jan Kuklíkovi. Již v úvodu autoři upozorňují na to, že učebnice vznikla v souladu s MŠMT ČR. Učebnice je zpracována podle platných učebních osnov pro čtyřletá gymnázia a plně vyhovuje požadavkům pro splnění maturitní zkoušky z dějepisu.

Učebnice je rozdělena do čtyř na sebe logicky navazujících částí, kdy každá z nich je rozdělena do menších kapitol. První část se jmenuje: „*Mezi dvěma světovými válkami. První Československá republika – pokus o demokracii ve střední Evropě.*“ Kapitola studenty provede dějinami od poválečného uspořádání světa po první světové válce, vzniku Československé republiky, přes léta prosperity a krize až k pozvolnému rozpadu Versailleského mírového systému. Další kapitola se jmenuje: „*Druhá světová válka – léta nesvobody*“. Kapitola studentům nabídne pohled na všechny fronty a události z let 1939 – 1945. Předposlední kapitolou je „*Evropa a svět po roce 1945. Porážka demokracie v Československu*“. Zde se učebnice věnuje důsledkům války a následného rozdělení světa na východní a západní část a důsledky tohoto rozdělení. Poslední kapitola se jmenuje: „*Rozdělený svět. Od totality k obnově demokracie v Československu*“. Stěžejními problémy pro tuto část jsou – první krize východního bloku, hlavní ohniska konfliktů, normalizace, rozpad sovětského bloku a vznik České republiky.³⁰

Slovo úvodem je určené především učitelům jako prvotní seznámení s učebnicí. Obsahuje celkovou charakteristiku učebnice a její obsahové členění. Autoři dále zmiňují svá očekávání že: „...se studenti nejen seznámí s událostmi a fakty, jež ovlivňovaly dějinný vývoj..., ale že je zvláště samostatné studium dokumentů přivede k inspirujícímu přemýšlení....Věříme, že takové porozumění přispěje k tomu, aby si...utvářeli vlastní názor na jevy a události současné doby a ubránili se pokusům o mentorování, manipulování a „poučování“.“³¹ Vytvořené pracovní a metodické listy, které představují praktickou část diplomové práce, postupují logicky podle kapitol rozvržených dle učebnice.

³⁰ KUKLÍK, Jan, KUKLÍK, Jan. *Dějepis 4, pro gymnázia a střední školy*, Praha, 2002, s. 5.

³¹ *Tamtéž*, s. 6.

Poznámka pro uživatele učebnice je určena zejména žákům, kteří jsou seznámeni s tím, jak je koncipován text učebnice: hlavní výkladový text učebnice, zajímavosti, výňatky soudobých historických pramenů, otázky a úkoly a doporučená literatura.³²

Učebnice má celkem 216 stran, obsah učebnice je na začátku učebnice a na konci učebnice nalezneme kapitolu, *Kdo byl kdo*, kde se nachází jmenný rejstřík významných osobností s vysvětlivkou.³³ Přehlednosti učebnice přispívá i to, že každá kapitola je koncipována stejně. Každá kapitola obsahuje následující části:

- Hlavní oddíl
- Dílčí kapitoly
- Hlavní výkladový text
- Zajímavosti
- Pojmy
- Důležitá data
- Otázky a úkoly
- Výňatky ze soudobých písemných pramenů
- Obrazový materiál

Každá kapitola je zřetelně oddělena nadpisem a dále se dělí na dílčí podnadpisy. To, že je každé ze čtyř hlavních celků učebnice rozděleno na dílčí kapitoly, přispívá k přehlednosti, snadné orientaci a efektivitě práce žáka. K přehlednosti a snadné orientaci v textu přispívá i volba písma. Hlavní výkladový text doplňují graficky odlišené pasáže, které jej rozšiřují a doplňují. Součástí kapitol je i obrazový materiál, který vhodně doplňuje výkladovou část. Metoda názornosti je pro výchovně vzdělávací proces nezbytnou součástí. Pro učitele dějepisu je obrazový materiál nedílnou součástí výuky a slouží k několika základním funkcím. „...obrazové pomůcky umožňují žákům vytvářet konkrétní představy o minulosti. Přispívají k plnění cíle a úkolů vyučování dějepisu na základě názorného obrazového materiálu.“³⁴ Janovský dále mezi základní obrazové vyučovací pomůcky řadí: reprodukce a ilustrace v učebnicích, školní nástěnné historické obrazy, obrazové soubory a obrazové reprodukce z tisku, soubory diapozitivů, diafilmy, diafony a filmy a televizní pořady

³² KUKLÍK, Jan, KUKLÍK, Jan. *Dějepis 4, pro gymnázia a střední školy*, Praha, 2002, s. 6.

³³ *Tamtéž*, s. 210.

³⁴ JANOVSKEÝ, J. a kolektiv. *Základy didaktiky dějepisu*, Praha, 1984, s. 192.

pro školy.³⁵ Učebnice samozřejmě pracuje jen s reprodukcí a ilustrací. S obrazovým materiálem se dá pracovat i bez předchozí znalosti učiva. Může v žácích vyvolat nejrůznější spontánní reakce a diskuse. Takto lze například pracovat s fotografiemi, dobovými plakáty či uměleckými díly, kdy jsou žáky podrobeny analýze. Doplnujícími otázkami pro aktivování diskuse mohou být: *Co na fotografii vidíte? Jaké osoby jsou na fotografii? Z jaké doby je podle vás tato fotografie? Co se dá vyčíst z tohoto grafu? Na jakou událost reaguje příslušná karikatura? Jak na vás obraz působí?* Příkladem může být práce s obrázkem č. 47 na straně 43, který nese název *Příklad nacistické protižidovské propagandy*. Rozlišujeme základní typy fotografií: reprodukce obrazů, portrétní fotografie, dokumentární fotografie, fotografie v tisku, ideologická a propagandistická fotografie a amatérská fotografie.³⁶

Další formou obrazového materiálu jsou mapy. Dějepisná mapa znázorňuje historickou skutečnost. Mapa je „v měřítku zmenšené a zjednodušené zobrazení historicko-geografického prostoru.“³⁷ Mapa je velmi důležitou součástí ve výuce. Orientace v zeměpisných pojmech je pro pochopení učiva stěžejním bodem. Dějepisnou mapu doplňuje nadpis a legenda, přičemž se žáci učí s mapou pracovat a symboly dešifrovat a porozumět jim.³⁸ Mapu nalezneme v učebnici Dějepis 4 ve všech jejích čtyřech částech. V první části mapu nalezneme jednu, ve druhé části nalezneme mapy čtyři, ve třetí části je mapa jedna a poslední část obsahuje také jednu mapu. Posledním prvkem je práce se statistickými údaji. To je důležitým prostředkem historické vědy pro zkoumání hromadných společenských jevů (hospodářského a sociálního charakteru). Statistický údaj slouží ke zvyšování názornosti, protože vytváří v žácích konkrétní představu historického jevu. Zpracované statistické údaje (tabulky a grafy) učí žáky pracovat s historickými jevy, podrobovat je analýze a dospívat k obecným závěrům.³⁹ V učebnici Dějepis 4 nalezneme statistické údaje zejména na začátku učebnice.

Na konci každé kapitoly se nachází nejdůležitější pojmy, většinou takové, se kterými se mohl žák setkat poprvé a které nebyly v textu blíže vysvětleny. Součástí závěru každé kapitoly jsou i důležitá data. Data jsou uspořádána vždy chronologicky, což napomáhá žákům

³⁵ JANOVSKEÝ, J. a kolektiv. *Základy didaktiky dějepisu*, Praha, 1984, s. 192-193.

³⁶ HUDECOVÁ, D., LABISCHOVÁ, D., *Nebojme se výuky moderních dějin, Nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování*, Albra, str. 26-27.

³⁷ LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, s. 128.

³⁸ *Tamtéž*.

³⁹ JANOVSKEÝ, J. a kolektiv. *Základy didaktiky dějepisu*, Praha, 1984, s. 199.

v orientaci sousledností jednotlivých událostí. Otázky a úkoly jsou poslední částí každé kapitoly a shrnují nejpodstatnější informace. V úvodu učebnice si autoři kladou za cíl působit i na kritické myšlení žáků. To se jim daří právě u této části, kde se snaží otázkami vyvolat myšlení v širších souvislostech.

Na konci učebnice se nachází abecední jmenný rejstřík osobností zmíněných v učebnici. U každé osobnosti je uvedena její stručná charakteristika a číslo stránky, kde je osobnost zasazena do širšího historického kontextu.

6 Dějepis pro střední odborné školy

Učebnice Dějepis pro střední odborné školy od autorů Vratislav Čapek a Jaroslav Pátek z nakladatelství Scientia je běžně využívanou učebnicí na mnoha středních odborných školách. Již v úvodu autoři upozorňují na to, že učebnice vznikla v souladu s MŠMT ČR. Na rozdíl od učebnice pro gymnázia, která je čtyřdílná a každý ročník gymnázia pracuje s jedním dílem, je učebnice pro střední školy jednodílná.

Prvotně nás učebnice seznamuje s obsahem. Její kapitoly jsou tedy rozděleny následovně: *Dějiny a dějepis, Starověké civilizace, Středověk, Novověk, Dvacáté století a Současný svět*.⁴⁰ Jednotlivé celky jsou dále rozděleny na dílčí kapitoly. První kapitola nazvaná jako „Dějiny a dějepis“ seznamuje žáky se základní definicí historie. Předává žákům informaci, že historie je součástí okruhu společenských věd a jejím předmětem je tedy člověk a společnost, do které náleží. Žáci jsou seznámeni s obecným postupem historika při bádání. Kapitola také uvádí, že fakta o minulosti jsou obsahem historických pramenů, ze kterých při bádání čerpáme. Přičemž výběr faktů je spojen s jejich interpretací, čili výkladem. Dále jsou žáci seznámeni s tím, že historická věda je rozdělena na soustavu různých disciplín či, že v historii je důležitá periodizace.⁴¹ Učebnice Dějepis pro gymnázia 4 v sobě neobsahuje žádnou kapitolu, která by žáky seznamovala s obecnými informacemi o tom, co je to historie a jak historik při svém bádání postupuje.

Učebnice má celkem 195 stran. Přičemž na začátku učebnice nalezneme obsah učebnice a za ním následují jednotlivé celky rozdělené na dílčí kapitoly. Kapitoly jsou koncipovány stejně. Výkladový text je obohacen zvýrazněním důležitých pojmů v textu. I přesto ale text působí monotónně a nepřehledně. Výkladový text je doplněn i doslovnými citacemi či výňatky z dobových textů. Tyto úryvky jsou velmi krátké, ale vhodně doplňují výkladovou část učebnice. Na okrajích výkladového textu je v každé kapitole věnována krátká část nazvaná jako „*Víte, že...*“, která žákovi přináší zajímavou a doplňující informaci k právě probíranému tématu. Na konci každého celku se nachází otázky a úkoly, které mají prověřit znalosti žáků. V závěru učebnice se nachází kapitola nazvaná *Doporučení pro výuku*, která obsahuje metodické pokyny pro používání učebnice. Následující pokyny jsou určeny především pro učitele. Autoři v úvodu přiznávají, že jsou v učebnici zvýrazněny především

⁴⁰ ČAPEK, V., PÁTEK, J., *Dějepis pro střední odborné školy*, Praha, 2001, s. 5-6.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 7 – 10.

české a evropské dějiny. Ovšem nejvíce prostoru se snažili věnovat nejnovějším dějinám. Autoři se snaží vést žáky nejen k získávání znalostí, ale také k zaujímání postojů a názorů k minulosti. Kapitola se dále věnuje popisu členění textu.⁴² *Doporučení* předkládají návrh rozpisu pro výukový plán učitele. Učitel je předložen celkový rozpis učiva a vyučovacích hodin pro jednoletý či dvouletý kurs. Autoři ale upozorňují, že tento rozpis „v žádném případě nemá omezovat svobodnou volbu vyučujícího a využití jeho osvědčených zkušeností.“⁴³ V závěru učebnice se nachází rejstřík s abecedním seznamem pojmů a osobností s příslušnou stránkou v učebnici, kde je pojem vysvětlen a zasazen do širšího kontextu. Poslední kapitolou je seznam použitého obrazového materiálu.⁴⁴

⁴² ČAPEK, V., PÁTEK, J., *Dějepis pro střední odborné školy*, Praha, 2001, s. 185.

⁴³ *Tamtéž*.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 190 – 195.

7 Analýza podle Josefa Maňáka

Moderní doba nabízí učitelům velice široké spektrum učebnic, ze kterého může vybírat. Často stojí před rozhodnutím, která učebnice bude tou nejvhodnější. Na první pohled učebnice slibují být vhodným pramenem poznání do výuky a to díky přitažlivému vzhledu a souladu s Rámcovým vzdělávacím programem. Všechny učebnice se ale v praxi neosvědčí, učitel tedy musí vybrat takovou učebnici, která je pro jeho záměry nejvhodnější. „*Má ovšem k dispozici výzkumné prostředky, odborné publikace, které umožňují racionální, zdůvodněnou volbu, ale většinou jde o náročné, dlouhodobé výzkumy, které jsou spíše určeny autorům a posuzovatelům učebnic, poněvadž vyžadují delší čas na zkoumání, na podrobnou analýzu a vyhodnocení.*“⁴⁵ Učitel se potřebuje v množství nabízených učebnic relativně rychle orientovat, aby vybral tu, kterou potřebuje. Rozhodnutí o výběru učebnice ale nesmí být náhodné a musí se opírat o daná kritéria, podle kterých se budeme jasně orientovat v odlišnostech jednotlivých učebnic. S přispěním praktického ověření vznikla kritéria, podle kterých se můžeme orientovat. V předešlých kapitolách byly představeny 2 učebnice dějepisu využívající se na gymnáziích a středních odborných školách. Výše uvedené kapitoly přinesly obecný popis učebnic. Diplomová práce si mimo jiné klade za cíl komparovat obě představené učebnice podle rastru J. Maňáka. Rastr, podle něhož se postupovalo, je součástí příloh. Analýza zvolená podle J. Maňáka byla zvolena proto, že je relativně rychlá a pomáhá učitelům ujasnit si základní poznatky týkající se učebnic, mezi kterými vybírá. Analýza je navíc velmi variabilní, učitel se může zaměřit jen na ty oblasti, které ho prvotně zajímají. Další možnou analýzou učebnice je analýza podle Zuzany Sikorové. Tato metoda využívá rastry, tj. seznamy hodnotících kritérií, které by měli při výběru učebnice hrát nezastupitelnou roli. Výhodou metody je její využitelnost pro jakýkoliv předmět, nejen dějepis. Důležitost jednotlivých kritérií je individuální, jako nejpodstatnější jsou zmiňovány: rozsah učiva, přiměřená obtížnost textu a soulad s cíli výuky.⁴⁶

⁴⁵ MAŇÁK, J. *Paridův soud, aneb komu zlaté jablko*. In: Učebnice pod lupou. Brno: Paido, 2006, s. 73.

⁴⁶ SIKOROVÁ, Z. *Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol*. In: Hodnocení učebnic. Brno: Paido, 2007, s. 32.

Učebnice Dějepis pro Gymnázia 4, nejnovější dějiny		Učebnice pro střední odborné školy
	Bibliografický záznam	
<ul style="list-style-type: none"> • 2002, 216 stran, formát A4 		<ul style="list-style-type: none"> • 2001, 195, formát A4
	Rozčlenění učiva	
<ul style="list-style-type: none"> • podle osnov (RVP) 		<ul style="list-style-type: none"> • podle osnov (RVP)
	Jazyk textu	
<ul style="list-style-type: none"> • přiměřenost věku • přiměřený počet odborných výrazů, cizích slov 		<ul style="list-style-type: none"> • přiměřenost věku • přiměřený počet odborných výrazů, cizích slov
	Nové pojmy	
<ul style="list-style-type: none"> • přiměřený počet • vysvětlení pojmů • zvýraznění v textu 		<ul style="list-style-type: none"> • malý počet • vysvětlení pojmů • malé zvýraznění v textu
	Vysvětlení nového učiva	
<ul style="list-style-type: none"> • stereotypnost • přehled a výstižnost • přehledné rozlišení základního a doplňkového učiva 		<ul style="list-style-type: none"> • stereotypnost • adekvátnost • málo přehledné rozlišení základního a doplňkového učiva
	Cvičení a úkoly	
<ul style="list-style-type: none"> • přiměřený počet úkolů a cvičení • různorodost • funkčnost • reprodukční, paměťové, popis, řešení problémů • gradace podle obtížnosti 		<ul style="list-style-type: none"> • malý počet cvičení a úkolů • stereotypnost • funkčnost • reprodukční, paměťové, popis • nelze posoudit pro malý počet
	Názornost	
<ul style="list-style-type: none"> • přiměřený počet ilustrací • funkčnost • foto, graf, schéma, náčrt, mapka, umělecká ilustrace • návaznost na text 		<ul style="list-style-type: none"> • přiměřený počet ilustrací • funkčnost • foto, mapka, umělecká ilustrace • návaznost na text

	Přílohy	
<ul style="list-style-type: none"> • obsah, rejstřík • odkazy, vysvětlivky za každou kapitolu • slovníček, přehled termínů za každou kapitolou • jiné přílohy učebnice nemá 		<ul style="list-style-type: none"> • obsah, rejstřík • nedostatek odkazů, vysvětlivek • slovníček, přehled termínů pouze na konci učebnice • neobsahuje jiné přílohy
	Práce žáků podle učebnice	
<ul style="list-style-type: none"> • motivace formou problémových úloh • metodické pokyny na začátku učebnice • podněty k samostatné práci formou problémových úloh 		<ul style="list-style-type: none"> • motivace v úvodu učebnice • metodické pokyny v závěru učebnice • neobsahuje podněty k samostatné práci
	Práce učitele podle učebnice	
<ul style="list-style-type: none"> • metodické podněty v úvodu učebnice, neobsahuje samostatnou metodickou příručku • počítá se s učitelovou tvořivostí • podporuje diferenciaci žáků 		<ul style="list-style-type: none"> • obsahuje metodické podněty, neobsahuje samostatnou metodickou příručku • předkládá rozpis učiva a vyučovacích hodin • podporuje diferenciaci žáků
	Návaznost učebnice	
<ul style="list-style-type: none"> • na učebnice předchozího ročníku • respektuje mezipředmětové vztahy • hledá paralely k životu současné společnosti • odkazuje na další materiály (slovníky, příručky, encyklopedie) 		<ul style="list-style-type: none"> • nenavazuje na učebnice předchozího nebo následujícího ročníku • přiměřeně respektuje mezipředmětové vztahy • hledá paralely k životu současné společnosti • neodkazuje na další materiály

	Estetické a výchovné aspekty učebnice	
<ul style="list-style-type: none"> • estetický vzhled výborný • grafická úprava výborná • motivuje k zájmu o vyučovací předmět • sleduje výchovné cíle 		<ul style="list-style-type: none"> • estetický vzhled dobrý • grafická úprava dobrá • motivuje k zájmu o vyučovací předmět • sleduje výchovné cíle

8 Výsledky analýzy

Analýza podle J. Maňáka je relativně rychlá a učitel se v ní snadno orientuje. Tato analýza je vhodná pro všechny typy učebnic (nejen dějepisu). Z uvedených charakteristik nelze určit, která učebnice je lepší, protože do rozhodování vstupuje subjekt učitele. Analýza je variabilní a učitel může učebnici vybírat podle nejrůznějších hledisek a nemusí zohledňovat všechny analyzované body. Důležité je, že obě učebnice vychází z osnov Rámcového vzdělávacího programu. To znamená, že obě učebnice zohledňují výchovně vzdělávací cíle, klíčové kompetence a průřezová témata.

První věc, ke které bychom měli přihlédnout je ta, že učebnice pro gymnázia v sobě obsahuje pouze tematiku dějin 20. a 21. století a předchází jí tedy tři díly učebnic. Učebnice pro střední odborné školy představuje žákům dějiny od pravěku po současnost, nenavazuje tedy na žádné učebnice. S tím ale souvisí výhoda učebnice určené pro gymnázia, protože žáci jsou od prvního ročníku zvyklí na typ učebnice ze stejné řady. Výhodou je, že žáci jsou zvyklí na grafické zpracování i typ úkolů a cvičení. Odborný rozsah a obsah učebnic ale nebyl cílem analýzy. V tabulce můžeme pozorovat podobnosti a rozdílnosti v nejrůznějších ohledech. Tabulka nám ukazuje, že učebnice jsou si v mnoha aspektech velmi podobné. A to zejména v jazyku textu, přílohách či metodických pokynech pro učitele. Odchytky jsou minimální. Výraznějších odchylek si všímáme především v cvičeních a úkolech. Učebnice pro gymnázia má vyšší počet úkolů, které jsou zároveň rozmanitější a nevedou žáky jen k reprodukci naučené látky, ale také ke kritickému myšlení. Úkoly často podněcují žáky k samostatné tvůrčí práci. Učebnice pro střední odborné školy obsahuje minimální počet úkolů a cvičení, které vedou zejména k reprodukci učiva a pamětnímu učení. Další odchylkou, která může být při výběru učebnice pro učitele rozhodující, je názornost. Obě učebnice obsahují podle analýzy přiměřený počet ilustrací, které jsou funkční a plynule navazují na výkladový text. Učebnice pro střední odborné školy obsahuje více mapek, ale celkově je obsah obrázků podobný. Z hlediska estetických aspektů učebnice je výběr na subjektivním posouzení učitele. Z hlediska výchovných aspektů učebnice následují požadavky Rámcového vzdělávacího programu. Dalším aspektem analýzy jsou přílohy. Výhodou učebnic je, že obsahují rejstřík pojmů s odkazem na stranu v učebnici, kde je pojem či osobnost zasazena do obecných souvislostí. Za přehlednější ovšem považují souhrn několika základních pojmů a důležitých dat na konci každé kapitoly u učebnice určené pro gymnázia. Pro žáka to znamená snadnější

orientaci v učebnici. Napomáhá tomu i abecední řazení pojmů v rejstříku pojmů na konci obou učebnic. Zatímco učebnice pro gymnázia má v rejstříku jen osobnosti, učebnice pro střední odborné školy má abecedně řazené jak osobnosti, tak i pojmy.

Kterou učebnici tedy vybrat, aby posloužila našemu účelu? Výběr učebnice spadá do kompetence učitele a jeho subjektivního přání. Učebnice by měla být vhodným pomocníkem při plnění výchovně vzdělávacích cílů.

9 Mezipředmětové vztahy

Mezipředmětovým vztahům je věnována mnohem větší pozornost než v minulosti, je proto třeba vysvětlit na začátek tento pojem. Mezipředmětové vztahy jsou vztahy mezi jednotlivými předměty. Dagmar Hudecová uvádí, že „v odborné didaktické a pedagogické literatuře se v souvislosti s mezipředmětovými vztahy začal objevovat termín *interdisciplinární vztahy*.“⁴⁷ Objevuje se také termín transversální vztahy v souvislosti s mezipředmětovými vztahy jako jejich modernější synonymum. Pedagogický slovník vymezuje mezipředmětové vztahy jako „...vzájemné souvislosti mezi jednotlivými předměty, chápání příčin a vztahů přesahujících předmětový rámec, prostředek mezipředmětové integrace. V předmětovém kurikulu jsou vyjadřovány v učebních osnovách jednotlivých předmětů jako tzv. mezipředmětová témata. Progresivním trendem v zahraničí je řešení mezipředmětových vztahů na úrovni kurikula jako celku.“⁴⁸ Mezipředmětovým vztahům byla pozornost věnována již v minulosti. Například v 80. letech 20. století se jimi zabýval Josef Janás, který uvádí následující charakteristiky mezipředmětových vztahů⁴⁹:

- Jsou nezbytné k vytvoření ucelené představy žáků o přírodě a společnosti.
- Usnadňují systematizaci poznatků z různých předmětů.
- Napomáhají odstranit nežádoucí dublování učiva v jednotlivých předmětech.
- Umožňují vytvářet dovednost syntézy i transferu poznatků a pracovních metod z jednoho předmětu do druhého.

V Rámcovém vzdělávacím programu (dále jen RVP) je problematika mezipředmětových vztahů obsažena, ovšem bez užití tohoto termínu. RVP se zabývá mezipředmětovou integrací, která dává možnost propojení jednotlivých oborů, spojování několika oborů v jeden či naopak vytvoření několika předmětů z jednoho oboru. V RVP se mezipředmětová témata nazývají jako průřezová témata. Na jejich základech tak mohou vzniknout samostatné předměty.⁵⁰

⁴⁷ HUDECOVÁ, Dagmar, *Mezipředmětové vztahy - malé zamyšlení nad terminologií*, in: file:///C:/Users/oem/Downloads/NHMezipredmetovevztahyterminologie.pdf (cit. 03. 11. 2015).

⁴⁸ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. *Pedagogický slovník*, Praha, Portál 1995, s. 118-119.

⁴⁹ JANÁS, Josef. *Mezipředmětové vztahy a jejich uplatňování ve fyzice a chemii na základní škole*. 1. vyd. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1980 s. 14.

⁵⁰ HUDECOVÁ, Dagmar, *Mezipředmětové vztahy - malé zamyšlení nad terminologií*, in: file:///C:/Users/oem/Downloads/NHMezipredmetovevztahyterminologie.pdf (cit. 03. 11. 2015).

Podle RVP pro gymnázia průřezová témata vstupují do vzdělání jako témata velmi aktuální v současném vzdělávání. Jsou to témata, která mají vliv zejména na utváření žákových postojů, hodnot a jednání, které využijí v budoucím jak profesním, tak i soukromém životě. Vzdělávání na gymnáziu navazuje ne průřezová témata v základním vzdělávání, kde se žáci s průřezovými tématy setkávají poprvé. Průřezová témata tedy procházejí celým vzděláváním jako formativní prvek. Průřezová témata se promítají nejen svým výchovným zaměřením, ale i obsahem do vzdělávacích oblastí a pomáhají doplňovat či propojovat to, co si žáci během studia osvojili. Důležitý vliv mají i na rozvíjení žákových klíčových kompetencí. Průřezová témata jsou povinnou součástí vzdělávání. V RVP mají všechna průřezová témata stejné zpracování. Obsahují charakteristiku průřezového tématu, vztah k vzdělávacím oblastem, přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti postojů, hodnot, vědomostí, schopností a dovedností. Do vzdělání ve čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnáziích jsou zařazena tato průřezová témata: *Osobnostní a sociální výchova; Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech; Multikulturní výchova; Environmentální výchova; Mediální výchova.*⁵¹

Osobnostní a sociální výchova klade důraz na osobnostní rozvoj žáků. Výuková témata propojuje s rozvojem osobnosti v následujících sférách, například: *„Člověk a příroda se může prolínat např. s tematikou ochrany a rozvoje fyzické složky osobnosti, zdravého životního stylu i biologického základu sociálního lidského chování, etiky ve vztahu k životnímu prostředí.“*⁵² Dalšími příklady rozvoje osobnosti u žáků jsou: sociální komunikace, zdravý životní styl, zvládání konkurence, psychohygienu, rozvoj kreativity, rozvoj emoční inteligence, morálka všedního dne a další.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech si klade za cíl rozvíjet kritický pohled na globální a rozvojové problémy současného světa. Klade důraz na uvědomění si rostoucí propojování aktivit ve všech oblastech lidského života, vnímání globálních hospodářských, sociálních, politických, kulturních a environmentálních příznivých prvků a jevů. Například v oblasti postojů a hodnot má průřezové téma žákovi mimo jiné pomoci: *„být vnímavý ke kulturním rozdílnostem, chápat je jako obohacení života, učit se*

⁵¹ Kolektiv autorů, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, Praha 2007. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/RVP_gymnazia.pdf (cit. 03. 11. 2015).

⁵² *Tamtéž*, s. 25.

*porozumět odlišnostem.*⁵³

Multikulturní výchova má především rozvíjet porozumění žáků sobě samým a hodnotám své kultury, podpořit jejich integraci v širším multikulturním prostředí při zachování vlastní kulturní identity.

Environmentální výchova má důležitý význam pro předpoklad udržitelného rozvoje. V důsledku toho je nezbytné zvýšení ekologického smýšlení lidí. „*Základ pro toto průřezové téma je tedy v celé řadě vzdělávacích oborů, a to jak přírodovědných – Biologie, Chemie, Fyzika, Geografie a Geologie, tak v oborech společenských – Občanský a společenskovědní základ, Dějepis, Člověk a svět práce, Výchova ke zdraví.*“⁵⁴

Mediální výchova vychází z toho, jakou povahu má současná společnost. Jsou rozšířena tzv. masová média, která nabízejí sdělení rozmanitých životních situací, od intimního života až po politické záležitosti. Současná společnost proto vyžaduje, aby se její členové dokázali co nejsamostatněji orientovat v mediální nabídce.⁵⁵

9.1 Mezipředmětové vazby mezi dějepisem a občanskou výchovou

Moderní dějiny mají potenciál přinášet do občanské výchovy, která je mnohdy velmi abstraktní, konkrétní příklady, které bezprostředně určují aktuální společenskou a politickou realitu. Na těchto příkladech lze žákům ukázat, jak kriticky přemýšlet o aktuálních politických, etických, společenských a kulturních otázkách nebo událostech, přičemž je využíváno známých i neznámých historických událostí. Jak rozvíjet u žáků systémové a kritické myšlení, schopnost zaujmout postoj k občanským otázkám, které souvisejí s jejich hodnotovými postoji. Díky celé řadě aktivních forem učení nabízí propojení historie a občanské výchovy příležitost diskutovat i o kontroverzních otázkách.

Propojení historie a občanské výchovy vytváří v rámci školních osnov prostor dozvědět se více o záležitostech lidských práv, politických, společenských nebo ekologických problémech, které by jinak ve výuce byly probrány pouze abstraktně, případně by se na ně vůbec nedostalo. Vztah mezi dějepisem a občanskou výchovou je velmi úzký. Předměty si navzájem prohlubují a doplňují znalosti. Dějepis souvisí nejen s občanskou výchovou, ale

⁵³ Kolektiv autorů, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, Praha 2007, s. 66. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/RVP_gymnazia.pdf (cit. 03. 11. 2015).

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 69.

⁵⁵ *Tamtéž*, s. 77.

také s českým jazykem, literaturou, angličtinou, zeměpisem a okrajově i s dalšími předměty. Propojení s občanskou výchovou je ale nejjednodušší a pro žáky neefektivnější.

Propojení dějepisu a občanské výchovy probouzí v žácích kritické myšlení a za abstraktním pojmem si umí představit konkrétní situaci. Žáci umí konkrétní situaci analyzovat, zhodnotit a aplikovat na jiný problém současného světa. Pomáhají tak žákům lépe se orientovat ve světě, v rozhodování v běžném životě ať už soukromém nebo politickém.

Hovoříme-li o metodách práce ve výuce a srovnáme-li hodiny dějepisu a občanské výchovy, najdeme rozličné metody práce učitele. Ve výuce společenskovedních předmětů využívají učitelé různé formy a metody práce. Převažuje především diskuse, rozhovor, brainstorming, simulační a situační hry. Důraz je kladen na skupinové vyučování a projektové vyučování. Výsledky projektů žáci prezentují na nástěnkách třídy nebo si žáci zakládají svá portfolia. V dějepise převažuje slovní výklad, práce s mapou a učebnicí či jiným textovým materiálem. Učivo je procvičováno a doplňováno pomocí audiovizuálních ukázek či obrazů. *„Integrace mezipředmětových vztahů do výuky proto vůbec neznamená desintegraci samostatného předmětu. Zásadou je, aby byl vyučovací celek racionálně strukturovaný, včetně předem stanovených vhodných metod, a respektoval hranice předmětu.“*⁵⁶

Ve prospěch rozvoje mezipředmětových vztahů mezi dějepisem a občanskou výchovou hovoří tzv. multiperspektivita. Je to pojem, se kterým se setkáváme u Dr. Roberta Stradlinga. V jeho publikaci uvádí, jaké jsou nejnovější trendy ve vyučování a nechává se inspirovat trendy především západní a severní Evropy. Pojem multiperspektivity definuje různými způsoby, které mají ale společné rysy. Je to proces pochopení historických událostí z několika úhlů pohledu. Je to schopnost utváření a pochopení vlastního názoru na danou historickou událost, která jsou filtrována naším vlastním kulturním kontextem. Předpokladem je ochota akceptovat myšlenku, že existují i jiné názory na danou tematiku než jsou ty naše. Důležité je uvědomit si, že názory ostatních jsou stejně důležité a hodnotné jako ty naše.⁵⁷ Tato myšlenka má být v žácích rozvíjena. Utváření názorů, schopnost obhajovat si je, diskutovat o nich a respektovat názory ostatních je parametr, který je součástí jak dějepisu, tak i občanské výchovy, je tedy mezipředmětový. Vzorem pro výuku s mezipředmětovými

⁵⁶ HOMEROVÁ, Marie, *Mezipředmětové vztahy ve výuce společenskovedních předmětů (výsledky evropského výzkumu)*, in: <http://www.ucitelske-listy.cz/2012/07/marie-homerova-mezipredmetove-vztahy-ve.html> (cit. 03. 11. 2015).

⁵⁷ STRADLING, Robert, *Multiperspektiva ve vyučování dějepisu: příručka pro učitele*, Praha 2004. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/NHStradlingMultiperspectivita.pdf (cit. 10. 11. 2015).

souvislostmi jsou britské, holandské a skandinávské školy, kde se například výuka historie používá k výkladu politiky. Mezi evropskými zeměmi ale existují značné rozdíly. V některých zemích tento typ výuky zcela chybí, jiný je přístup v zemích, kde je dlouholetá tradice předmětové didaktiky humanitních předmětů. Jsou jimi například výše zmíněné severské země, kde se tématům věnují odborníci, většinou učitelé s dlouholetou praxí, a zpracovávají vyučovací tematické celky s mezipředmětovými aspekty. Největším problémem v podstatě není nevědomost, ale praxe. Učitelé v mnoha zemích jsou sice s mezipředmětovými vazbami seznámeni teoreticky, ale nejsou připravováni pro aktivní využití pro vzdělávací a výchovné záměry.⁵⁸ Ve výuce občanské výchovy jsou využívány dvě koncepce v souvislosti s mezipředmětovými vazbami. První je historická koncepce, v níž učitel sleduje znalost dějin jako základ k návazným výchovným cílům. „*Příkladem může být novodobá historie Blízkého východu, která vede k pochopení současných problémů v regionu.*“⁵⁹ Druhou koncepcí je ta, při níž jsou historické znalosti jakýmsi podpůrným pilířem, který pouze poskytuje důkazy pro obecná tvrzení. Takové znalosti využíváme při hodinách občanské výchovy, např. u sociologie, psychologie, filosofie apod. „*Příkladem jsou současné politické problémy na Blízkém východě, kde se zkoumá historické pozadí a historické události, které zapříčinily současnou situaci.*“⁶⁰

Zkušenosti ukazují, že je nereálné chtít po žácích, aby sami dovedli spojovat poznatky z jednotlivých předmětů. Je to důsledek jednak vytváření izolovaných didaktických systémů učiva jednotlivých vyučovacích předmětů a jednak nezájmu učitelů o učivo spolu souvisejících předmětů. Je tedy nutné, aby sami učitelé záměrně a cíleně využívali mezipředmětové vztahy, aby používali společný pojmový aparát a podobné metody, aby spolu vzájemně spolupracovali učitelé jednotlivých předmětů a aby pro svou práci měli vytvořený potřebný didaktický materiál zdůrazňující mezipředmětové vztahy.

⁵⁸ HOMEROVÁ, Marie, *Mezipředmětové vztahy ve výuce společenských věd (výsledky evropského výzkumu)*, in: <http://www.ucitelske-listy.cz/2012/07/marie-homerova-mezipredmetove-vztahy-ve.html> (cit. 03. 11. 2015).

⁵⁹ *Tamtéž.*

⁶⁰ *Tamtéž.*

10 Tvorba pracovního listu

Pracovní list je autodidaktickou vyučovací metodou a zároveň doplňkovým materiálem v hodinách dějepisu. Práci s pracovním listem řadíme mezi výukové metody práce s učebním textem. Musí být sestavovány s ohledem na psychickou vyspělost dané věkové skupiny studentů a s respektováním dále uvedených didaktických zásad. Žák se učí vlastní aktivitou a sám se kontroluje. Učitel koordinuje žákovu samostatnou činnost a následně provádí společně se žáky kontrolu. Pracovní list je originálním učebním materiálem, který zpravidla vytváří učitel dle schopností, dovedností a znalostí konkrétní třídy. Slouží jako materiál k upevňování a procvičování učiva, aktivizuje, podporuje tvořivost, samostatnost, logické myšlení, uplatňuje se při práci žáků individuální i skupinové. Práce s pracovními listy by měla probíhat ve škole, a není vhodné ji klasifikovat. Žáci by měli mít možnost udělat chybu, aby případné chyby byly řádně vysvětleny a prodiskutovány. Pracovní listy také poskytují možnost uplatnění mezipředmětových vztahů.

Než autor začne pracovní list (dále jen PL) tvořit, měl by si ujasnit odpovědi na několik základních otázek⁶¹:

- Pro koho jsou PL určeny? Jaká je věková kategorie žáků?
- Je PL určen pro skupinu či pro jednotlivce?
- Jaká je časová dotace na řešení PL?
- V jakém prostředí budou PL žáky řešeny? (učebna, muzeum, výstava, v přírodě apod.)?
- K čemu má PL sloužit? (opakování, upevňování učiva, výukový materiál, návod na samostatnou práci studenta, podpora tvořivosti a logického myšlení...)
- Jak formulovat jednotlivé úlohy a jak studenty motivovat?

⁶¹ RAZIMOVÁ, Alice, *Integrace interaktivních center do mimoškolní výuky fyziky – konkrétní náměty pro iQpark v Liberci*. Nepublikovaná diplomová práce Matematicko-fyzikální fakulta UK, Praha 2014, s. 2. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/DPTX_2012_1_11320_0_378318_0_128647.pdf (cit. 18. 12. 2015).

Při tvorbě pracovního listu je také důležité držet se těchto didaktických zásad, aby pracovní listy učители dopomohly ke splnění výchovně-vzdělávacího cíle⁶²:

- Obsah PL musí být v souladu s obsahem, cíli konkrétního odborného předmětu a se současným vědeckým poznáním.
- Přiměřenost a náročnost PL musí korespondovat s věkovými možnostmi žáka.
- Využívání pracovních listů má motivovat zájem žáků o téma, naopak jejich nadměrné používání může způsobit opačný efekt.
- PL mají podporovat aktivitu žáků, poskytovat podněty na jejich samostatnou práci a dostatek možností kontrolovat vlastní výsledky.
- PL mají obsahovat prvky řešení problémů.
- PL mají zabezpečovat aplikaci teoretických vědomostí v praxi.
- Realizace obsahu PL má zabezpečovat rozvoj klíčových kompetencí žáků.
- Obtížnost úloh musí být odstupňovaná.
- Zadání úloh v PL mají být formulována stručně a jasně.
- Jednotlivé úlohy mají být koncipovány pro danou skupinu žáků zajímavě/poutavě.
- Do úloh v PL je potřeba adekvátně vkládat otevřené otázky, aby žáci měli možnost projevit vlastní tvořivost, formulovat své myšlenky.
- PL mají poskytovat dostatek dokumentačního materiálu, obrázkových prostředků a různých typů her (obrázky, ilustrace, tabulky, schémata, fotografie, grafy, křížovky, doplňovačky, atp.)
- Při sestavování PL je potřebné dbát na ergonomické parametry (např. velikost a typ písma, využívání barev).

Pracovní listy mohou mít velmi různorodou podobu, která se navzájem liší druhem pracovních listů a typem použitých úloh. Po didaktické stránce musí pracovní listy splňovat

⁶² RAZIMOVÁ, Alice, *Integrace interaktivních center do mimoškolní výuky fyziky – konkrétní náměty pro iQpark v Liberci*. Nepublikovaná diplomová práce Matematicko-fyzikální fakulta UK, Praha 2014, s. 3. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/DPTX_2012_1_11320_0_378318_0_128647.pdf (cit. 18. 12. 2015).

funkce, které významně ovlivní průběh a výsledky učební činnosti. Jedná se následující funkce⁶³:

- Motivační funkce: Dobře zpracovaný PL vzbuzuje zájem u žáka.
- Komunikační funkce: PL rozvíjí slovní zásobu.
- Regulační funkce: Učivo je členěné do částí podle logické návaznosti.
- Aplikační funkce: Obsahuje návrh na využívání učiva v praxi, uvádí příklady ze života.
- Integrační funkce: PL se neomezuje jen na svůj vlastní předmět, ale využívá mezipředmětové vztahy.
- Inovační funkce: Podává nejnovější poznatky vědy a techniky, které učitel průběžně doplňuje a inovuje.
- Kontrolní funkce: Student využívá text, kontrolní otázky a úlohy pro vlastní zpětnou vazbu, student zjišťuje, co pochopil a co ne.

Pracovní listy dělíme i podle jejich cíle. Ve vyučování lze užít několik druhů pracovních listů jako didaktického prostředku, které učiteli pomohou splnit výchovně vzdělávací cíl. Jsou jimi⁶⁴:

- PL pro opakování probraného učiva. Žáci si při vyplňování listu osvěží již získané vědomosti.
- PL pro vyhledávání informací z učebnic a odborné literatury. Takové listy obsahují odkazy na literaturu, tabulky, texty s chybějícími slovy, popis obrázků a schémat.
- PL pro procvičování. Patří sem úlohy procvičující, upevňující, případně rozvíjející právě probíranou látku.
- PL pro shrnutí a poukázání na souvislosti. Takové listy obsahují úlohy, které na sebe logicky navazují a napomáhají tak studentům k pochopení souvislostí. Obsahují úlohy aplikující získané vědomosti do praktického života. Nabízí se zde také možnost uplatnit mezipředmětové vztahy.

⁶³ RAZIMOVÁ, Alice, *Integrace interaktivních center do mimoškolní výuky fyziky – konkrétní náměty pro iQpark v Liberci*. Nepublikovaná diplomová práce Matematicko-fyzikální fakulta UK, Praha 2014, s. 3Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/DPTX_2012_1_11320_0_378318_0_128647.pdf (cit. 18. 12. 2015).

⁶⁴ *Tamtéž*.

- PL pro zjišťování vědomostí. Nejčastějšími úlohami vhodnými pro tento typ pracovního listu jsou úlohy s otevřenou odpovědí a úlohy na třídění.

Problematika opakování je otázkou jak pro didaktiku, tak například i pro pedagogickou psychologii, která říká, že bez opakování není učení, velmi důležitou.⁶⁵ Z hlediska didaktiky učitelé často pokládají opakování za zbytečné a nudné, protože je pro ně důležitější předávání nových poznatků. Je nutné si ale uvědomit, co je nedílnou součástí opakování. Není to pouhé zkoušení paměti, ale zkoušení naučených dovedností, schopností pracovat s mapou či atlasem, schopnost ověřovat informace a propojovat informace mezi sebou. „*Roste-li tím zvyk myslet, spolehnout se na svůj úsudek – pak je to výsledek velmi cenný.*“⁶⁶

Aby pracovní list splňoval své základní funkce a pomáhal jak žákům, tak i učitelům k dosažení příslušných výchovně vzdělávacích cílů, musí obsahovat mimo jiné i nejrůznější typy úloh, které by měl učitel obměňovat. Úkoly v pracovních listech mají různou formu, náročnost (jak časovou, tak i schopnostní) i kvalitu. Do pracovních listů je vhodné zařadit několik typů úloh. Mezi základní řadíme⁶⁷:

- Úlohy s otevřenou odpovědí. Studenti si musí sami uvědomit a správně popsat určitý jev nebo určitý jev vysvětlit.
- Úlohy s uzavřenou odpovědí. Studenti vybírají správnou odpověď z několika možností.
- Přiřazovací úlohy. Studenti k sobě přiřazují pojmy podle předem stanoveného požadavku.
- Uspořádávací úlohy. Studenti seřadí pojmy podle předem stanoveného požadavku.
- Roztřídňovací úlohy. Studenti třídí podle stanoveného pravidla soubor pojmů do jednotlivých skupin.
- Úlohy vedoucí k pozorování přírodnin a k pokusům.

⁶⁵ RŮŽIČKOVÁ, J. *Didaktické inspirace, z odkazu metodiky a didaktiky dějepisu předchozích desetiletí*. Asociace učitelů dějepisu, Milevsko 1997, s. 106.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 107.

⁶⁷ RAZIMOVÁ, Alice, *Integrace interaktivních center do mimoškolní výuky fyziky – konkrétní náměty pro iQpark v Liberci*. Nepublikovaná diplomová práce Matematicko-fyzikální fakulta UK, Praha 2014, s. 4. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/DPTX_2012_1_11320_0_378318_0_128647.pdf (cit. 18. 12. 2015).

Z literatury a výše zmíněných doporučení pro tvorbu pracovních listů tedy vyplývá to, že pracovní listy by měly obsahovat různé typy úkolů, jejichž obtížnost pomalu graduje. Lehčí úlohy na začátku dodají studentovi sebedůvěru pro další řešení. Úlohy jsou v pracovním listu řazeny v logickém sledu s příslušným tématem. Dobrý pracovní list má úkoly zaměřeny nejen na osvojování učiva, ale také obsahuje dostatečné množství úkolů zaměřených na rozvoj samostatného, logického a tvořivého myšlení žáka. Úkoly jsou zadané stručně a jasně, bez úmyslu žáka nachytat. Množství textu v pracovním listu a délka řešení jednotlivých úkolů musí odpovídat věku řešitele. Pracovní list by měl přitahovat svým vzhledem a úpravou.

S výše zmíněnými doporučeními se vážou také chyby, kterých se tvůrci pracovních listů mohou dopustit. Mezi chyby můžeme řadit například nepřehlednost textu, špatně zvolená velikost písma, špatně formulované otázky, odborné chyby, řazení stejného typu úloh za sebe (což může vést k únavě a nepozornosti žáka), příliš mnoho úloh na krátkou časovou dotaci, atd.

Pracovní list je metodická pomůcka velmi často užívaná v hodinách dějepisu a to jak na základních, tak i na všech typech středních škol. V hodinách dějepisu byly vždy využívány učebnice, obrazový materiál, auditivní a audiovizuální materiál či encyklopedie přispívající k názornosti učiva. Z didaktického hlediska je názornost velikým přínosem. Obrazový materiál v žácích vyvolává *spontánní reakci*, pomáhá *rozvíjet představivost* a je vcelku *snadno dostupným materiálem*.⁶⁸ Pro učitele je podstatné si uvědomit, zda jím zvolená fotografie, plakát či mapa, je vhodná pro zařazení do výuky. Obrazový materiál by měl žáky aktivizovat a pobízet k diskusi.⁶⁹ Mapa jednak plní funkci mezipředmětovou se zeměpisem a jednak je obdobou funkce jako *prostředku historické vědy*. „*Mapa je zmenšený a zjednodušený rovinný obraz Země*.“⁷⁰ Žáci pracují s mapami nástěnnými, mapami v učebnicích či v dějepisném atlasu. Práce s mapou rozvíjí spojení žákovy sensorické funkce s intelektuální, což vede ke zvýšení schopností a vědomostí. „Práce s mapou je důležitá zejména k lokalizaci historických údajů, k zachycení historického pohybu, změny, vývoje událostí, děje, k vysvětlení vztahu člověka a přírody.“⁷¹ Pracovní list by tak měl mapu obsahovat, vyžaduje-li to probíraná látka či nutnost znalosti lokace historických míst.

⁶⁸ HUDECOVÁ, D., LABISCHOVÁ D., *Nebojme se výuky moderních dějin. Nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování*. Albra Úvaly, 2007, s. 26.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 31.

⁷⁰ JÍLEK, T. a kolektiv. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu II*, Plzeň, 1996., s. 117.

⁷¹ *Tamtéž*, s. 121.

Důležitá je následná kontrola vyplněných pracovních listů. Kontrola a prověřování v dějepisu je specifické. Dějepis zkoumá všechny stránky lidského života a společnosti, hospodářství i politiky a proto potřebuje ke svému bádání nejrůznějších metod. Stejně tak i cíle stanovené v pracovních listech jsou různorodé. Žáci mají mít: „*vědomosti o datech, faktech, dovednost orientace, schopnost srovnat, posoudit, zaujmout stanovisko, popsat, zobecnit, zhodnotit, atd.*“⁷² A proto i kontrola jejich činnosti je různorodá. Činnost musí být jasně stanovena otázkou či přesně formulovaným úkolem. Např.: „*Co je reformismus – prověřujeme schopnost definovat historický pojem. Vyjmenuj podle atlasu starověké říše Blízkého východu – prověřujeme prostorovou orientaci a dovednost pracovat s atlasem.*“⁷³

Pracovní listy v diplomové práci jsou vytvořeny tak, že respektují náležitosti Rámcového vzdělávacího programu (klíčové kompetence, očekávané výstupy a průřezová témata). Jsou vytvořeny v souladu s mezipředmětovými vztahy zejména se základy společenských věd, zeměpisem a českým jazykem. Cílem je, aby si žáci uvědomili propojenost mezi jednotlivými předměty a že jsou schopni plně využít svých znalostí a dovedností i z jiných předmětů. Hlavním cílem pracovních listů obsažených v praktické části diplomové práce je rozvoj kritického myšlení, schopnost propojení znalostí s jinými předměty, schopnost utvoření vlastního názoru a schopnost diskuse a v neposlední řadě i prověření faktografických znalostí dějin 20. století.

10.1 Metodický list

Součástí pracovního listu je i tzv. metodický list. Metodický list je didaktickým materiálem, který je určený pro učitele. Seznamuje učitele s cvičebnicemi či pracovními listy a udává informace, které jsou potřebné k jejich vyplnění. Metodický list v sobě obsahuje tyto základní prvky:

- *Anotace* – obsahuje popis pracovního listu a určuje, jak budou žáci s PL pracovat. Určuje jakých znalostí a dovedností budou v průběhu vyplňování využívat, jestli k vyplnění potřebují učebnici či jiné zdroje.

⁷² RŮŽIČKOVÁ, J. *Didaktické inspirace, z odkazu metodiky a didaktiky dějepisu předchozích desetiletí*. Asociace učitelů dějepisu, Milevsko 1997, s. 118.

⁷³ *Tamtéž*, s. 119.

- *Klíčová slova* – hlavní pojmy, se kterými žáci při zpracování pracovního listu pracují.
- *Cíle* – metodický list stanovuje i výchovně – vzdělávací cíle, kterých bude po vyplnění pracovního listu dosaženo. Cíle určují, které pojmy chceme vysvětlit a procvičit a jaké dovednosti posilnit.
- *Věková skupina* – metodický list určuje, pro koho je pracovní list určen.
- *Organizace učební činnosti* – určuje individuální či skupinovou práci či jakoukoliv jinou učební činnost.
- *Čas* – dává předpoklad, kolik času je potřeba k vyplnění pracovního listu.
- *Pomůcky* – určuje, jakých didaktických prostředků je k vypracování třeba.
- *Reflexe* – stanovuje, jakým způsobem bude provedena kontrola.
- *Klíčové kompetence* – určuje, jaké klíčové kompetence jsou v žácích rozvíjeny při vyplňování pracovního listu.
- *Očekávané výstupy* – metodický list určuje, co má žák po vyplnění pracovního listu zvládat, čemu má rozumět, co je schopen vysvětlit, vyjmenovat, apod.
- *Průřezová témata* – metodický list stanovuje, kterých průřezových témat se pracovní list dotýká.

11 Seznam pracovních a metodických listů

POVÁLEČNÉ USPOŘÁDÁNÍ SVĚTA

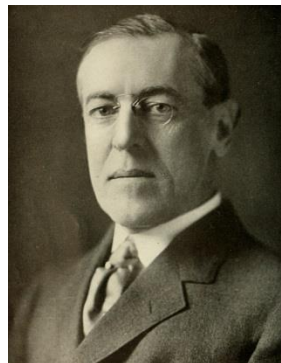
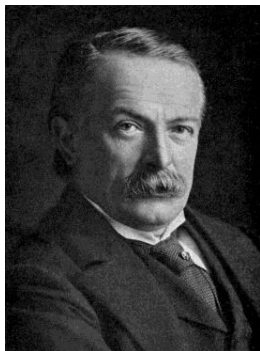
1. Doplň odstavec:

Mírová konference po 1. světové válce se konala ve....., vsále. Zámek najdeme u města..... Mírová smlouva byla podepsána s a to.....(datum). Tento den je symbolický, protože v roce 1871 bylo na stejném zámku vyhlášeno..... Vedoucí funkce konference si mezi sebe rozdělilo pět hlavních mocností s takzvanými všeobecnými zájmy. Byly to:.....

Na základě mírových podmínek podepsaných ve Versailles Německo muselo: (jmenuj alespoň 3 podmínky)

.....
.....
.....
.....

2. Kdo je na obrázku?

3. Ke každé osobnosti napiš, jakou měla během první světové války funkci.

- a).....
b).....
c).....

4. Kolik monarchistických říší zaniklo v důsledku 1. světové války? Vyjmenuj je:

5. Vyznač na mapě uvedené pojmy:

- Versailles
- Osmanská říše
- Nově vzniklé státy po 1světové válce
- Hlavní 3 státy Dohody

6. Z odpověz následující otázky:

- Co byla Společnost národů?
- Kolik bylo jejich zakládajících členů?
- Co bylo jejím cílem?
- Podporovalo Československo Společnost národů?

7. Které organizace bojující napříč historií za udržení míru znáš?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. Žáci pracují s mapou poválečného světa. Pracovní list je určen pro prohloubení dosavadních znalostí žáků k tématu poválečného uspořádání světa. Aktivita předpokládá předchozí znalost tématu. Žáci nadále budou vedeni ke krátké diskusi, která ověří pochopení tématu.

Klíčová slova: Společnost národů, Versailles, mírové podmínky

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o poválečném uspořádání po první světové válce, utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu, práce s mapou a historickými pojmy.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 7 - 13

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše situaci poválečné Evropy po první světové válce
- dokáže pracovat s mapou a vyčíst z ní potřebné informace

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- fotografie Lloyd George:
https://en.wikipedia.org/wiki/David_Lloyd_George#/media/File:The_Right_Hon._David_Lloyd_George.jpg
- fotografie Edvard Beneš: <http://www.ifp.cz/Edvard-Benes-1884-1948-un-homme-d>
- fotografie Woodrow Wilson:
https://simple.wikipedia.org/wiki/Woodrow_Wilson#/media/File:President_Woodrow_Wilson.jpg
- mapa poválečné Evropy: <http://www.palba.cz/viewtopic.php?t=264>

VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY A RYSY JEJÍ DEMOKRACIE

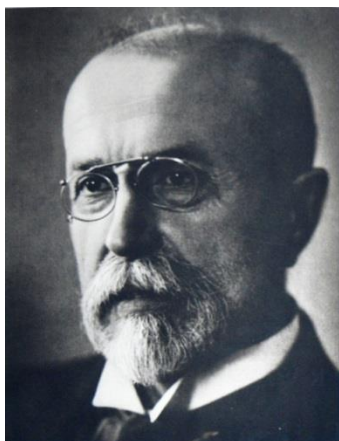
1. Jmenuj hlavní osobnosti, které měli zásluhu na vznik Československa.

2. Doplň událost k uvedeným datům:

- a. 30. 10. 1918
- b. září 1919
- c. 28. 10. 1918
- d. duben 1920
- e. 1918 - 1935

3. Jmenuj politické strany nově vzniklé v Československé republice. Jak se jmenovala strana na Slovensku? Co to byla Pětka?

4. Napiš vše, co víš o osobnosti uvedené na obrázku:

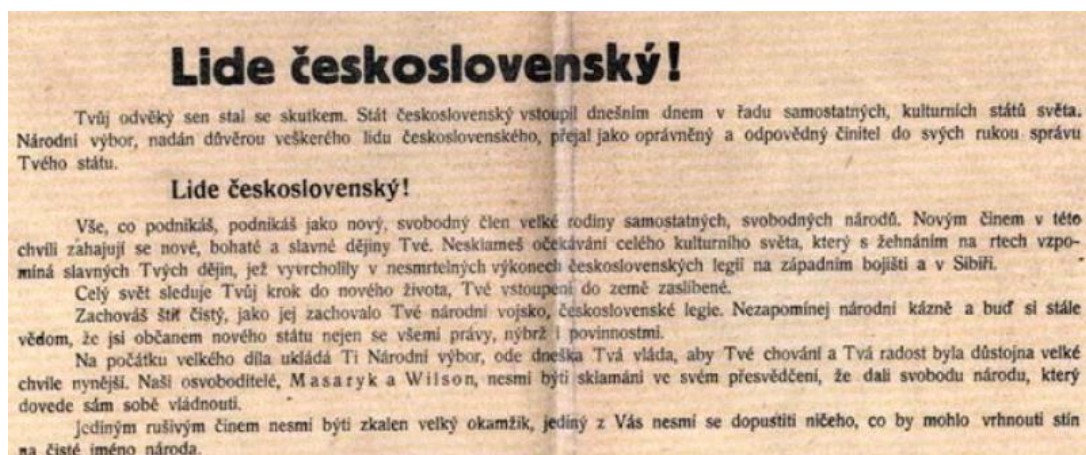

5. Popiš vztah Čechů a Slováků po vzniku Československa.

6. Co si myslíš o vztahu mezi Čechy a Slováky dnes?

7. Jaké bylo postavení Československa v rámci mezinárodní politiky? Na které státy se Československo orientovalo?

8. Jaké pocity v tobě evokuje tento projev?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin dějepisu. Žáci pracují s textem a vlastními slovy z textu vyvodí závěr. Aktivita je určena pro zopakování probrané látky. Aktivita předpokládá předchozí znalost tématu. Žáci jsou nadále vedeni k diskusi nad tématem.

Klíčová slova: Pětka, politické osobnosti Československa, vztah Čechů a Slováků

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o vzniku Československa, utvoření vlastního názoru na vztah Čechů a Slováků, práce s historickými pojmy.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny, str. 7 - 13

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- kompetence komunikativní (žák vyjadřuje své názory a to jak písmem, tak i slovem, žák je schopen účastnit se diskuse, formulovat vlastní názor a reagovat na názory ostatních)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vyjmenuje politické stran vzniklé v Československé republice
- popíše vztah Čechů a Slováků po vzniku Československa
- charakterizují osobnost Tomáše G. Masaryka

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě)

Zdroje:

- fotografie Tomáš G. Masaryk:
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MasarykFotoPrvniPoselstviTGM.jpg>
- fotografie úryvku z novin: http://www.lidovky.cz/foto.aspx?foto1=MC46d46d_LN.jpg

POVÁLEČNÁ KRIZE. KOMUNISMUS A FAŠISMUS

1. Co je to „poválečná krize“? Jak vypadá stát, který je v poválečné krizi? Jakým způsobem se může krize vyřešit?

2. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá, či ne.
 - a. V roce 1923 vznik Svaz sovětských socialistických republik (SSSR) **ANO/NE**
 - b. Fašismus se rozšířil i do dalších evropských zemí a ohlas nalezl i v Latinské Americe. **ANO/NE**
 - c. Komunistické strany v Rusku byly řízeny prostřednictvím Komunistické internacionály (Komiterny) v Sankt Petěrburgu. **ANO/NE**
 - d. Fašismus charakterizuje především vypjatý nacionalismus. **ANO/NE**
 - e. Období německých dějin od porážky v první světové válce do nástupu Hitlera nazýváme výmarská republika. **ANO/NE**
 - f. Puč je nenásilný převrat provedený malou skupinou lidí podle demokratických zásad. **ANO/NE**

3. Založili jste novou politickou stranu v době poválečné krize v Československu. Vaším cílem je získat si na svou stranu co nejvíce voličů, abyste se dostali do parlamentu. Jaké vaše strana ponese jméno? Jaké budou vaše cíle a zásady? Proč by vás měli občané volit?

4. Jakým způsobem Německo svou poválečnou krizi překonalo? Vysvětli pojem „dolarové deště“. Kam se Německo začalo politicky ubírat?

5. Co vidíš na obrázku? Co má obrázek symbolizovat? Koho na obrázku vidíš? Jak na tebe obrázek působí?

6. Popiš vztah mezi fašismem a komunismem.

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu a základů společenských věd. Pracovní list je určen zejména pro zopakování probrané látky. Pracovní list je vhodný pro otevření diskuse či skupinové práce. Pracovní list probouzí v žácích kritické myšlení.

Klíčová slova: poválečná krize, fašismus, komunismus

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o poválečné krizi, vysvětlení a pochopení pojmů fašismus a komunismus, zamyšlení se nad pojmem „poválečná krize“, práce s dobovým obrazovým materiálem.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 23 - 28

Organizace učební činnosti: individuální práce, práce ve dvojici či práce ve skupinách

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní (žák vyjadřuje své názory a to jak písmem, tak i slovem, žák je schopen účastnit se diskuse, formulovat vlastní názor a reagovat na názory ostatních)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše co je to poválečná krize a popíše její hlavní znaky
- zhodnotí poválečný stav Československa a navrhne vlastní způsob řešení poválečné situace
- dokáže pracovat s dobovým obrazovým materiálem a diskutovat o něm

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- Karikatura: <http://www.wolfsonian.org/explore/collections/la-nuova-europa-basta-con-la-tirannia-del-denaro-new-europe-enough-tyranny-money>

„ZLATÁ 20. LETA“, LÉTA PROSPERITY A KRIZE V ČSR

- 1. Co znamená spojení „zlatá 20. léta“? Vymysli spojení odpovídající dnešní době, ve které žiješ.**
- 2. V poválečných letech docházelo ve světě k mnoha významným objevům. Jmenuj alespoň 5 z nich.**
- 3. Dopln ke jménu oblast působnosti a v učebnici vyhledej k osobnosti zajímavost.**
 - a) Henry Ford
 - b) Charles Lindbergh
- 4. Popiš, jak státy dosáhly hospodářské prosperity. Jaké zásady hospodářství se prosazovaly? Jaké změny byly provedeny ve výrobním procesu?**

5. Doplň chybějící informace.

.....se stala jediným nástupnickým státem R-U, kde průmyslová výroba převažovala nad Po rozpadu monarchie se trh musel začít orientovat na zahraniční trh. ČSR se ve světě prosadila novou výrobní značkou: V průmyslové výrobě měl převahu předevšímprůmysl, kam bychom zařadili například:,.....,.....
..... Po vzniku ČSR na návrh ministra financípřijalo Národní shromáždění.....

6. Vysvětli pojem nostrifikace. Koho se týkala? Na čí návrh byl zákon o nostrifikacích přijat? Kým byl návrh přijat?

7. Představte si, že jste majitelem firmy Baťa. Na straně 34. v učebnici je na obrázku plakát firmy Baťa z 20. let. Nakreslete svůj plakát, který by firma Baťa mohla prezentovat v ulicích Československa ve 20. letech. Vymyslete vhodný slogan, který bude plakát doprovázet.

Metodický list k pracovnímu listu: Zlatá 20. léta, léta prosperity a krize v ČSR

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin dějepisu. Žáci pracují s učebnicí. Žáci pracují samostatně případně ve dvojici pro splnění posledního úkolu. Aktivita je určena pro zopakování probrané látky. Závěrečný úkol slouží jako opakování či jako motivační aktivita pro otevření tématu. Aktivita předpokládá předchozí znalost tématu.

Klíčová slova: zlatá 20. léta, poválečná prosperita, významné objevy a vynálezy

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o poválečném hospodářství, práce s historickými pojmy, vytvoření vlastního plakátu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 29 - 39

Organizace učební činnosti: individuální práce, práce ve dvojici

Čas potřebný ke zpracování: 15 – 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- zhodnotí tehdejší situaci v hospodářství a popíše, jaké nastaly změny.
- dokáže pracovat s učebnicí a vyčíst z ní potřebné informace.
- popíše jednotlivé změny, které v hospodářství nastaly.

Průřezová témata:

- **Výchova demokratického občana** (občan, občanská společnost, stát formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílů mezi demokracií a totalitou)

HOSPODÁŘSKÁ KRIZE VE SVĚTĚ A V ČSR, CESTY, JAK Z KRIZE VEN

1. Napiš co nejvíce slov či spojení, které tě napadnou, když se řekne hospodářská krize.

2. Popiš, jak došlo ke světové hospodářské krizi.

3. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá, či nepravdivá.

- a. Koncern je sdružení různých podniků – výrobních, dopravních, apod. **ANO/NE**
- b. Krize v ČSR předstihla krizi světovou, k prvním odbytovým problémům docházelo už během roku 1927 a to zejména v lehkém průmyslu. **ANO/NE**
- c. Americký prezident W. Wilson navrhl plán New Deal, který měl na základě státních zásahů do hospodářství zastavit krizi a oživit ekonomiku. **ANO/NE**
- d. V Německu bylo v roce 1932 až 6 milionů nezaměstnaných. **ANO/NE**
- e. Sociální krize v důsledku krize v ČSR se projevila například tzv. mosteckou stávkou z roku 1932, kdy práci zastavilo na 25 000 mosteckých horníků. **ANO/NE**

4. Jak na vás působí osobnost Adolfa Hitlera? Jak působil na občany tehdejší doby? Proč ho uctívali a věřili mu? Znáte podobné historické osobnosti, které dokázaly strhnout masu lidí?

5. Kdo byl nepřítelem nacistů? Jak jsou tyto lidé nacisty posuzováni? Jak jsou na těchto obrázcích vyobrazeni?

6. Co rozumíš slovem *propaganda*?

7. Nacisté prosazovali tzv. árijsou rasu. Jak takový člověk vypadal? Shoduje se s postavami na předchozích obrázcích?

8. Jaké zákony byly proti Židům v Norimberku schváleny? Co to mělo za následky?

Metodický list k pracovnímu listu: Hospodářská krize ve světě a v ČSR, cesty, jak z krize ven

Anotace: Pracovní list předpokládá předchozí znalost tématu, je proto určen pro zopakování tématu. Žáci pracují s informacemi nabytými z hodin dějepisu. Žáci pracují s historickými pojmy a obrazovým materiálem. Žáci rozhodují o pravdivosti či nepravdivosti uvedených tvrzení, svou volbu zdůvodní.

Klíčová slova: hospodářská krize, propaganda, Židé

Cíle: Ucelení a zopakování nabytých informací o tématu hospodářská krize. Práce s obrazovým materiálem a ucelení vlastního názoru. Pochopit dobové smýšlení.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 34 - 45

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, zpětná vazba od studentů

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše, jak a proč došlo k hospodářské krizi
- popíše, co znamenaly Norimberské zákony pro Židovské obyvatelstvo
- popíše, co to byla arijská rasa a jaké měla jednotlivé znaky

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

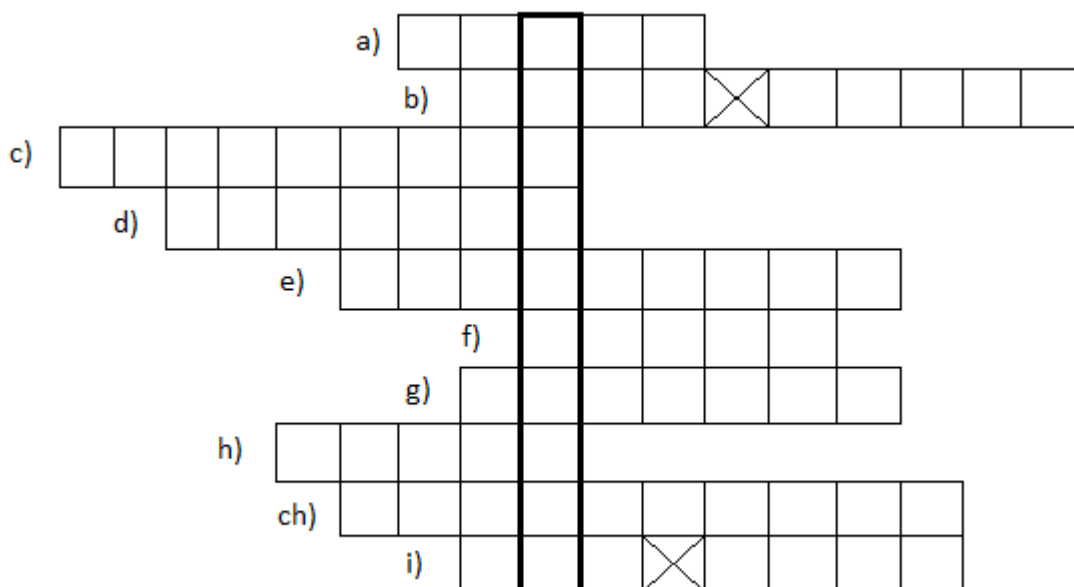
Zdroje:

- fotografie Adolf Hitler: <http://www.giantbomb.com/adolf-hitler/3005-38/>
- karikatura 1: <http://www.cd89.cz/seznam-za-milion-bartosovych-300-zidu-trnem-v-oku>
- karikatura 2: <http://www.cd89.cz/seznam-za-milion-bartosovych-300-zidu-trnem-v-oku>

OHROŽENÍ DEMOKRACIE

1. Dopln křížovku.

- a) Jakou zkratku má strana, která vznikla v Německu na počátku 20. let a v roce 1930 získala ve volbách nejvíce hlasů voličů?
- b) Jak se jmenuje kniha, ve které její autor ve vězení sepsal program nacistů?
- c) Kdo stál v čele Lidové fronty ve Francii?
- d) Jak se nazývala tajná policie v Německu?
- e) Jak se jmenuje vůdce čínské Národní strany, Kuomintang?
- f) Jak se jmenuje první československý ministr financí?
- g) Jak se nazývá pravicová strana ve Španělsku v průběhu občanské války?
- h) Kdo stál v čele této strany?
- ch) O jakou politiku se pokoušel během 30.let Neville Chamberlain, aby zabránil válce?
- i) Program amerického prezidenta F. Roosevelta pro obnovu americké ekonomiky po velké hospodářské krizi.

2. Kdo se stal nástupcem v Sovětském svazu po Leninově smrti? Jak vypadala jeho vláda? Byla totalitní?

3. Spoj k sobě správné dvojice pojmů.

Neville Chamberlain	Etiopie
Habeš	politika appeasementu
Generál Franco	Konrád Henlein
Fall Otto	Berlín – Řím – Tokio
Fašistická Osa	španělská diktatura
Runciman	„případ“ Rakousko
SdP	„nezávislý pozorovatel“

4. S jakými požadavky vystupoval vůči Československu Adolf Hitler?

5. Která dohoda je nazývána „o nás bez nás“? Proč ji tak nazýváme? Jaké pro Československo měla důsledky? Jací hlavní představitelé se při projednávání sešli?

6. Vyhledej v učebnici Karlovarské požadavky. Koho se požadavky týkaly? Jak na tebe požadavky působí?

Metodický list k pracovnímu listu: Krize demokracie

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. Žáci pracují s historickými pojmy, rozumí jim a umí je aplikovat v praxi. Tento pracovní list je určen pro zopakování probraného tématu.

Klíčová slova: Mnichovská dohoda, diktatura J. V. Stalina, Karlovarské požadavky

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o krizi demokracie, utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu, práce s historickými pojmy.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 46 - 55

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa)

Očekávané výstupy:

Žák:

- zhodnotí situaci v Sovětském svazu, popíše změny, které nastaly po nástupu J. V. Stalina
- popíše, s jakými požadavky vystupoval vůči Československu Adolf Hitler
- vysvětlí, čeho se týkala dohoda „o nás bez nás“ a vyjmenuje její hlavní představitele
- zhodnotí význam Mnichovské dohody

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

VYPUKNUTÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY, ZÁPADNÍ FRONTA

1. Jaké vlastnosti má stát, který chce rozpoutat válku? Jaké je jeho geografické postavení? Co by mohlo být motivací státu vést válku?

2. Jaké byly příčiny druhé světové války?

3. Kdo je na obrázku? Proč jsou osoby takto vyobrazené?

4. Vysvětli pojem, urči datum a politickou osobnost:

- a. blesková válka
- b. 3. 9. 1939
- c. Josip Broz Tito
- d. operace Lvoun
- e. generál Charles de Gaulle
- f. Erwin Rommel
- g. luftwaffe
- h. RAF

5. Popiš německé tažení do západní Evropy. Svůj popis zakresli do mapy.

Metodický list k pracovnímu listu: Vypuknutí druhé světové války, západní fronta

Anotace: Pracovní list je určen pro zopakování již probrané látky. Žáci aplikují znalosti z hodin dějepisu. Žáci pracují s historickými pojmy, rozumí jim a umí je aplikovat v praxi. Žáci se zamýšlí nad tím, co je potřeba pro to vést válku a jaké jsou motivace státu vést válku.

Klíčová slova: příčiny druhé světové války, blesková válka, pakt Molotov – Ribbentrop, západní fronta

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o vypuknutí druhé světové války, utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu, práce s historickými pojmy a mapou.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 63 - 69

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení (žák je schopen najít potřebné informace v učebnici nebo v doplňkové literatuře, žák dokáže filtrovat důležité a doplňkové informace a dokáže s nimi dál pracovat, žák dokáže pracovat s textem a čerpat z něj potřebné informace)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše příčiny vedoucí ke druhé světové válce
- popíše, jak Německo postupovalo na západní frontě a postup zakreslí do mapy
- kriticky zhodnotí motivy jakéhokoliv státu k vedení války.

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- karikatura: <http://globalsecuritymonitor.blogspot.cz/2010/01/hitler-scapegoat-stalin-i-can-empathise.html>
- mapa západní Evropy: <http://www.palba.cz/album/displayimage.php?pid=2076&fullsize=1>

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

1. Zakroužkuj správné možnosti ve větách:

- a) Protektorát Čechy a Morava vznikl *po / před* podepsáním Mnichovské dohody.
- b) V období protektorátu zákonodárná moc, čili parlament svou funkci *vykonával / nevykonával*.
- c) V tomto období sídlil Edvard Beneš v *Paříži / Londýně* a vykonával tam funkci exilového *prezidenta / ministra zahraničí*.
- d) Generál Alois Eliáš, který vykonával funkci premiéra, tajně *podporoval / pronásledoval* domácí odboj.
- e) Funkci říšského protektora vykonával *český / německý* politik, který měl *větší / menší* pravomoci než vláda a prezident.
- f) Protektorátní prezident *Emil Hácha / Jan Syrový* mohl *vydávat své vlastní nařízení a zákony, které nemusel s nikým projednávat nehledě na říšskou okupační správu. / byl spolu s premiérem v čele vlády pouhým vykonavatelem říšských německých nařízení*.
- g) Nově vzniklý Slovenský štát vznikl *před / po* vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

2. Přečti si daný text a snaž se zodpovědět otázky, které po něm následují.

Dne 3. června 1942, šest dní po atentátu, byla v ředitelské kanceláři v továrně na baterie značky Palaba ve Slaném rozřídována pošta pro celý podnik. Toho dne připadl tento úkol na seniora firmy Jaroslava Pálu - továrníka a starostu města Slaného. Přitom se mu dostal do rukou dopis adresovaný sice podniku, ale s poznámkou, že je určen dělnici Anně Marusczákové. Pála dopis zřejmě neoprávněně otevřel a přečetl v něm tento text:

"Drahá Aničko, promiň, že Ti píši tak pozdě a snad mne pochopíš, neboť víš, že mám mnoho starostí. Co jsem chtěl udělat, tak jsem udělal. Onoho osudného dne jsem spal někde na Čabárně. Jsem zdravý, nashledanou tento týden a pak se již nevidíme. Milan"

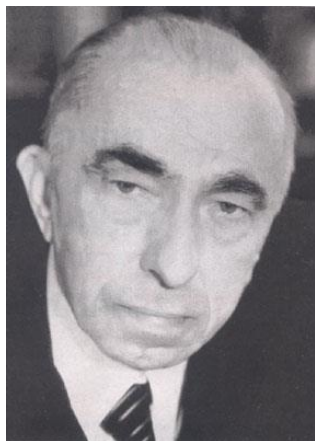
- a) Na začátku textu je zmiňován atentát, který se odehrál roku 1942. Na koho byl tento atentát spáchán? Jaké bylo přesné datum tohoto atentátu?
- b) Jaká událost následovala poté, co byl tento dopis odevzdán gestapu?
- c) Znáte ještě nějakou vesnici v Čechách, kterou potkal podobný osud?

- d) Jaká jsou podle vás pozitiva a jaká negativa provedení a výsledku tohoto atentátu? Myslíte si, že tento atentát pomohl domácí politice? Pokud ano, v čem?

3. Posuď, zda jsou jednotlivé výroky pravdivé, či nepravdivé:

- a) Tzv. období „heydrichiády“ je období, které předcházelo atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha **ANO / NE**
- b) R. Heydrich zemřel ihned poté, co byl atentát spáchán. **ANO / NE**
- c) R. Heydrich byl do funkce povolán kvůli neschopnosti svého předchůdce Konstantina von Neuratha. **ANO / NE**
- d) Parašutistické výsadky, které měly za úkol atentát provést, byly organizovány z Paříže. **ANO / NE**
- e) Gestapu se nikdy nepodařilo atentátníky chytit. **ANO / N**

4. Napiš jméno, národnost a funkci k jednotlivým osobnostem zodpověz otázky pod fotografiemi.

jméno:

funkce:

jméno:

funkce:

jméno:

funkce:

- Který z těchto mužů měl v Protektorátu Č a M největší slovo?
- Který z těchto mužů vykonával funkci prezidenta po skončení 2SV?
- Který z těchto mužů se podílel na konečném řešení židovské otázky?

5. Znáš nějaký film nebo seriál, který se týká tematiky protektorátu Čechy a Morava?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s textem, obrazovým materiálem, informacemi získanými během hodin, s učebnicí. K vyplnění pracovního listu je třeba jejich znalostí z hodin dějepisu, případně z učebnice. Tento pracovní list je určen pro závěrečné opakování probrané látky a může tak sloužit jako příprava na písemnou práci.

Klíčová slova: Protektorát, atentát, běžný život, odboj, politické uspořádání

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o protektorátu Čechy a Morava, utvoření vlastního názoru, schopnost diskuse o daném tématu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 78 - 90

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- **Kompetence k učení** (žák je schopen najít potřebné informace v učebnici nebo v doplňkové literatuře, žák dokáže pracovat s textem a čerpat z něj potřebné informace)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše mezinárodní souvislosti vzniku Protektorátu Čechy a Morava
- charakterizuje situaci zahraničního odboje, jeho postavení, osobnosti, úkoly
- dokáže pracovat s textem a vyčíst z něj potřebné informace a kriticky na ně nahlížet
- dokáže vysvětlit, jaká jsou pozitiva a negativa provedení atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha

Průřezová témata:

- **Výchova demokratického občana** (formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílů mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- Dopis: <http://www.zahady.cz/index.php?strw=rt&id=595>
- Fotografie E. Hácha: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/emil-hacha>
- Fotografie R. Heydrich: <https://www.emaze.com/@AOCOOZZI/Reinhard-Heydrich>
- Fotografie E. Beneš: <http://www.radio.cz/en/section/panorama/an-english-village-revisits-its-czech-history-the-benes-years-in-buckinghamshire>

ČESKOSLOVENSKÝ ZAHRANIČNÍ ODBOJ A ČESKOSLOVENŠTÍ
VOJÁCI NA FRONTÁCH 2SV

1. Kdy a za jakých podmínek se začal formovat československý odboj?

2. Urči, zda je dané tvrzení pravdivé, nebo ne:

- a) První vlna emigrace následovala po 15. březnu roku 1939. **ANO / NE**
- b) Nejvýznamnější centrum zahraničního odboje bylo v Moskvě, kde působil E. Beneš. **ANO / NE**
- c) Základním cílem zahraničního odboje bylo obnovit Československo v předmnichovských hranicích. **ANO / NE**
- d) Uznávanou hlavou československého odboje se stal Jan Šrámek, který se stal také „exilovým prezidentem“. **ANO / NE**
- e) V prosinci roku 1943 došlo k podepsání československo – sovětské smlouvy mezi E. Benešem a J. V. Stalinem. **ANO / NE**

3. Proč a kdy byla uzavřena československo – sovětská smlouva?

4. Jmenuj tři hlavní zahraniční centra odboje. Kdo v těchto centrech působil? Kdo byl exilovým prezidentem?

- 5. Byla někdy mnichovská dohoda anulována? Pokud ano, kým? Vypadali následně hranice ČSR opravdu stejně jako před Mnichovem?**
- 6. Jmenuj alespoň 3 československé velitele, kteří bojovali během 2SV. V jakých zemích bojovali?**
- 7. Účastnilo se ČSR bojů v Africe a na Středním východě? Pokud ano, kdo československým vojákům velel?**

Metodický list k pracovnímu listu: československý zahraniční odboj a českoslovenští vojáci na frontách 2SV

Anotace: K vyplnění pracovního listu je třeba znalostí z hodin dějepisu. Pracovní list slouží k zopakování látky. Pracovní list vede žáky ke kritickému myšlení.

Klíčová slova: zahraniční odboj, centra odboje, československo – sovětská smlouva

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o působení zahraničního odboje a o československých velitelích v zahraničí.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 91 - 97

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- **Kompetence občanská** (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa)

Očekávané výstupy:

Žák:

- definuje, jaký byl základní cíl zahraničního odboje
- charakterizuje situaci zahraničního odboje, jeho postavení, osobnosti, úkoly
- určí tři základní centra zahraničního odboje, a které centrum je nejvýznamnější
- vyjmenuje, kdo byly nejvýznamnější zahraniční českoslovenští velitelé

Průřezová témata:

- **Výchova demokratického občana** (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílů mezi demokracií a totalitou)

5. Vysvětli následující pojmy:

a) Karpatsko – dukelská operace

b) Slovenská národní rada

c) Košický vládní program

d) Demarkační linie

6. Co to bylo Slovenské národní povstání? Jaký byl problém povstání a jaký byl jeho význam?

7. Kdo stál v čele americké armády, která osvobozovala Československo? Kam se americké jednotky dostaly?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: K vyplnění pracovního listu je třeba znalostí z hodin dějepisu a předpokládá užití učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny. Žáci vysvětlí základní pojmy týkající se problematiky. Žáci aktivně rozvíjí kritické myšlení.

Klíčová slova: Pražské povstání, Slovenské národní povstání, představy o poválečném uspořádání

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o osvobození území Československa, utvoření vlastního názoru, schopnost vysvětlení základních pojmů týkajících se tématu

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 97 - 102

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 – 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše, jak probíhalo Pražské povstání
- dokáže vysvětlit základní pojmy týkající se tématu osvobození Československa
- charakterizuje situaci na Slovensku a popíše, jak probíhalo Slovenské národní povstání

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

ZÁVĚREČNÉ ETAPY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

1. Kdy proběhla konference na Jaltě? O čem se na konferenci jednalo? Kdo na konferenci jednal? Kde se nachází Jalta?

2. Jaká organizace vzniká na konferenci v Dumbarton Oaks? Mezi jakými mocnostmi jednání probíhá?

3. Napiš vše, co víš o organizaci, které patří tato vlajka. Zodpověz následující otázky:

a) Co to jsou modré barety?

b) Kdo je momentálním generálním tajemníkem?

c) Kde má organizace sídlo?

d) Tato organizaci nahradila jinou, která vznikla po 1 světové válce, ale nebyla tak úspěšná. Jaká to byla?

e) Součástí organizace jsou i tyto odborné organizace, vysvětli jejich zkratky:

- WHO
- MMF
- UNESCO

4. Jakým způsobem došlo k pádu Berlína? Kdo se stal nástupcem A. Hitlera?

5. Kdo se stal nástupcem amerického prezidenta Roosevelta? Jak se nový americký prezident rozhodl přimět Japonsko ke kapitulaci?

6. Jaká událost připadá na následující data?

- a) 6. 8. 1945
- b) 9. 8. 1945
- c) 2. 9. 1945
- d) 6. 6. 1944
- e) 25. 10. 1945

7. Jaký byl celkový charakter druhé světové války? Jak byste porovnali první a druhou světovou válku? V čem byly podobné a v čem zcela odlišné?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu, občanské výchovy a zeměpisu. Žáci aplikují své znalosti z hodin občanské výchovy, když zodpovídají otázky týkající se organizace OSN. Žáci projeví svůj vlastní názor na charakter druhé světové války a pokouší se porovnat ji s první světovou válkou. Žáci hledají spojitosti a rozdíly mezi oběma válkami. Pracovní list slouží k zopakování probraného tématu, předpokládá tudíž předchozí znalost tématu.

Klíčová slova: Jaltská konference, Organizace spojených národů, pád Berlína, kapitulace Japonska

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o závěrečných etapách 2SV, utvoření vlastního názoru, schopnost diskuse o daném tématu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 102 - 110

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 20 - 25 minut

Pomůcky: předtištěné materiály, učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- **Kompetence komunikativní** (žák vyjadřuje své názory a to jak písmem, tak i slovem, žák je schopen účastnit se diskuse, formulovat vlastní názor a reagovat na názory ostatních)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše, o čem se jednalo na Jaltské konferenci a kdo se konference účastnil
- objasní, jaká organizace vznikla na konferenci v Dumbarton Oaks a zodpoví otázky týkající se této organizace
- vysvětlí, jak došlo ke kapitulaci Japonska

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- Vlajka Organizace spojených národů:
http://vlajkystatu.luksoft.cz/ostatni/vlajka_osn.php

DŮSLEDKY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

- 1. Jaké mocnosti se po druhé světové válce dostaly do popředí? Proč to byly zrovna tyto mocnosti? Dokážeš určit, jaký to bude mít vliv do budoucna?**
- 2. Vysvětli, proč se po druhé světové válce prosadila komunistická propaganda. S jakou osobností a mocností je spojena?**
- 3. V jaké souvislosti si spojíš město Postupim s poválečným uspořádáním světa? Kde se toto město nachází?**
- 4. Napiš 3 hlavní mocnosti a jejich představitele, kteří jednali o poválečném uspořádání světa.**

5. Na mapě Německa zakresli, jak bylo po válce rozděleno a kdo jednotlivé části spravoval. Komu patřil Berlín?

6. **Zodpověz následující otázky:**

- V jakém městě se jednalo o potrestání válečných zločinců?
- Napiš alespoň 2 jména odsouzených válečných zločinců.
- Je pravda, že tzv. politika 4D se týkala celého světa?

7. **Jaká organizace vznikla po konci 2 světové války? Jakou funkci měla tato organizace?**

- počet zakládajících členů:
- název základního dokumentu:
- datum a místo vzniku:

Metodický list k pracovnímu listu: Důsledky druhé světové války

Anotace: Žáci pracují s obrazovým materiálem, informacemi získanými během hodin, s učebnicí. Žáci definují geografické pojmy vztahující se k tematice. K vyplnění pracovního listu je třeba jejich znalostí z hodin dějepisu a společenských věd. Pracovní list je vhodný jak na běžné hodiny, tak i na semináře.

Klíčová slova: Postupim, rozdělení Německa, Organizace spojených národů

Cíle: zhodnocení poválečné světové situace, shrnutí poznatků o vzniku Organizace spojených národů, utváření schopnosti předvídat postupné směřování světové politické a společenské sféry.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 111 - 116

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vyjmenuje hlavní vítězné státy a jejich hlavní představitele
- charakterizuje, jak, kde a mezi kým probíhaly diskuse o poválečném uspořádání světa
- shrne základní informace týkající se OSN

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- mapa Německa: <http://evropa.adam.cz/staty/mapy/nemecko-mapa.html>

POČÁTKY STUDENÉ VÁLKY

1. Jak na tebe působí tento obrázek? Co na něm vidíš?

2. Co znamená pojem „lidově demokratický režim“? Které státy se staly lidově demokratickými? Který stát byl vzorem?

3. Vysvětli pojmy a urči osobnosti:

a) železná opona:

b) Harry Truman:

c) Studená válka:

d) Konrád Adenauer:

e) NDR:

4. Co rozumíš tímto tvrzením: „Je to tažení proti hladu, bídě, zoufalství a chaosu.“?

5. Jaký je rozdíl mezi Trumanovou doktrínou a Marshallovým plánem? Jak se k tomuto staví Stalin?

6. Jaké státy a proč se rozhodly, že spojí své okupační zóny v Německu? Jak spojení Německa probíhalo a co bylo výsledkem? Jakou roli v této otázce hraje Berlín?

7. Co vidíš na obrázku?

Metodický list k pracovnímu listu: Počátky studené války

Anotace: Žáci pracují s obrazovým materiálem, ke kterému přistupují kriticky a na základě něj vyvozují závěry o počátcích studené války. Žáci definují základní pojmy týkající se tematiky. Žáci stručně popíší situaci vedoucí k rozdělení Německa. Pracovní list je určen k doplnění a zopakování informací nabytých

Klíčová slova: lidově demokratický režim, železná opona, Trumanova doktrína, Marshallův plán

Cíle: sumarizování nabytých informací o počátcích studené války, práce s obrazovým materiálem, jeho analýza a popis, schopnost definice základních pojmů týkajících se problematiky.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 116 - 120

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení (žák dokáže pracovat s textem a obrazovým materiálem a čerpat z něj potřebné informace)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše politické a společenské směřování světových velmocí
- definuje pojem „lidově demokratický“ a vysvětlí jeho vztah k tematice
- charakterizuje Trumanovu doktrínu a Marshallův plán
- pracuje s obrazovým materiálem a dokáže z něj vyčíst potřebné informace

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- Karikatura: <http://www.slideshare.net/guest61ef7b0/dd114-spring2010-class09>
- Obrázek, letecké zásobování:
http://www.simonak.eu/index.php?stranka=pages/h_k/4_1.htm

POVÁLEČNÉ ČESKOSLOVENSKO

1. **Kdo je autorem výroku? Co výrokem rozumíš? Po jaké události výrok zazněl?**
„Odlétal jsem do Moskvy jako československý ministr zahraničních věcí a vracím se jako Stalinův pacholek.“

2. **Kterým směrem se československá politika začala po roce 1948 ubírat? Které politické strany ztrácely na významu? Co je to Národní fronta Čechů a Slováků?**

3. **Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivé, či ne.**
 - a) Prezidentem Československé republiky po 2 světové válce byl Edvard Beneš. *ANO/NE*
 - b) Novým předsedou vlády se stává Klement Gottwald. *ANO/NE*
 - c) Košický vládní program se týkal pouze Slovenska. *ANO/NE*
 - d) O odsunu Němců rozhodl prezident Beneš prostřednictvím dekretů. *ANO/NE*

4. **Co to byly dekrety? Jakou funkci zastávaly? Kdo je vydával a kolik jich bylo?**

5. Spoj osobnost s její funkcí:

Josef Tiso	ministr vnitra
Zdeněk Fierlinger	bývalý slovenský prezident
Václav Nosek	ministr zemědělství
Klement Gottwald	předseda vlády
Julius Ďuriš	místopředseda vlády

6. V učebnici na str. 129 si přečti článek „Vyhnání a vysídlení Němců“ a zamysli se nad následujícími otázkami.

- Znáš jiný příklad v historii, který se týká vyhnání, vysídlení nebo odchodu velké části národa?
- Domníváš se, že odsun Němců byl správný?
- Myslíš si, že německá otázka mohla být vyřešena i jinak? Pokud ano, jak?
- Jak myslíš, že pohlíží na vyhnání dnešní Němci?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné Československo

Anotace: Pracovní list je určen pro ucelení a zopakování probrané tematiky. Žáci pracují se znalostmi získanými během hodin dějepisu. Pracovní list probouzí v žácích kritické myšlení. Pracovní list je určen pro práci v hodině.

Klíčová slova: Národní fronta Čechů a Slováků, dekrety prezidenta republiky, vysídlení Němců

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o poválečném Československu, schopnost diskuse o tématu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 121 - 130

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní (žák je schopen účastnit se diskuse, formulovat vlastní názor a reagovat na názory ostatních)
- Kompetence k učení (žák dokáže filtrovat důležité a doplňkové informace a dokáže s nimi dál pracovat, žák dokáže pracovat s textem a čerpat z něj potřebné informace)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše jakým směrem a proč se ubíralo Československo po válce
- charakterizuje situaci německého obyvatelstva žijícího na našem území
- dokáže pracovat s textem a vyčíst z něj potřebné informace a kriticky na ně nahlížet

Průřezová témata:

- **Výchova demokratického občana** (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- citát: https://docs.google.com/presentation/d/1ew-06O2c_82dkodzbgUirOcASPDUWMQmnVEhHuMd5wY/preview?slide=id.p5

PORÁŽKA DEMOKRACIE V ČESKOSLOVENSKU

1. Kterými volbami skončilo poválečné provizorium? Jaký byl výsledek voleb? Jak se dají tyto volby charakterizovat?

2. Doplň do textu chybějící informace:

Komunistická strana ČSR, jejímž předsedou byl..... se stala masovou politickou stranou (vstoupilo do ní přes milion členů). Ostatní politické strany jí vydaly nejdůležitější silové a mocenské pozice – ministerstvo, zpravodajské složky armády a policie. Největším konkurentem KSČ se stala S předsedou Petrem Zenklem. Dalšími stranami, které byly sdruženy v Národní frontě byly například: a Po vítězství KSČ ve volbách z května 1946 se novým předsedou vlády stal Po volbách následovala jednání o sestavení

3. Proč narůstalo sociální napětí ve společnosti v Československu, jaké mělo důsledky a proč se vyhrotila krizová situace v létě 1947?

4. Co to byla tzv. milionářská dávka? Kdo zákon navrhl?

5. Co bezprostředně předcházelo rozhodujícímu mocenskému střetnutí v únoru 1948?

6. Přečti si úryvek řeči, kterou pronesl prezident Edvard Beneš ke Klementu Gottwaldovi, a zodpověz následující dotazy.

„Ne všechen československý lid si přeje zánik demokracie, ale vy pánové a vámi vedená strana si přeje, abych svým podpisem zabil demokracii v Československu a zradil nejen sebe, ale i celému národu nejdražší přísahu, jež tkví ve slovech slibu prezidentu Osvoboditeli: Věrní zůstaneme. Jestli tak činím, tedy jenom proto, abych zabránil bratrovražedným bojům, jimiž mně vyhrožujete a jež jste schopni vyvolat. Věřím, že lid československý pochopí můj čin a při nejbližší příležitosti ve své většině prokáže, že jsou mu cizí metody, jichž užíváte, a že jste podceňovali mravní vyspělost, věrnost a demokratický smysl našeho lidu.“

- a) O jakém podpisu E. Beneš mluví, když říká, že by jím zabil demokracii v Československu?

- b) Na koho vzpomíná, když zmiňuje prezidenta Osvoboditele?

- c) E. Beneš se zmiňuje o vyhrožování, jak chtěla KSČ docílit, aby k podpisu došlo?

- d) Jak celá situace dopadla? Napiš přesné datum.

Metodický list k pracovnímu listu: Porážka demokracie v Československu

Anotace: K vyplnění pracovního listu jsou potřebné informace z hodin dějepisu a základů společenských věd. Pracovní list slouží k podpoření kritického myšlení žáků. Pracovní list podporuje mezipředmětové vazby.

Klíčová slova: volby v roce 1946, milionářská dávka, demise

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o politickém převratu v roce 1948, utvoření vlastního názoru, schopnost diskuse o daném tématu, schopnost práce s textem

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 130 - 134

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní (žák vyjadřuje své názory a to jak písmem, tak i slovem, žák je schopen účastnit se diskuse, formulovat vlastní názor a reagovat na názory ostatních)

Očekávané výstupy:

Žák:

- charakterizuje volby v roce 1946
- popíše bezprostřední události vedoucí k politickému převratu v roce 1948
- analyzuje doplňkový textový materiál a na základě něj určí postoj prezidenta republiky Edvarda Beneše

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- Citát: KUKLÍK, J a KUKLÍK, J. *Dějepis 4, pro gymnázia a střední školy*, Praha, 2002, s. 133.

UPEVNĚNÍ SOVĚTSKÉHO BLOKU A SVĚT ZÁPADU

1. Napiš, které státy patřily do sovětského bloku. Jaké postavení zaujímala Jugoslávie? Která osobnost stála v čele Jugoslávie?

2. Vysvětli zkratky a pojmy:

- a) RVHP
- b) NATO
- c) aliance
- d) ESUO
- e) KLDR
- f) unifikace

3. V souvislosti s Korejskou válkou zakroužkuj pojmy, které s ní souvisí.

Generál MacArthur

Založení RVHP

Vznik EHS

Vznik NDR

38. rovnoběžka

1950

Kim Ir-sen

příměří

1965

Ly-syn-man

1953

4. K obrázku zodpověz následující otázky

- a) K jaké organizaci patří toto logo?
- b) Kdy organizace vznikla?
- c) Kde má organizace sídlo?
- d) Jakou má funkci?
- e) Od kdy je Česká republika členem?
- f) Existovala podobná organizace i v sovětském bloku? Pokud ano, jaká?
- g) Jaká organizace má sídlo ve Strasbourgu?
- h) Co obsahuje článek 5 ve smlouvě, která vedla k vytvoření organizace?

5. Příмым důsledkem studené války byl posun politického spektra v zemích Západu doprava a tedy nástup konzervatismu. Dokaž to na jednotlivých evropských mocnostech a ve Spojených státech amerických tím, že napíšeš představitele její konzervativní strany.

- a) USA:
- b) VB:
- c) Francie:
- d) Německo:

Metodický list k pracovnímu listu: Upevnění sovětského bloku a svět západu

Anotace: Pracovní list slouží k ucelení poznatků nabytých během hodin dějepisu a základů společenských věd. Žáci aplikují své znalosti z hodin základů společenských věd při aplikování poznatků o organizaci NATO. Pracovní list vede ke kritickému myšlení žáků.

Klíčová slova: NATO, Korejská válka, Sovětský blok

Cíle: ucelení poznatků, propojení dějepisu s předmětem základy společenských věd, definice základních pojmů

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 135 - 143

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení (žák dokáže filtrovat důležité a doplňkové informace a dokáže s nimi dál pracovat)

Očekávané výstupy:

Žák:

- charakterizuje organizaci NATO
- vyjmenuje základní pojmy týkající se Korejské války

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- vlajka NATO: <http://www.radio.cz/en/section/curaffrs/new-book-maps-the-czech-republics-road-to-eu-and-nato-accession>

UPEVNĚNÍ KOMUNISTICKÉHO REŽIMU V ČESKOSLOVENSKU

- 1. Co je to propaganda? Uved' příklad komunistické propagandy. K čemu měla propaganda sloužit?**
- 2. Co to byly politické procesy? Proti komu byly vedeny? Jaká byla „pravidla“ politických procesů?**
- 3. Které postavy jsou na obrázcích? Jaký mají vztah ke komunistickému režimu?**

- 4. Napiš alespoň deset slov, které tě napadnou, když se řekne „komunistický režim“.**

5. Jaký je rozdíl mezi komunistickým a kapitalistickým hospodářstvím?

6. Jak se projevovaly způsoby uplatňování totalitní komunistické moci?

7. Urči, zda jsou následující výroky pravdivé či ne.

- a) V květnu roku 1948 proběhly volby do Národního shromáždění, které dle řádných demokratických principů vyhrála Komunistická strana. *ANO/NE*
- b) Po volbách byla schválena nová ústava – Ústava 9. května. *ANO/NE*
- c) Prezident E. Beneš s vývojem situace souhlasil, novou ústavu podepsal a stal se prvním „dělnickým prezidentem“. *ANO /NE*
- d) Režimem byla pronásledována i katolická církev v čele s arcibiskupem Josefem Beranem. *ANO/NE*
- e) Politické procesy se nevedly proti členům komunistické strany. *ANO/NE*

8. Existoval v době budování a upevňování komunismu v Československu domácí nebo zahraniční odboj? Pokud ano, jak se projevoval?

Metodický list k pracovnímu listu: Upevnění komunistického režimu v Československu

Anotace: Žáci rozvíjejí kritické myšlení, když porovnávají komunistické a kapitalistické hospodářství. Pracovní list je určen k opakování probrané látky, prohloubení porozumění tematice. Žáci aplikují znalosti z hodin dějepisu a základů společenských věd.

Klíčová slova: propaganda, politický proces, odboj

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o upevňování komunistického režimu v Československu, schopnost diskuse o daném tématu, schopnost porovnání prvků demokracie a totality v hospodářství

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 143 – 150

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí základní pojmy týkající se prvků upevňování komunistického režimu v Československu
- charakterizuje co je to politický proces, kdo byl jeho obětí a proč politické procesy vznikaly
- porovná rozdíl mezi kapitalistickým a komunistickým hospodářstvím
- popíše, jak se projevoval domácí a zahraniční odboj proti režimu

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- Fotografie Milady Horákové: <http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>
- Fotografie Klementa Gottwalda: https://cs.wikipedia.org/wiki/Klement_Gottwald#/media/File:K_Gottwald.jpg

6. Doplň chybějící informace

..... je mezinárodní organizace více než 100 států, které nejsou zapojeny do žádných mocenských bloků. Vzniklo v roce..... Hnutí bylo reakcí některých zemí (.....,.....,..... a mnohé asijské a africké státy) na polarizaci světa běhemválky. Představitelé této organizace dělení odmítli a rozhodli se pro budování vlastního bloku. Nemalý podíl na tom měl, který se hlavně v 50. a 60. letech pokoušel šířit ideologii tehdejší Jugoslávie za její hranice, navazoval nové politické a hospodářské kontrakty a nabízel chudým africkým zemím pomoc. Později převzala iniciativu komunistická, po skončení kolonialismu se aktivněji zapojily i země Afriky.

7. Spoj osobnost a zemi, do které patří, a napiš informaci o této osobě.

J. B. Tito	Čína
D. Nehru	USA
Mao ce-tung	Jugoslávie
N. Mandela	Indie
R. Nixon	Afrika

Metodický list k pracovnímu listu: Třetí svět – proces dekolonizace

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. Žáci vysvětlí pojem dekolonizace, určí příčiny dekolonizace a určí hlavní koloniální mocnosti. Žáci doplní chybějící informace o organizaci Hnutí nezúčastněných. Pracovní list je určen k opakování probrané látky a doplnění výkladu.

Klíčová slova: dekolonizace, Hnutí nezúčastněných, koloniální mocnosti

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o procesu dekolonizace po 2S, utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4. Nejnovější dějiny: str. 151 - 156

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení)
- Kompetence k učení (žák je schopen najít potřebné informace v učebnici nebo v doplňkové literatuře, žák dokáže filtrovat důležité a doplňkové informace a dokáže s nimi dál pracovat)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí, co je to dekolonizace a kterých států se týkala
- popíše proces dekolonizace
- určí, které státy byly kolonizačními velmocemi

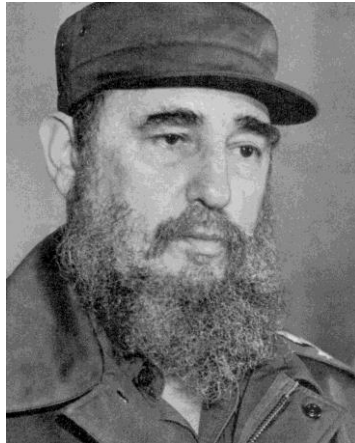
Průřezová témata:

- Multikulturní výchova (lidské vztahy, princip sociálního smíru a solidarity)

HLAVNÍ OHNISKA KONFLIKTŮ

1. Kde ve světě vznikaly hlavní ohniska konfliktů mezi východním a západním blokem? Proč konflikty vznikaly?

2. Které osobnosti vidíš na obrázcích? Napiš, do jakého států patřili a jakého konfliktu byli tím pádem součástí?

3. Vysvětli pojmy:

a) Operace pouštní bouře

b) Rudí Khmérové:

c) Sionismus

d) Suezská krize

4. Pozorně se podívej na obrázek a zodpověz následující otázky:

- a) Jaké osobnosti na obrázku vidíš?
- b) Jaký konflikt obrázek představuje?
- c) Jakou roli v konfliktu hraje Fidel Castro?
- d) V jakých letech konflikt probíhal?
- e) Jak celý konflikt skončil? Kdo zvítězil?

5. Který konflikt mezi východem a západem tě nejvíce zaujal a proč? Souhlasíš s průběhem či s výsledkem konfliktu? Má výsledek konfliktu nějaký vliv na dnešní podobu státu?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s informacemi získanými během hodin dějepisu a základů společenských věd. Žáci pracují s karikaturou. Tato aktivita je určena k opakování nabytých informací. Žáci budou vedeni k diskusi nad jimi vybraným válečným konfliktem, která ověří pochopení tématu.

Klíčová slova: Karibská krize, Suezská krize, operace Pouštní bouře

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o hlavních ohniscích konfliktů mezi východním a západním blokem. Utvoření vlastního názoru na průběh konfliktů a pochopení, jaký má výsledek vliv na podobu dnešních států.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 156 - 162

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, zpětná vazba od studentů

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vyjmenuje hlavní ohniska konfliktů
- dokáže pracovat s obrazovým materiálem
- popíše průběh a výsledek Karibské krize

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě)

Zdroje:

- Fotografie Saddam Hussein:
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Sadd%C3%A1m_Husajn#/media/File:Iraq,_Saddam_Hussein_\(222\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Sadd%C3%A1m_Husajn#/media/File:Iraq,_Saddam_Hussein_(222).jpg)
- Fotografie Fidel Castro: <http://en.unifrance.org/directories/person/372528/fidel-castro#&gid=1&pid=1>
- Fotografie Che Guevara:
https://en.wikipedia.org/wiki/Che_Guevara#/media/File:CheHigh.jpg
- Karikatura: <http://altpress.cz/vypukne-karibska-krize-2-0>

PRVNÍ KRIZE SOVĚTSKÉHO BLOKU

- 1. Jak ovlivnilo datum 5. 3. 1953 vývoj sovětského bloku? Proč zrovna toto datum?**
- 2. Proč se sovětský blok dostává do krize? Co je to kritika kultu osobností?**
- 3. Kde začaly první projevy nespokojenosti a proč?**
- 4. Jak souvisí s krizí sovětského bloku rok 1956?**
- 5. Urči, zda je osobnost orientovaná proreformně nebo protireformně. Do jakého státu osobnost zařadíš?**
 - a) Nikita S. Chruščov
 - b) Wladyslaw Gomulka
 - c) Imre Nagy

d) Mátyás Rákosi

e) Leonid I. Brežněv

6. Stručně popiš, jak probíhala krize v Maďarsku. Jaké osobnosti se jí účastnily a jak celá situace dopadla? Jak hodnotíš tento pokus o revoluci?

7. Myslíš si, že 50. léta byla vhodným okamžikem pro zvrát totalitního režimu? Nebo byla komunistická moc stále tak silná, že by svůj režim dokázala udržet za každou cenu? Co by se podle tebe muselo stát, aby komunistický režim už v 50. letech padl?

Metodický list k pracovnímu listu: První krize sovětského bloku

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. V závěru pracovního listu jsou žáci vedeni k samostatné úvaze nad první krizí komunistického bloku, která bude volně přecházet v diskusi s celou třídou.

Klíčová slova: krize východního bloku, revoluce v Polsku a Maďarsku

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o první krizi východního bloku. Utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu. Vedení žáků k samostatné úvaze nad revolučními snahami o změně režimu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 162 - 166

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 – 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní (žák vyjadřuje své názory a to jak písmem, tak i slovem, žák je schopen účastnit se diskuse, formulovat vlastní názor a reagovat na názory ostatních)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše, kdy a jakými událostmi došlo k první krizi východního bloku
- zhodnotí tehdejší situaci a porovná ji se situací před rokem 1953
- popíše průběh a výsledek maďarského pokusu o revoluci

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

SVĚT MEZI ZÁPADEM A VÝCHODEM – SVĚT MEZI UVOLNĚNÍM A NAPĚTÍM

1. Dne 9. května 1955 se SRN stalo součástí NATO.

- a) Vysvětli zkratky SRN a NATO.

- b) Reakce sovětského bloku byla pozitivní nebo negativní?

- c) Sovětský blok v reakci na vstup SRN do NATO založil...?

- d) Zakládajícími členy byly tyto státy:

2. Kdo je na fotografii? Kde a při jaké příležitosti je fotografie pořízena? Jak s obrázkem souvisí pojem „druhá berlínská krize“? Co bylo výsledkem jednání?

3. **Co je to „koexistence“ a jak se projevovala mezi Východem a Západem? Byla koexistence důležitá? V čem byla prospěšná?**

4. **Kde leží město Helsinky? Jaká konference a kdy se zde konala?**

5. **V učebnici na straně 168 si přečti krátký článek o osobnosti Williho Brandta a napiš o něm 3 základní a podle tebe nejdůležitější informace.**

6. **Na základě čeho se začaly vztahy mezi Východem a Západem opět zhoršovat? Jak se to projevovalo?**

7. **S jakou osobností se pojí pojmy „glasnost“ a „perestrojka“? Co pojmy znamenají?**

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. Žáci pracují s obrazovým materiálem a s učebnicí. Žáci prohlubují znalosti svou samostatnou úvahou, kterou jsou schopni obhájit v případné diskusi se spolužáky.

Klíčová slova: koexistence, druhá berlínská krize, Varšavská smlouva

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o poválečném uspořádání po 1SV, utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu, práce s mapou a historickými pojmy.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 166 - 170

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 20 - 25 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení (žák je schopen najít potřebné informace v učebnici nebo v doplňkové literatuře, žák dokáže filtrovat důležité a doplňkové informace a dokáže s nimi dál pracovat, žák dokáže pracovat s textem a čerpat z něj potřebné informace)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše situaci koexistence Východního a Západního bloku
- zhodnotí tehdejší situaci a určí, na základě čeho se situace mezi bloky začala opět zhoršovat
- popíše, čeho se týkala konference v Helsinkách
- pracuje s učebnicí a vyhledá základní informace týkající se osobnosti W. Brandta

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

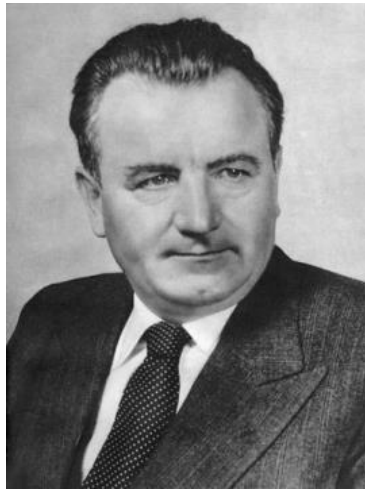
- fotografie, druhá berlínská krize: <http://www.joyoftravel.ca/category-article.php?50-Years-Ich-bin-ein-Berliner-Berlin-Celebrates-Kennedy-Anniversary-291>

NEZDAŘENÝ POKUS O BUDOVÁNÍ SOCIALISMU
V ČESKOSLOVENSKU

1. Co je to socialismus? Uveď základní prvky, podle kterých poznáme, že je společnost socialistická.

2. Co to byla „měnová reforma“? Proč byla vyhlášena? Jaká byla reakce občanů ČSR?

3. Urči osobnosti na obrázku a napiš, jakého roku se staly československými prezidenty.

- a) Který z těchto státníků se přímo účastnil měnové reformy?

- b) Který z těchto státníků vykonával funkci generálního tajemníka KSČ a prezidenta republiky zároveň?

4. Doplň chybějící informace do textu:

V roce 1960 byla přijata nová....., která znamenala centralizaci a koncentraci totalitní moci. S přijetím nové ústavy byl přijat i nový název státu: A nový státní..... Totalitní uspořádání státu kodifikoval zejména čtvrtý článek ústavy, který stanovil „vedoucí úlohu ve společnosti.

5. Charakterizuj hospodářskou situaci na přelomu 50. a 60. let. Proč byla situace taková? Kdo a jak se snažil situaci vyřešit?

6. Co znamená pojem „zlatá šedesátá“? Uveď příklady.

Metodický list k pracovnímu listu: Nezdařený pokus o budování socialismu v Československu

Anotace: Žáci vycházejí ze znalostí, které získali z hodin dějepisu a z hodin občanské výchovy. Žáci charakterizují pojem socialismus a na příkladech doloží znalost pojmu. Žáci se zamýšlí nad demokratizací společnosti, uvádějí příklady a vysvětlují pojem „zlatá šedesátá“. Aktivita je vhodná pro doplnění výkladu, opakování či písemnou práci, předpokládá se tudíž předchozí znalost tématu.

Klíčová slova: socialismus, měnová reforma, „zlatá šedesátá“, socialistické hospodářství

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o éře socialismu v Československu, utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 170 - 175

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák si váží historie svého národa, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí pojem socialismus
- zhodnotí tehdejší hospodářskou situaci a vysvětlí, proč byla situace taková
- vysvětlí pojem „zlatá šedesátá“ a své vysvětlení doloží na příkladech

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- Fotografie Antonín Zápotocký: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/antonin-zapotocky-ceskoslovensky-politik-odborar-a-prezident/>
- Fotografie Klement Gottwald: <http://likesuccess.com/author/klement-gottwald>
- Fotografie Antonín Novotný: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/antonin-novotny>

OD REFORMY K NORMALIZACI

1. Co to bylo „lednové plénum“ a proč k němu došlo?

2. Která politická osobnost je na obrázku? Které myšlenky charakterizují osobnost? Jakou funkci zastávala během tzv. „pražského jara“?

3. Vysvětli pojem „socialismus s lidskou tváří“. Jaké byly požadavky proreformních představitelů? Jmenuj alespoň 3 z nich.

4. Vysvětli pojmy:

a) KAN

b) K 231

c) Akční program

d) Moskevský protokol

e) Poučení z krizového vývoje

5. Která byla nejvýznamnější aktivita podporující obrodný proces? Kdo byl jejím autorem? Jak se k ní postavila KSČ? K čemu měla být aktivita podnětem?

6. Proč byl svolán XIV. sjezd UVKSČ? Co měl sjezd vyřešit? Jak se sjezdem souvisí tzv. „varšavský dopis“?

7. Popiš, jak situace obrodného procesu dopadla.

8. Na základě obrázků urči, jak se k výsledkům „revoluce“ stavěli občané Československa.

9. Vysvětli pojem „normalizace“ a „konsolidace“.

Metodický list k pracovnímu listu: Od reformy k normalizaci

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. Žáci nadále budou vedeni ke krátké diskusi, která ověří pochopení tématu. Pracovní list probouzí kritické myšlení žáků.

Klíčová slova: socialismus s lidskou tvář, akční program, Dva tisíce slov, normalizace

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o Pražském jaru 1968, utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu, práce s obrazovým materiálem.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 176 - 183

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 20 - 25 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše, jak Pražské jaro 1968 probíhalo
- popíše průběh a výsledek zasedání XIV. sjezdu ÚVKSC
- dokáže pracovat s obrazovým materiálem, ze kterého umí vyčíst potřebné informace

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- Fotografie Alexander Dubček: <http://www.britannica.com/biography/Alexander-Dubcek>
- Fotografie Pražské jaro 1968 1.: <http://www.wwg.cz/aktuality/vladimir-lammer-prazske-jaro-1968>
- Fotografie Pražské jaro 1968 2.: http://zpravy.idnes.cz/foto.aspx?r=zahranicni&foto1=MIZd1db8_1968.jpg

SVĚT DEMOKRACIE A HOSPODÁŘSKY VYSPĚLÝCH TRŽNÍCH
EKONOMIK

1. Co znamená „liberálně – demokratický systém“, „hospodářsky vyspělá země“? Dokážeš uvést příklad? Jaká kritéria musí země splnit, aby byla hospodářsky vyspělá?

2. Jaké organizace je tento obrázek symbolem? Odpověz na následující dotazy:

- a) Mezi jakými státy probíhal první proces integrace?
- b) Co je to EUROATOM?
- c) Od jakého roku je Česká republika členem?
- d) Jmenuj základní orgány organizace.

e) Co je to Schengenský prostor?

f) Co je to eurozóna?

g) Znáš alespoň jednu zemi, která je momentálním kandidátem pro vstup do této organizace?

h) Jaký je tvůj názor na výhody na nevýhody této organizace?

3. V učebnici na str. 187 si přečti krátký článek s názvem „Nixonovo prezidentství a aféra Watergate“. V maximálně třech větách shrň, čeho se aféra týkala. Vyjmenuj alespoň 5 amerických prezidentů z 20. století.

4. Jaké 2 politické strany existují ve Velké Británii? Kdo to byla „železná lady“? Kdo je momentálním ministerským předsedou ve Velké Británii?

5. Který německý politik podporoval myšlenku sjednocené Evropy? K jaké německé politické straně se hlásil?

6. Který německý politik vstoupil do povědomí jako kancléř – sjednotitel Německa?

Metodický list k pracovnímu listu: Svět demokracie a hospodářsky vyspělých tržních ekonomik

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu a občanské výchovy. Žáci pracují s pojmem Evropská unie. Žáci pracují s učebnicí, kde na základě přečtení článku vysvětlí, co to byla aféra Watergate. Aktivita je vhodná pro doplnění výkladu, opakování či písemnou práci, předpokládá tudíž předchozí znalost tématu. Žáci nadále budou vedeni ke krátké diskusi, která ověří pochopení tématu.

Klíčová slova: liberálně - demokratický, Evropská unie, aféra Watergate, „železná lady“

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o liberálně – demokratické západní Evropě a evropské integraci, schopnost diskuse nad výhodami a nevýhodami Evropské unie

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 183 - 188

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 20 - 25 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení (žák je schopen najít potřebné informace v učebnici nebo v doplňkové literatuře, žák dokáže filtrovat důležité a doplňkové informace a dokáže s nimi dál pracovat žák dokáže pracovat s textem a čerpat z něj potřebné informace)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí pojem liberálně – demokratický.
- zhodnotí výhody a nevýhody Evropské unie
- dokáže pracovat s učebnicí a vyčíst z ní důležité informace

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- vlajka Evropské Unie:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Vlajka_Evropsk%C3%A9_unie#/media/File:Flag_of_Europe.svg

ROZPAD SOVĚTSKÉHO BLOKU

1. Kdy nastoupil k moci Leonid Brežněv a jaký byl charakter jeho režimu?

2. S jakou politickou osobností se pojí tzv. „politika uzbrojení“? Pojem vysvětli.

3. Písmena poskládej se správného tvaru pojmu a pojem vysvětli.

a) EŠDÁ ONOEKIMA:

b) TESDISNID:

c) ASROLDITIA:

d) OERTEJPRKSA:

4. Jaké byly příčiny rozpadu Sovětského svazu?

5. Kdo je mužem na obrázku? Popiš jeho charakter režimu.

6. V učebnici na str. 192 si přečti, jakým způsobem došlo k rozpadu Jugoslávie. Stručně popiš, jak k rozpadu došlo. Jak situace na Balkáně vypadala po rozpadu Jugoslávie?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. Žáci pracují s učebnicí a jsou schopni v ní najít potřebné informace, které následně dokáží vhodně interpretovat svým spolužákům. Tato aktivita je určena pro prohloubení dosavadních znalostí žáků k tématu rozpadu Sovětského svazu.

Klíčová slova: politika uzbrojení, perestrojka, Solidarita, rozpad Jugoslávie, příčiny rozpadu Sovětského svazu

Cíle: práce s učebnicí, ucelení a vlastní interpretace informací o rozpadu Sovětského svazu, vysvětlení základních pojmů, které souvisejí s rozpadem Sovětského svazu.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 188 - 194

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 10 - 15 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení (žák je schopen najít potřebné informace v učebnici nebo v doplňkové literatuře žák dokáže filtrovat důležité a doplňkové informace a dokáže s nimi dál pracovat, žák dokáže pracovat s textem a čerpat z něj potřebné informace)

Očekávané výstupy:

Žák:

- popíše příčiny rozpadu Sovětského svazu
- vysvětlí základní pojmy, které souvisí s rozpadem Sovětského svazu
- dokáže pracovat s učebnicí a vyčíst z ní potřebné informace
- vysvětlí a zhodnotí způsob vlády určených politických osobností

Průřezová témata:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (žijeme v Evropě, globalizační a rozvojové procesy)

Zdroje:

- Fotografie Michail Gorbačov:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Michail_Sergejevi%C4%8D_Gorba%C4%8Dov#/media/File:RIAN_archive_359290_Mikhail_Gorbachev.jpg

NORMALIZAČNÍ ÉRA BUDOVÁNÍ „REÁLNÉHO SOCIALISMU V ČSSR“

- 1. Vysvětli pojem „reálný socialismus“. Na co se kladl největší důraz v hospodářství?**
- 2. Jaké byly důsledky centrálního plánování? Co je to „nedostatková ekonomika“?**
- 3. Vysvětli pojem „Husákovy děti“. Jakou má tento pojem spojitost se sociálními opatřeními?**
- 4. Co to byl disent? Představte si, že jste disidenty a chcete šířit literaturu nebo noviny s informacemi ze západu, jak byste postupovali?**

5. Jaké osobnosti a organizace, které bojovali proti komunistickému režimu, znáte?

a) Osobnosti:

b) Organizace:

6. Proč vznikla Charta 77? Myslíš si, že byla společnosti prospěšná? Jmenuj její 3 základní mluvčí. Proč byli určeni 3 mluvčí?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s učebnicí a informacemi získanými během hodin. Žáci aplikují své znalosti z hodin dějepisu. Žáci pracují se základními pojmy, které dokáží vlastními slovy vysvětlit. Žáci se snaží vžít do tehdejší situace a snaží se najít způsob, jak šířit pomocí tisku informace ze západního světa. Aktivita je vhodná pro doplnění výkladu, opakování či písemnou práci, předpokládá tudíž předchozí znalost tématu. Žáci nadále budou vedeni ke krátké diskusi, která ověří pochopení tématu.

Klíčová slova: reálný socialismus, centrální plánování, nedostatková ekonomika, disent

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací, vytvoření vlastního názoru na tehdejší dobu, schopnost diskuse

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 194 - 200

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 – 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence občanská (žák hledá v historii poučení, žák si váží historie svého národa, žák dokáže popsat tehdejší všední život a snaží se vžít do situace tehdejších lidí a pochopit jejich jednání)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí základní pojmy související s normalizací a dále s bojem proti komunismu
- zhodnotí tehdejší hospodářskou situace a vysvětlí pojem „nedostatková ekonomika“
- zhodnotí význam Charty 77

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

OBNOVENÍ DEMOKRACIE A VZNIK ČESKÉ REPUBLIKY

1. Čím se vyznačuje demokracie? Jak se demokracie liší od komunismu?

2. Urči osobnosti na obrázcích:

3. Co to bylo OF? Kdo stál v jeho čele? Jaké byly hlavní požadavky OF?

4. Co tě napadne, když se řekne: „sametová revoluce“?

5. Kdo se stal novým prezidentem Československé republiky a jaké bylo jeho heslo?

6. Jmenuj některé kroky likvidace totality a nastolení demokracie.

7. Jaký byl vztah mezi Čechy a Slováky? Kdy došlo k jejich rozdělení?

8. Jmenuj politické strany, které vznikaly od roku 1990. Existují strany i dnes? Jak jsou strany rozloženy v politickém spektru?

Metodický list k pracovnímu listu: Poválečné uspořádání světa

Anotace: Žáci pracují s informacemi získanými během hodin dějepisu a občanské výchovy. Žáci vysvětlí, v čem jsou základní rozdíly mezi demokracií a komunismem. Pracovní list prohlubuje mezipředmětové vztahy mezi dějepisem a občanskou výchovou. Žáci budou dále vedeni k diskusi, která prohloubí jejich znalosti a ověří kritické myšlení.

Klíčová slova: sametová revoluce, demokracie, Občanské fórum

Cíle: ucelení a zopakování nabytých informací o sametové revoluci, včetně pojmů a osobností. Utvoření vlastního názoru na tehdejší dobu a schopnost diskuse.

Věková skupina: 18-19let (4. ročník SŠ)

Učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny: str. 200 - 205

Organizace učební činnosti: individuální práce

Čas potřebný ke zpracování: 15 - 20 minut

Pomůcky: učebnice

Reflexe: společná kontrola, diskuse

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní (žák vyjadřuje své názory a to jak písmem, tak i sloveml žák je schopen účastnit se diskuse, formulovat vlastní názor a reagovat na názory ostatních)

Očekávané výstupy:

Žák:

- vysvětlí rozdíl mezi demokracií a totalitou
- zhodnotí vztah mezi Čechy a Slováky
- objasní, co znamená zkratka OF a kdo stál v jejím čele
- vyjmenuje, jaké nové politické strany vznikaly

Průřezová témata:

- Výchova demokratického občana (občan, občanská společnost, stát, formy participace občanů v politickém životě, pochopení rozdílu mezi demokracií a totalitou)

Zdroje:

- Fotografie Václav Havel: http://blogs.shu.edu/diplomacyresearch/files/2014/01/Vaclav_havel.jpg
- Fotografie Václav Klaus: <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=263&s=1&o=2>

12 Závěr

Diplomová práce, která nese název *Analýza učebnice Dějepis 4 pro gymnázia a střední odborné školy, Nejnovější dějiny, s pracovními a metodickými listy s podtextem mezipředmětových vztahů s předmětem ZSV* je rozdělena do teoretické a praktické části. V teoretické části byl proveden popis a analýza učebnice Dějepis 4, nejnovější dějiny určené pro gymnázia. Učebnice byla podrobena metodické a didaktické analýze podle rastru J. Maňáka. Vedle učebnice pro gymnázia byla stejné analýze podrobena také učebnice Dějepis pro střední odborné školy. Základem teoretické části byl náhled na učebnici jako na základní didaktické médium, které žáka provází už od základní školy. Analýza učebnice byla provedena proto, že dnešní doba nabízí nepřehledné množství učebnic (nejen dějepisů) a úkolem pedagoga je efektivně se orientovat v tomto množství a vybrat tu správnou, která bude vhodná pro jeho výuku. Analýza podle rastru J. Maňáka byla vybrána proto, že je snadnou, rychlou a efektivní metodou, která je využitelná pro každý typ učebnice a učitele nestojí příliš času. Podrobný popis obou učebnic byl proveden tak, aby ukázal, jaké jsou důležité a nezbytné prvky učebnic.

Mezipředmětové vztahy tvořily další část diplomové práce. Obecný náhled na mezipředmětové vztahy volně přešel v kapitulu, která už se zabývá mezioborovým propojením mezi dějepisem a základy společenských věd. Tomuto mezioborovému propojení se práce věnovala proto, že vztah mezi oběma předměty je více než úzký. Jak dokazuje sama učebnice pro gymnázia, témata lidských práv, mezinárodních dohod, ekologická či ekonomická témata jsou aktuální a provázejí žáky každodenním životem. Kapitola se snaží dokázat, že si oba předměty své znalosti doplňují a vedou žáky ke kritickému myšlení. Moderní dějiny mají potenciál přinášet do občanské výchovy, která je mnohdy velmi abstraktní, konkrétní příklady, které bezprostředně určují aktuální společenskou a politickou realitu. Na těchto příkladech lze žákům ukázat, jak kriticky přemýšlet o aktuálních politických, etických, společenských a kulturních otázkách nebo událostech, přičemž je využíváno známých i neznámých historických událostí. Dějepis souvisí také s českým jazykem, literaturou, angličtinou, zeměpisem a okrajově i s dalšími předměty. Propojení s občanskou výchovou je ale nejjednodušší a pro žáky nejefektivnější.

Poslední kapitoly teoretické části byly věnovány tvorbě pracovních a metodických listů. Kapitola o tvorbě pracovních listů poukazovala na základní otázky, které by si měl

každý pedagog či autor pracovního listu zodpovědět. Je důležité znát nejen věk, časovou dotaci a téma pracovního listu. Důležitou roli hrají znalosti, schopnosti a dovednosti žáků. Pracovní list je originálním učebním materiálem, který řadíme mezi výukové metody práce s textem. Slouží jako materiál k upevňování a procvičování učiva, aktivizuje, podporuje tvořivost, samostatnost, logické myšlení, uplatňuje se při práci žáků individuální i skupinové. Jelikož je pracovní list vhodnou metodou pro opakování učiva, je nutné si uvědomit, že to není to pouhé zkoušení paměti, ale zkoušení naučených dovedností, schopností pracovat s mapou či atlasem, schopnost ověřovat informace a propojovat je mezi sebou. Doplnkem pro pracovní list se stává list metodický, který je určen pro pedagoga. Metodický list obsahuje informace o vyplnění pracovního listu, obecné informace a náležitosti schválené Rámcovým vzdělávacím programem (klíčové kompetence, průřezová témata, očekávané výstupy).

Praktická část diplomové práce obsahovala pracovní a metodické listy. Jednotlivé pracovní listy kopírují sled kapitol učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny. Jsou proto určeny výhradně pro studenty, kteří s touto učebnicí pracují. Pracovní listy fungují jako prvek pro opakování a upevnění probraného učiva. Jsou koncipovány tak, aby nesloužili pouze k opakování naučeného učiva, ale mají naopak žáky probudit ke kritickému myšlení. Pracovní listy neopomíjejí mezipředmětové vazby se základy společenských věd. V některých svých úkolech se orientují výlučně na problematiku týkající se hodin základů společenských věd.

Cílem diplomové práce byla komplexní analýza učebnice Dějepis 4, Nejnovější dějiny. Učebnice byla porobena podrobné analýze podle rastru J. Maňáka. Stejně analýze byla podrobena také učebnice Dějepis pro střední odborné školy. Výsledky analýzy byly porovnány a vyhodnoceny. Cílem praktické části diplomové práce byla tvorba výukových materiálů, pracovních listů za použití různorodých metod.

Diplomová práce provedla analýzu učebnice běžně využívané na gymnáziích a středních odborných školách, ke které byly vytvořeny i pracovní a metodické listy. Učitel často stojí před rozhodnutím, která učebnice bude tou nejvhodnější. Ačkoliv učebnice slibují být vhodným zdrojem poznání, ne vždy splní všechna kritéria, která od nich učitel očekává. Je proto vhodné podrobit ji analýze. Existuje několik možných a snadno proveditelných analýz, které mohou učitelé snadno aplikovat.

13 Seznam zdrojů

13.1 Použitá literatura

- ČAPEK, V. *Teoretické a metodologické základy didaktiky dějepisu I.*, Praha, 1976, 377 s.
- ČAPEK, GRACOVÁ, JÍLEK, VÝCHODSKÁ. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, Plzeň 2005, 92 s.
- ČAPEK, V., PÁTEK, J., *Dějepis pro střední odborné školy*, Praha, 2001, 195 s.
- DOLEČEK, J., ŘEŠÁTKO, M., SKOUPIL, Z. *Teorie tvorby a hodnocení učebnic pro odborné školství*. Praha, 1975, 109 s.
- HUDECOVÁ Dagmar, *Jak modernizovat výuku dějepisu, Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*, Albra, 2007, 92 s.
- HUDECOVÁ, D., LABISCHOVÁ, D., *Nebojme se výuky moderních dějin, Nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování*, Albra, 79 s.
- JANÁŠ, Josef. *Mezipředmětové vztahy a jejich uplatňování ve fyzice a chemii na základní škole*. 1. vyd. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1980, 87 s.
- JANOVSKEJ, J. a kolektiv. *Základy didaktiky dějepisu*, Praha, 1984, 254 s.
- JÍLEK Tomáš a kolektiv. *Vybrané kapitoly z didaktiky dějepisu I.*, Plzeň 1998, 61 s.
- KUKLÍK, Jan, KUKLÍK, Jan. *Dějepis 4, pro gymnázia a střední školy*, Praha, 2002, 216 s.
- LABISCHOVÁ, D., GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*, Ostrava 2008, 276 s.
- MIKK, J. *Učebnice: Budoucnost národa*. In: *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, 140 s.
- PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. *Pedagogický slovník*, Praha, Portál 1995, 400 s.
- RŮŽIČKOVÁ Jarmila: *Didaktické inspirace, Z odkazu metodiky a didaktiky dějepisu předchozích desetiletí*, INSPIRACE 1997, 137 s.

- SIKOROVÁ, Z. *Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol*. In: *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, 140 s.

13.2 Seznam dalších zdrojů

- HOMEROVÁ, Marie, *Mezipředmětové vztahy ve výuce společenských věd (výsledky evropského výzkumu)*, in: <http://www.ucitelske-listy.cz/2012/07/marie-homerova-mezipredmetove-vztahy-ve.html> (cit. 03. 11. 2015).
- HUDECOVÁ, Dagmar, *Mezipředmětové vztahy - malé zamyšlení nad terminologií*, in: <file:///C:/Users/oem/Downloads/NHMezipredmetovevztahyterminologie.pdf> (cit. 03. 11. 2015).
- Kolektiv autorů, *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, Praha 2007. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/RVP_gymnazia.pdf (cit. 03. 11. 2015).
- RAZIMOVÁ, Alice, *Integrace interaktivních center do mimoškolní výuky fyziky – konkrétní náměty pro iQpark v Liberci*. Nepublikovaná diplomová práce Matematicko-fyzikální fakulta UK, Praha 2014, s. 2. Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/DPTX_2012_1_11320_0_378318_0_128647.pdf (cit. 18. 12. 2015).
- SLEJŠKOVÁ, Lucie (edd.), *Klíčové kompetence na gymnáziu*, Praha 2008, Srov. file:///C:/Users/oem/Downloads/klicove_kompetence_gymnazia.pdf (cit. 17. 10. 2015)
- STRADLING, Robert, *Multiperspektiva ve vyučování dějepisu: příručka pro učitele*, Praha 2004. Srov. <file:///C:/Users/oem/Downloads/NHStradlingMultiperspectivita.pdf> (cit. 10. 11. 2015).

14 Přílohy

14.1 Příloha č. 1.: Hlediska pro analýzu učebnic podle Josefa Maňáka

Zdroj: MAŇÁK, J. *Paridův soud, aneb komu zlaté jablko*. In: Učebnice pod lupu. Brno: Paido, 2006, s. 74 – 75.

1. Bibliografický záznam, počet stran, formát
2. Rozčlenění učiva
 - a) podle osnov (RVP)
 - b) podle jiných aspektů
3. Jazyk textu
 - a) přiměřenost věku
 - b) počet odborných výrazů, cizích slov (přiměřený, nadměrný)
4. Nové pojmy
 - a) počet (přiměřený, nadměrný)
 - b) vymezení, vysvětlení pojmů
 - c) zvýraznění v textu
5. Vysvětlení nového učiva
 - a) použité metody a postupy (variabilita, stereotypnost)
 - b) přehled a výstižnost, adekvátnost
 - c) rozlišení základního a doplňkového učiva
6. Cvičení a úkoly
 - a) počet cvičení a úkolů
 - b) náročnost, různorodost
 - c) funkčnost
 - d) druhy (reprodukční, paměťové, popis, řešení problémů aj.)
 - e) gradace podle obtížnosti, nároků na samostatnost aj.
7. Názornost
 - a) počet ilustrací
 - b) funkčnost
 - c) druh (foto, graf, schéma, náčrt, mapka, umělecká ilustrace aj.)
 - d) návaznost na text

8. Přílohy

- a) obsah, rejstřík
- b) odkazy, vysvětlivky
- c) slovníček, přehled termínů
- d) jiné přílohy (diapozitivy, CD, audiokazety, samostatný pracovní sešit aj.) 75

9. Práce žáků podle učebnice

- a) návody, rady, motivace
- b) metodické pokyny
- c) podněty k samostatné práci

10. Práce učitele podle učebnice

- a) obsahuje metodické podněty, samostatná metodická příručka
- b) počítá se s učitelovou tvořivostí
- c) podporuje diferenciaci žáků

11. Návaznost učebnice

- a) na učebnice předchozího nebo následujícího ročníku
- b) respektuje mezipředmětové vztahy
- c) hledá paralely k životu současné společnosti
- d) odkazuje na další materiály (slovníky, příručky, encyklopedie aj.)

12. Estetické a výchovné aspekty učebnice

- a) estetický vzhled
- b) grafická úprava (typ písma)
- c) motivuje k zájmu o vyučovací předmět
- d) sleduje výchovné cíle

14.2 Příloha č. 2.: Seznam vyplněných pracovních listů

POVÁLEČNÉ USPOŘÁDÁNÍ SVĚTA

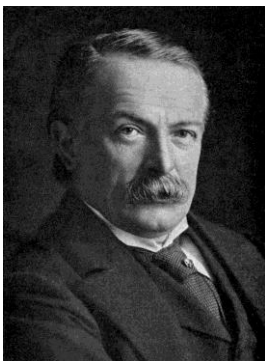
1. Doplň odstavec:

Mírová konference po první světové válce se konala ve **Versailles**, v **Zrcadlovém** sále. Zámek najdeme u města **Paříž**. Mírová smlouva byla podepsána s **Německem**, a to **28. 6. 1919** (datum). Tento den je symbolický, protože v roce 1871 bylo na stejném zámku vyhlášeno **Německé císařství**. Vedoucí funkce konference si mezi sebe rozdělilo pět hlavních mocností s takzvanými všeobecnými zájmy. Byly to: **USA, Velká Británie, Francie, Itálie, Japonsko**

Na základě mírových podmínek podepsaných ve Versailles Německo muselo: (jmenuj alespoň 3 podmínky)

Německo ztratilo 13% svého předválečného území, 10% obyvatelstva, Francie dostala Alsasko a Lotrinsko, část Šlesvicka připadla Dánsku, Hlučínsko Československu a Poznaňsko Polsku. Přístav Gdaňsk byl prohlášen za svobodné město pod správou Společnosti národů.

2. Kdo je na obrázku?

Lloyd George

Edvard Beneš

Woodrow Wilson

3. Ke každé osobnosti napiš, jakou měla během první světové války funkci.

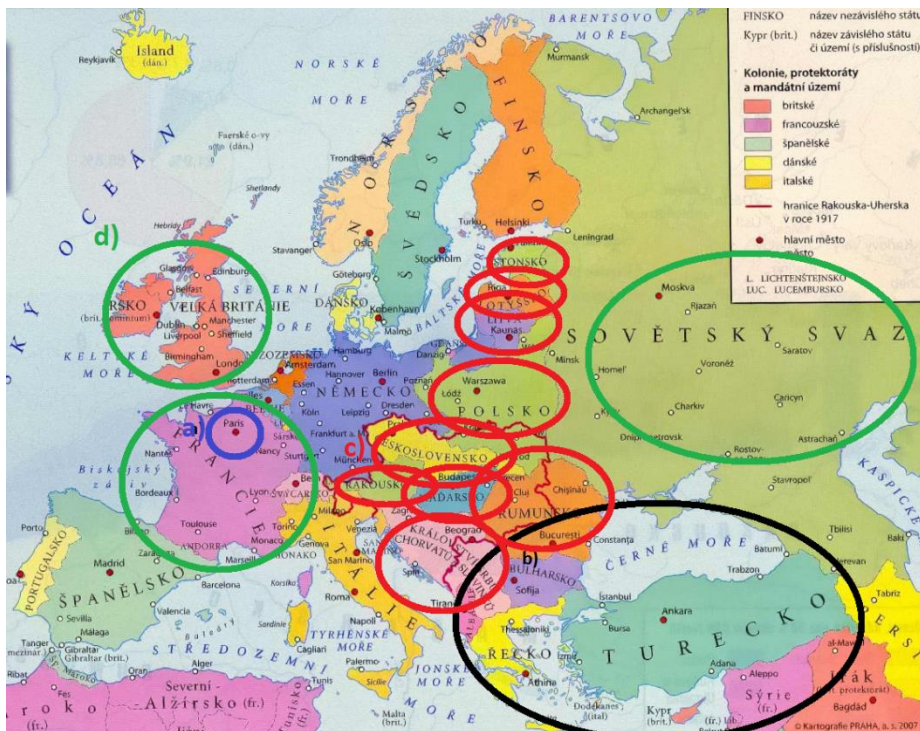
- předseda vlády VB**
- organizátor vnitřního odboje v ČSR**
- prezident USA**

4. Kolik monarchistických říší zaniklo v důsledku první světové války? Vyjmenuj je:

4 říše – ruská, habsburská, německá, turecká

5. Vyznač na mapě uvedené pojmy:

- Versailles
- Osmanská říše
- Nově vzniklé státy po 1SV
- Hlavní 3 státy Dohody

6. Z odpověz následující otázky:

e) Co byla Společnost národů?

Mezinárodní organizace se sídlem v Ženevě, která vznikla na základě pařížských mírových dohod.

f) Kolik bylo jejich zakládajících členů? 45

g) Co bylo jejím cílem?

Její cílem bylo udržení míru a bezpečnosti ve světě.

h) Podporovalo Československo Společnost národů? ano

7. Které organizace bojující napříč historií za udržení míru znáš?

OSN, NATO, EU, Svatá aliance

VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY A RYSY JEJÍ DEMOKRACIE

1. Jmenuj hlavní osobnosti, které měli zásluhu na vznik Československa.

Muži 28. října – Alois Rašín, Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár. Dále pak budoucí prezident Československa – Tomáš G. Masaryk. Domácí odboj – Edvard Beneš

2. Doplň událost k uvedeným datům:

30. 10. 1918 – přijetí Martinské deklarace
- září 1919 - připojení Podkarpatské Rusi k Československu
28. 10. 1918 – vznik Československa
- duben 19120 - první volby do parlamentu
- 1918 – 1935 – Tomáš Garrigue Masaryk prezidentem

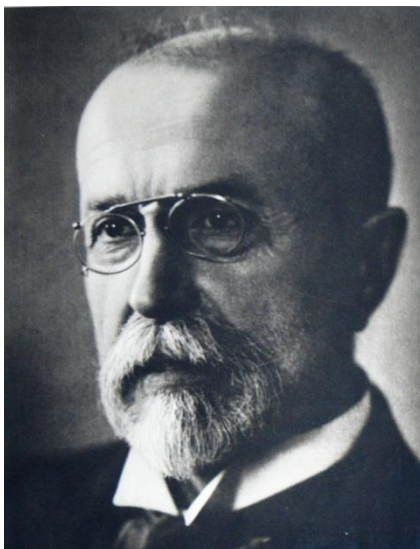
3. Jmenuj politické strany nově vzniklé v Československé republice. Jak se jmenovala strana na Slovensku? Co to byla Pětka?

Politické strany v ČSR – Agrární strana, Československá strana sociálně demokratická, Československá strana socialistická, Československá strana lidová, Komunistická strana Československa

Strana na Slovensku – Hlinkova slovenská ľudová strana

Pětka – pět nejsilnější stran Československa – agráři, sociální demokracie, lidovci, národní socialisté, národní demokraté

4. Napiš vše, co víš o osobnosti uvedené na obrázku:

Tomáš Garrigue Masaryk. Byl prvním Československým prezidentem. Byl to významný státník a filosof. Bojoval na mezinárodním poli za Československý národ a vznik samostatného Československa. Je také nazýván jako prezident osvoboditel. V době války spolupracoval například s e. Benešem či M. R. Štefánikem.

5. Popiš vztah Čechů a Slováků po vzniku Československa.

Existovala teorie čechoslovakismu – jedná se o dva národy jednoho kmene. Češi spolu se Slováky tvořili většinu ve státě. Slováci mimo jiné trpěli i maďarským útlakem. Problém Slováků byl, že měli málo inteligence – až Češi a Československo povznesli úroveň slovenské vzdělanosti. Slováci však časem začali požadovat svou autonomii (Hlinka).

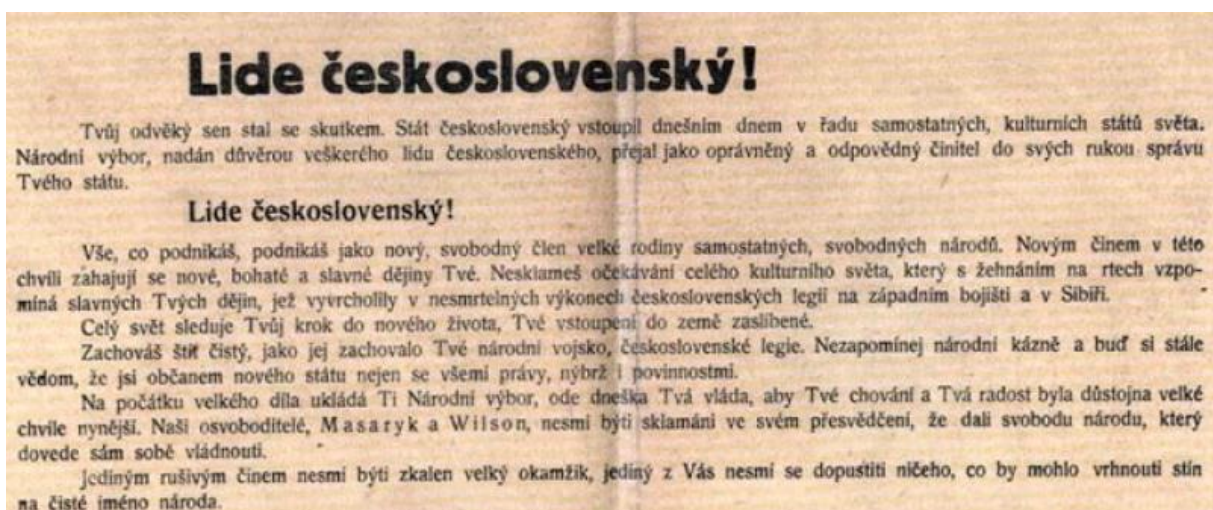
6. Co si myslíš o vztahu mezi Čechy a Slováky dnes?

Poté, co došlo k rozdělení na Českou a Slovenskou republiku, je vztah Čechů a Slováků lepší. Mnoho Čechů studuje na Slovensku a naopak. Dochází k propojení jak obchodnímu, tak i kulturnímu. Jsou to dva samostatné demokratické státy s dlouholetou společnou minulostí, která je vždy bude v určitých směrech pojít.

7. Jaké bylo postavení Československa v rámci mezinárodní politiky? Na které státy se Československo orientovalo?

Československo se orientovalo na Francii, o níž bylo přesvědčeno, že je hlavní zárukou versailleského mírového systému. Velká Británie se orientovala spíše na rozvíjení kontaktů s Maďarskem a Rakouskem. Následoval vznik Malé Dohody – série smluv mezi Československem, Rumunskem a Jugoslávií.

8. Jaké pocity v tobě evokuje tento projev?

Článek poukazuje na změnu postavení Čechů v rámci Evropy – vzniká nový svobodný národ. Článek upozorňuje na demokratický ráz nově vzniklé společnosti, která s sebou ponese nové možnosti. Článek vkládá do občanů naději na lepší budoucnost, ale zároveň se je snaží vést k zodpovědnému jednání.

POVÁLEČNÁ KRIZE. KOMUNISMUS A FAŠISMUS

1. Co je to „poválečná krize“? Jak vypadá stát v poválečné krizi? Jak vypadá společnost? Za jak dlouho se může krize vyřešit? Jak se může krize vyřešit?

Poválečná krize je ekonomická a sociální krize státu po válce. Stát v poválečné krizi musí zajistit zejména hlavní a základní lidské potřeby svých občanů. Obvykle využívá pomoci zahraničních partnerů, kteří mu ekonomicky pomohou. V dnešní době existuje mnoho humanitárních organizací, které v krizi také pomohou. Ve společnosti se objevuje sociální krize. Všeho je nedostatek, lidé jsou demoralizovaní a často zemi opouštějí za lepším.

2. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá, či ne.
- V roce 1923 vznik Svaz sovětských socialistických republik (SSSR) **ANO/NE**
 - Fašismus se rozšířil i do dalších evropských zemí a ohlas nalezl i v Latinské Americe. **ANO/NE**
 - Komunistické strany v Rusku byly řízeny prostřednictvím Komunistické internacionály (Komiterny) v Sankt Petěrburgu. **ANO/NE**
 - Fašismus charakterizuje především vypjatý nacionalismus. **ANO/NE**
 - Období německých dějin od porážky v první světové válce do nástupu Hitlera nazýváme výmarská republika. **ANO/NE**
 - Puč je nenásilný převrat provedený malou skupinou lidí podle demokratických zásad. **ANO/NE**

3. Založili jste novou politickou stranu v době poválečné krize v Československu. Vaším cílem je získat si na svou stranu co nejvíce voličů, abyste se dostali do parlamentu. Jaké vaše strana ponese jméno? Jaké budou vaše cíle a zásady? Proč by vás měli občané volit?

Strana by se držela hlavních demokratických zásad a klaněla by se spíše k pravici. Podporovala by soukromé podnikání. Mohla by nést jméno Nová naděje. Občany bychom varovali před nově vznikajícími stranami levice a pravice (fašismus a komunismus). Snažili bychom se je přesvědčit, že budeme podporovat jejich podnikání a tím se stát pomalu dostane z krize. V poválečném státě je třeba mnoho nových zaměstnanců do nových pozic. Zajistíme tak zaměstnanost.

4. Jak Německo poválečnou krizi překonalo? Vysvětli pojem „dolarové deště“. Kam se začalo politicky ubírat?

Německo bylo po válce ve velké ekonomické krizi. Krizi způsobila nejen náročná válka, ale zejména vysoké válečné reparace. Německo nebylo schopno náhrady splácet. Francie a Belgie situaci řešili po svém – rúrská krize. Vznikl ale Dawesův plán (USA). Německá krize byla nakonec vyřešena tzv. dolarovými dešti. Byl to příliv amerického kapitálu a Německo mohlo pomalu obnovovat svou pozici prosperující průmyslové země Evropy. V Německu se ale začal probouzet pravicový extremismus – nacismus, který také sliboval svými opatřeními snížení nezaměstnanosti.

5. Co vidíš na obrázku? Co má obrázek symbolizovat? Koho na obrázku vidíš? Jak na tebe obrázek působí?

Na obrázku vidíme dvě osoby. Jedním z nich je bohatý kapitalista a druhým je zřejmě komunista. Plakát se snaží poukázat na nástup komunismu. Dělník drží náradí a snaží se probudit v lidech pocit nástupu dělnické třídy, která má být hnacím motorem společnosti. Bojuje proti kapitalistům. Plakát na první pohled také zaujímá výraznou červenou barvou. Plakát působí důrazně, hrdinsky, sebevědomě a úderně.

6. Popiš jaký je vztah mezi fašismem a komunismem.

Fašismus je pravicový extremismus, v Německu nazývaný jako nacismus. Fašismus vznikl v Itálii. Komunismus je levicový extremismus a vzniká v Rusku. Fašismus i komunismus jsou totalitní hnutí. Potlačují tedy lidská práva. Společné jim také je, že bojují proti demokracii. Komunisté při svém postupu vycházejí zejména z potřeb sociálních vrstev. Fašisté hlásají a organizují vzájemný boj vyšších a nižších ras.

„ZLATÁ 20. LETA“, LÉTA PROSPERITY A KRIZE V ČSR

1. Co znamená „zlatá 20. léta“? Vymysli spojení, které odpovídá dnešní době, ve které žijíš.

Jsou to léta prosperity, docházelo k mnoha objevům a vynálezům. Evropa se vzpamatovávala z 1SV a začala hospodářsky prosperovat.

Označení pro dnešní dobu – „uspěchaná léta“

2. V poválečných letech docházelo ve světě k mnoha významným objevům. Jmenuj alespoň 5 z nich.

Výroba benzínu, umělého kaučuku, syntetických vitaminů, energetických agregátů, mikroskopů, televize a barevné fotografie.

3. Doplně ke jménu oblast její působnosti a v učebnici vyhledej k osobnosti zajímavost.

- a. Henry Ford – výrobce automobilů, v roce 1927 vyrobil ve svých závodech na 15 milionů kusů automobilů.
- b. Charles Lindbergh – americký letec. Senzací se stal jeho let z New Yorku do Paříže za 33,5 hodiny.

4. Popiš, jak státy dosáhly hospodářské prosperity. Jaké zásady hospodářství se prosazovaly? Jaké změny byly provedeny ve výrobním procesu?

Poválečná obnova hospodářství neprobíhala ve všech státech rovnoměrně. Nejhorší to bylo ve státech, které byly válkou nejvíce zasaženy. Po skončení války došlo k úplnému zrušení zásahů státu do ekonomiky a začaly se projevovat liberální zásady tržního mechanismu. Celkově docházelo k rozmachu technické a technologické rekonstrukce. Co se týká výrobního procesu, tak se začaly používat kompletní výrobní linky s běžícími pásy. Uplatnila se také plně automatizovaná výroba.

5. Doplně chybějící informace.

Československá republika se stala jediným nástupnickým státem R-U, kde průmyslová výroba převažovala nad **zemědělstvím**. Po rozpadu monarchie se trh musel začít orientovat na zahraniční trh. ČSR se ve světě prosadila novou výrobní značkou: **Made in czechoslovakia**. V průmyslové výrobě měl převahu především **lehký průmysl**, kam bychom zařadili například: **textil, oděvy, obuv, sklo, bižuterie**. Po vzniku ČSR na návrh ministra financí **Aloise Rašína** přijalo Národní shromáždění **měnovou reformu**.

- 6. Vysvětli pojem nostrifikace. Koho se týkala? Na čí návrh byl zákon o nostrifikacích přijat? Kým byl návrh přijat?**

Nostrifikace – týká se akciových společností. Do roku 1918 měla většina významných podniků svá ústředí ve Vídni nebo v Budapešti. Nostrifikací měli firmy svá sídla přenést na území ČSR. Zákon byl navrhnout ministrem financí Aloisem Rašínem a přijat byl Národním shromážděním.

- 7. Představte si, že jste majitelem firmy Baťa. Na straně 34. v učebnici je na obrázku plakát firmy Baťa z 20. let. Zkuste nakreslit svůj plakát, který by firma Baťa mohla prezentovat v ulicích Československa ve 20. letech. Vymyslete vhodný slogan, který bude plakát doprovázet.**

Slogan – Nové jaro, nové boty.

HOSPODÁŘSKÁ KRIZE VE SVĚTĚ A V ČSR, CESTY, JAK Z KRIZE VEN

1. Napiš co nejvíce slov či spojení, které tě napadnou, když se řekne hospodářská krize.

Zhroucení ekonomiky, obchodu, nedostatek zboží, jídla, chaos, stávky, nepokoje, sociální krize, černý obchod, morální krize, lístkový systém, strach, náhražky, vzájemná pomoc

2. Popiš, jak došlo ke světové hospodářské krizi.

Dne 24. 10. 1929 došlo ke krachu na newyorské burze. Krize se projevila až druhý den, 25. 10., tento den nazýváme jako černý pátek. Krize se začala šířit do celého světa. Stala se nejhlubší hospodářskou krizí v moderních dějinách.

3. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá, či nepravdivá.

- Koncern je sdružení různých podniků – výrobních, dopravních, apod. **ANO/NE**
- Krize v ČSR předstihla krizi světovou, k prvním odbytovým problémům docházelo už během roku 1927 a to zejména v lehkém průmyslu. **ANO/NE**
- Americký prezident W. Wilson navrhl plán New Deal, který měl na základě státních zásahů do hospodářství zastavit krizi a oživit ekonomiku. **ANO/NE**
- V Německu bylo v roce 1932 až 6 milionů nezaměstnaných. **ANO/NE**
- Sociální krize v důsledku krize v ČSR se projevila například tzv. mosteckou stávkou z roku 1932, kdy práci zastavilo na 25 000 mosteckých horníků. **ANO/NE**

4. Jak na vás působí osobnost Adolfa Hitlera? Jak působil na občany tehdejší doby? Proč ho uctívali a věřili mu? Znáte podobné historické osobnosti, které dokázaly strhnout takovou masu lidí?

Osobnost A. Hitlera působí sebevědomě a přesvědčivě. Dokázal strhnout masu lidí zejména svým sebevědomým vystupováním. Dokázal přesvědčit a lidé mu věřili. Lidé v té době takovou postavu potřebovali. Potřebovala někoho, o koho by se mohli opřít a kdo jim v nesnadných dobách krize dal jistotu. Dal nezaměstnaným práci a tak si postupně získával přízeň svých budoucích voličů. Mezi podobné historické osobnosti bychom mohli zařadit Napoleona, Fidela Castra, Baracka Obamu, Karla IV.

5. Kdo byl nepřítelem nacistů? Jak jsou tito lidé nacisty posuzováni? Jak jsou na těchto obrázcích vyobrazeni?

Napřítelem nacistů byly Židé, Slované nebo Romové. Na obrázcích jsou vyobrazeni Židé. Tyto obrázky se snaží poukázat na záporné židovské vlastnosti. Chamtivost, žádostivost. Židé byli označeni žlutou hvězdou, kterou také na obrázku vidíme. Nacisté chtěli poukázat, že je nutné se takových lidí zbavit a naplnit Evropu čistou arijskou rasou.

6. Co rozumíš slovem *propaganda*?

Propaganda je šíření určitých názorů nebo zesílení postojů. Je to systematické vytváření žádoucího společenského vědomí pomocí šíření příslušných názorů, ideologií, idejí, apod. Součástí je také přesvědčování o správnosti propagované myšlenky.

7. Nacisté prosazovali tzv. arijskou rasu. Jak by takový člověk měl vypadat? Shoduje se s postavami na předchozích obrázcích? V čem bude jiný?

Arijská rasa, neboli čistá germánská rasa. Základem je představa o německém nadčlověku. Takový člověk je ideálně blondatý, štíhlý, urostlý, vynikající v myšlení a kreativě. S postavami na předchozích obrázcích se neshoduje.

8. Jaké zákony byly proti Židům v Norimberku schváleny? Co to mělo za následky?

Byly schváleny protižidovské zákony na ochranu německé krve a cti. Zákony byly schváleny roku 1935. Tyto zákony zbavovaly Židy německého občanství, zakazovaly smíšená manželství apod. Vyvrcholením se stala tzv. křišťálová noc v roce 1938, kdy nacisté zapalovali synagogy a židovské školy, obchody a domy. Nedlouho na to byli Židé odvázeni do koncentračních táborů.

OHROŽENÍ DEMOKRACIE

1. Doplně křížovku.

a) N S D A P

b) M E I N X K A M P F

c) L E O N X B L U M

d) G E S T A P O

e) Č A N K A J Š E K

f) R A Š Í N

g) F A L A N G A

h) F R A N C O

ch) A P P E A S M E N T

i) N E W X D E A L

2. Kdo se stal nástupcem v SSSR po Leninově smrti? Jak vypadala jeho vláda? Byla totalitní?

Nástupcem se stal J.V. Stalin. Svou diktaturu zakládal na myšlenkách komunismu. Rozhodl se například zavést státní kontrolu nad hospodářstvím. Nařídil zahájit kolektivizaci – přeměna soukromých hospodářství v družstevní. Stalin začal budovat totalitní režim, kde nebyla dodržována jakákoliv lidská práva. SSSR se stalo důležitým činitelem zahraniční politiky. Vstoupilo dokonce do Společnosti národů, navenek se tvářil, že chce dodržovat mezinárodní úmluvy a získával si sympatie velké části demokratické společnosti.

3. Spoj k sobě správné dvojice pojmů.

Neville Chamberlain	Etiopie
Habeš	politika appeasementu
Generál Franco	Konrád Henlein
Fall Otto	Berlín – Řím – Tokio
Fašistická Osa	španělská diktatura
Runciman	„případ“ Rakousko
SdP	„nezávislý pozorovatel“

4. S jakými požadavky vystupoval vůči ČSR Adolf Hitler?

Adolf Hitler vystupoval s požadavky přičlenění Sudet k Německé říši. Tlak na československou vládu začal stoupat ve chvíli, kdy vznikla SdP, která zastávala názory sudetských Němců. Hitler chtěl posléze přičlenit celé Československo k Německé říši tzv. plánem Fall Grün a vytvořit protektorát Čechy a Morava.

5. Jaká dohoda je také nazývána jako dohoda „o nás bez nás“? Proč ji tak nazýváme? Jaké pro Československo měla důsledky?

Byla to Mnichovská dohoda. Dohodu tak nazýváme, protože přímých jednání se neúčastnil žádný český velvyslanec. Pro Československo měla závažné důsledky, protože na základě ní mělo ČSR postoupit Německu pohraniční území s německým obyvatelstvem. Byl to výsledek snah A. Hitlera rozbít demokratické ČSR.

6. Jací představitelé a z jakých zemí se sešli v noci z 29. na 30. září 1938?

Německo – Adolf Hitler, Itálie – Benito Mussolini, VB – Neville Chamberlain, Francie – Edouard Daladier

7. Vyhledej v učebnici Karlovarské požadavky. Koho se požadavky týkaly? Jak na tebe požadavky působí?

Požadavky vyhlásil Konrád Henlein, představitel SdP. Tyto požadavky na československou vládu vyvolaly nadšení u sudetských Němců. Tyto požadavky vystupují proti Čechům a požadují germanizaci. Vyplývá z nich potlačení českého národa a zrovnoprávnění Čechů s Němci. Byly snahou o oddělení českého a německého území.

VYPUKNUTÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY, ZÁPADNÍ FRONTA

1. Jaký by měl být podle tebe stát, který může rozpoutat válku? Jaké by měl mít geografické postavení? Co by mohlo být motivací státu vést válku?

Takový stát by měl mít výhodné geografické postavení, nejlépe u moře. Měl by být dostatečně hospodářsky vyspělý, měl by mít stejně vyspělé i zahraniční spojence. Důvody proč státy vedou válku – území, touha po moci, nerostné bohatství, odčinění předešlé potupy, pomsta.

2. Jaké byly příčiny druhé světové války?

- nespokojenost s výsledky 1. světové války:
 - a) Německo chce odčinit „versailleskou potupu“
 - b) Itálie neuspokojena ve svých velmocenských ambicích
 - c) Japonsko hodlá posílit svou kontrolu Číny
 - d) Maďarsko bolestivě nese ztrátu Slovenska a Podkarpatské Rusi
 - e) SSSR cítí povinnost šířit komunismus po světě + nucen odevzdat některá svá území (pobaltské státy, část Polska, Běloruska a Ukrajiny)
- rozmach totalitních režimů díky hospodářské krizi
- národnostní třenice na území nově vzniklých států (ČSR, Polsko)
- slepá víra v politiku usmiřování (appeasementu)
- návrat USA k izolacionismu

3. Jaké postavy vidíš na obrázku? Proč jsou takto vyobrazené?

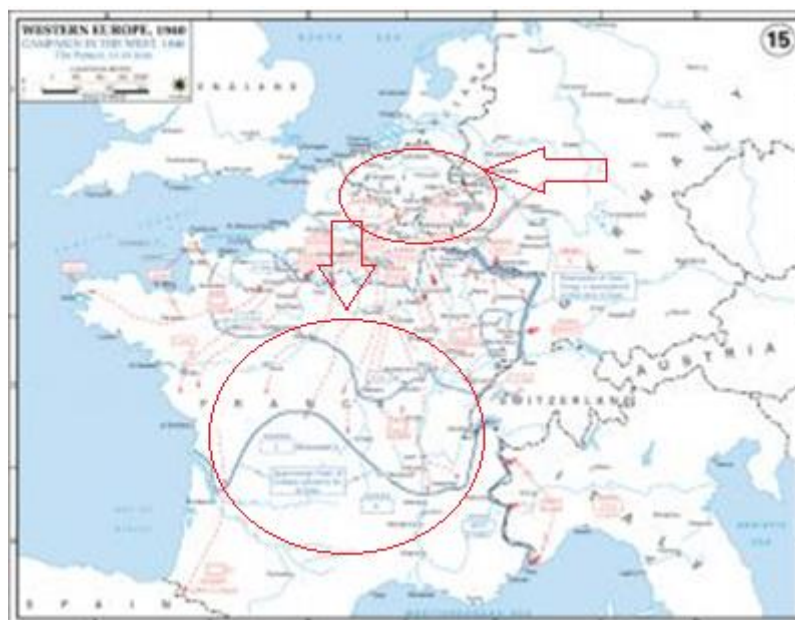
Na obrázku jsou Adolf Hitler (Německo) a J. V. Stalin (SSSR). 23. 8. 1939 tyto státy podepsaly pakt o neútočení – pakt Molotov – Ribbentrop (podle jmen ministru zahraničí). Stalin se obával Německé říše a nedůvěřoval ani demokratickým západním státům – VB a Francii. Porot se pokusil o tento lstivý manévr.

4. Vysvětli pojem, urči datum a politickou osobnost:

- a. blesková válka – neboli blitzkrieg, německý způsob tažení do Polska. Cílem bylo rychlé obsazení klíčových bodů. Německá armáda rychle postupovala do vnitrozemí.
- b. 3. 9. 1939 – VB a Francie vyhlásují Německu válku.
- c. Josip Broz Tito – Jugoslávský prezident
- d. operace Lvoun – německý plán útoku na VB
- e. generál Charles de Gaulle – francouzský státník a vojenský velitel
- f. Erwin Rommel – zvaný tako jako Pouštní liška, německý vojevůdce, bojoval v SAF
- g. luftwaffe – letectvo nacistického Německa
- h. RAF – letectvo VB

5. Popiš Německé tažení do západní Evropy. Svůj popis zakresli do mapy.

na západní válečné frontě prozatím klid („Sitzkrieg“). Dne 10. května 1940 německá armáda útočí na Benelux (Nizozemí, Belgie a Lucembursko). Německé tanky poté obcházejí Maginotovu linii a rychle postupují severní Francií s cílem zatlačit spojence (britské a francouzské jednotky) až k moři. Britové narychlo evakuují své vojáky z přístavu Dunkerque. Dne 10. června 1940 oslabené Francii vyhlásuje válku i Mussolini, 14. června 1940 Paříž padla do rukou nacistů, 22. června 1940 maršál Pétain přijal tvrdé podmínky příměří; Francie rozdělena na severní zónu okupovanou Němci (centrem Paříž) a jižní zónu s loutkovým režimem maršála Pétaina (centrem Vichy). Část francouzských vojáků a politiků odešla do exilu - vedeni generálem Charlesem de Gaullem.

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

1. Zakroužkuj správné možnosti odpovědí ve větách:

- Protektorát Čechy a Morava vznikl **po** / **před** podepsáním Mnichovské dohody.
- V období protektorátu zákonodárná moc, čili parlament svou funkci **vykonával** / **nevykonával**.
- V tomto období sídlil Edvard Beneš v **Paříži** / **Londýně** a vykonával tam funkci exilového **prezidenta** / **ministra zahraničí**.
- Generál Alois Eliáš, který vykonával funkci premiéra, tajně **podporoval** / **pronásledoval** domácí odboj.
- Funkci říšského protektora vykonával **český** / **německý** politik, který měl **větší** / **menší** pravomoci než vláda a prezident.
- Protektorátní prezident **Emil Hácha** / **Jan Syrový** mohl **vydávat své vlastní nařízení a zákony, které nemusel s nikým projednávat nehledě na říšskou okupační správu.** / **byl spolu s premiérem v čele vlády pouhým vykonavatelem říšských německých nařízení.**
- Nově vzniklý Slovenský štát vznikl **před** / **po** vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

2. Přečti si daný text a snaž se zodpovědět otázky, které po něm následují.

Dne 3. června 1942, šest dní po atentátu, byla v ředitelské kanceláři v továrně na baterie značky Palaba ve Slaném rozřídována pošta pro celý podnik. Toho dne připadl tento úkol na seniora firmy Jaroslava Pálu - továrníka a starostu města Slaného. Přitom se mu dostal do rukou dopis adresovaný sice podniku, ale s poznámkou, že je určen dělnici Anně Marusczačkové. Pála dopis zřejmě neoprávněně otevřel a přečetl v něm tento text:

"Drahá Aničko, promiň, že Ti piši tak pozdě a snad mne pochopíš, neboť víš, že mám mnoho starostí. Co jsem chtěl udělat, tak jsem udělal. Onoho osudného dne jsem spal někde na Čabárně. Jsem zdrav, nashledanou tento týden a pak se již nevidíme. Milan"

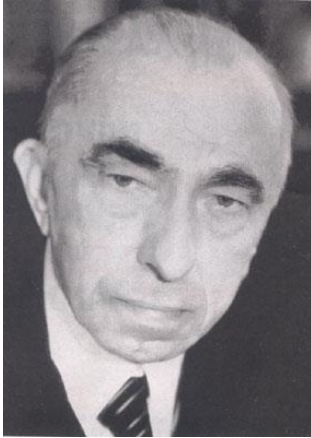
- Na začátku textu je zmiňován atentát, který se odehrál roku 1942. Na koho byl tento atentát spáchán? Jaké bylo přesné datum tohoto atentátu?
Atentát byl spáchán na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha
Spáchán byl 27. 5. 1942
- Jaká událost následovala poté, co byl tento dopis odevzdán gestapu?
Vypálení obce Lidice
- Znáte ještě nějakou vesnici v Čechách, kterou potkal podobný osud?
Ležáky
- Jaká jsou podle vás pozitiva a jaká negativa provedení a výsledku tohoto atentátu? Myslíte si, že tento atentát pomohl domácí politice? Pokud ano, v čem?
Pozitiva – upevnění moci zahraničního odboje, organizace atentátu ze zahraničí zvyšuje prestiž odboje v Londýně

Negativa – následná „heydrichiáda“, stanné právo, pronásledování, zhoršení podmínek života v Protektorátu

3. Posud', zda jsou jednotlivé výroky pravdivé, či nepravdivé:

- a) Tzv. období „heydrichiády“ je období, které předcházelo atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha **ANO / NE**
- b) R. Heydrich zemřel ihned poté, co byl atentát spáchán. **ANO / NE**
- c) R. Heydrich byl do funkce povolán kvůli neschopnosti svého předchůdce Konstantina von Neuratha. **ANO / NE**
- d) Parašutistické výsadky, které měly za úkol atentát provést, byly organizovány z Paříže. **ANO / NE**
- e) Gestapu se nikdy nepodařilo atentátníky chytit. **ANO / NE**

4. Napiš jméno k jednotlivým osobnostem a přiřpiš jejich národnosti a funkci a zodpověz otázky pod fotografiemi.

Jméno: **Emil Hácha**

jméno: **Reinhard Heydrich**

jméno: **Edvard Beneš**

funkce: **protektorátní prezident** funkce: **zastupující říšský protektor** funkce: **exilový prezident**

- Který z těchto mužů měl v Protektorátu Č a M největší slovo? **B)**
- Který z těchto mužů vykonával funkci prezidenta po skončení 2SV? **C)**
- Který z těchto mužů se podílel na konečném řešení židovské otázky? **B)**

5. Znáš nějaký film nebo seriál, který se týká tematiky protektorátu Čechy a Morava?

Musíme si pomáhat, Protektor, Lidice

ČESKOSLOVENSKÝ ZAHRANIČNÍ ODBOJ A ČESKOSLOVENŠTÍ VOJÁCI NA FRONTÁCH 2SV

1. Kdy a za jakých podmínek se začal formovat československý odboj?

Od jara a léta 1939 se začaly na území protektorátu vytvářet první odbojové skupiny, organizace a dokonce celá odbojová centra. Odrážely nové rozvrstvení politických sil. Základem tvořícího se odboje se totiž většinou nestaly bývalé politické strany.

2. Urči, zda je dané tvrzení pravdivé, nebo ne:

- a) První vlna emigrace následovala po 15. březnu roku 1939. **ANO / NE**
- b) Nejvýznamnější centrum zahraničního odboje bylo v Moskvě, kde působil E. Beneš. **ANO / NE**
- c) Základním cílem zahraničního odboje bylo obnovit Československo v předmnichovských hranicích. **ANO / NE**
- d) Uznávanou hlavou československého odboje se stal Jan Šrámek, který se stal také „exilovým prezidentem“. **ANO / NE**
- e) V prosinci roku 1943 došlo k podepsání československo – sovětské smlouvy mezi E. Benešem a J. V. Stalinem. **ANO / NE**

3. Proč a kdy byla uzavřena československo – sovětská smlouva?

Smlouva byla uzavřena v roce 1943. Navazovala na smlouvu anglicko-sovětskou z roku 1942 a týkala se vzájemné pomoci ve válce proti Německu i po válce. Smlouva také obsahovala položku o „nevměšování se do vnitřních záležitostí druhého státu“, byla uzavřena na 20 let

4. Jmenuj tři hlavní zahraniční centra odboje. Kdo v těchto centrech působil? Kdo byl exilovým prezidentem?

- Francie (Paříž) – Milan Hodža
- Velká Británie (Londýn) – Edvard Beneš – exilový prezident
- Sovětský svaz (Moskva) – Klement Gottwald

5. Byla někdy mnichovská dohoda anulována? Pokud ano, kým? Vypadali následně hranice ČSR opravdu stejně jako před Mnichovem?

Spojené království prohlásilo dohodu za neplatnou 5. srpna 1942 s odůvodněním, že ji samo Německo porušilo už 15. března 1939, a tedy Spojené království již smlouvou též není vázané. Francie podpis Mnichovské dohody odvolala 29. září 1942 a to podpisem generála Charlese de Gaullea. Ministr zahraničí SSSR (Molotov) 9. června 1942 potvrdil obnovu Československa v předmnichovských hranicích a pomoc v případném jednání s Polskem (opětovný spor o Těšínsko). V roce 1973 byla Mnichovská dohoda ve vzájemných vztazích mezi Německou spolkovou

republikou a Československou socialistickou republikou prohlášena pražskou smlouvou za nicotnou a nulitní v souladu s touto smlouvou.

6. Jmenuj alespoň 3 československé velitele, kteří bojovali během 2SV. V jakých zemích bojovali?

- Letecká bitva o Anglii – Karel Janoušek
- Střední východ a Severní Afrika – Karel Klapálek
- Boje o Tobruk – Karel Klapálek
- Osvobozování Kyjeva – Jan Kratochvíl

7. Účastnilo se ČSR bojů v Africe a na Středním východě? Pokud ano, kdo československým vojákům velel?

Ano, účastnilo. Československým vojákům velel Karel Klapálek.

CESTA KE SVOBODĚ ČESKOSLOVENSKA

1. Jaké jsou předpoklady k tomu, aby se Československo mohlo osvobodit od Německé okupace?

- úplná kapitulace Německa
- vlastní odbojové a povstalecké akce
- vítězství sovětské armády u Stalingradu a Kursku v roce 1943
- invaze angloamerických vojsk do Normandie v roce 1944

2. Proč vypuklo Pražské povstání? Jakou spojitost má s povstáním budova rozhlasu? Kdy povstání vypuklo?

Pražské povstání vypuklo 5. 5. 1945. Do čela povstání se postavila Česká národní rada, které předsedal Albert Pražák. V čele vojenského velení stál Karel Kutlvašr. Za přispění ozbrojených protektorátních složek ovládli budovu rozhlasu, odkud se pak vysílaly výzvy o pomoc bojující Praze.

3. Vysvětli následující pojmy:

- Karpatsko – dukelská operace - operace sovětských a československých vojsk v jiho-východním Polsku a na severovýchodním Slovensku na podzim roku 1944, která měla spojit povstalecké síly slovenského národního povstání se sovětskými armádami.
- Slovenská národní rada – nejvyšší slovenský zákonodárný orgán
- Košický vládní program - dokument, který po příchodu na československé území schválila tehdejší vláda 5. dubna 1945 na zasedání v Košicích. Dokument určoval zásady budoucí politiky a byl označován za "program národní a demokratické revoluce".
- Demarkační linie - odděluje dvě soupeřící strany nebo státy. Často se užívá pro oddělení území, která spadají pod kontrolu různých zemí.

4. Stručně popiš, jaké byly představy o poválečném uspořádání.

Pro poválečné uspořádání se jako rozhodující ukázaly rozhovory mezi představiteli londýnské a moskevské emigrace. Na jejich základě byla vytvořena nová vláda v čele se Zdeňkem Fierlingerem a se silným vlivem komunistů. Představy o poválečném uspořádání tak nepramenily od „lidu a národa doma“. Dne 5. 4. 1945 byl zveřejněn programový dokument – Košický vládní program

5. Které slovenské město se stalo centrem povstání?

Banská Bystrica

6. Co to bylo Slovenské národní povstání? Jaký byl problém povstání a jaký byl jeho význam?

Ozbrojené vystoupení protifašistických sil na území Slovenska v závěru druhé světové války. Hlavními veliteli povstání byli generálové Rudolf Viest a Ján Golian. Centrem povstaleckého území byla ustanovena Banská Bystrica. Povstání začalo předčasně, ale i tak mělo značný rozsah. Vojenský význam povstání spočíval v tom, že po několik týdnů vázalo řadu německých divizí. Povstání mělo také veliký politický a morální význam. Projevila se jím vůle obnovit Československo.

7. Kdo stál v čele americké armády, která osvobozovala Československo? Kam se americké jednotky dostaly?

V čele americké armády stál generál Patton. Americké jednotky se dostaly k Plzni.

ZÁVĚREČNÉ ETAPY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

1. Kdy proběhla konference na Jaltě? O čem se na konferenci jednalo? Kdo na konferenci jednal? Kde se nachází Jalta?

Konference se konala v únoru 1945. Jednalo se mezi Sovětským svazem, Spojenými státy americkými a Velkou Británií. Setkání mělo krycí název Argonaut a hlavními otázkami projednávanými byl vztah Spojenců k Německu a Francii, opět se projednávala polská otázka a také vznik Organizace spojených národů.

Jalta je město na Krymském poloostrově v Černém moři.

2. Jaká organizace vzniká na konferenci v Dumbarton Oaks? Mezi jakými mocnostmi jednání probíhá?

Na této konferenci vzniká OSN = Organizace spojených národů. Jednání probíhají mezi Spojenými státy americkými, Sovětským svazem, Čínou a Velkou Británií.

3. Napiš vše, co víš o organizaci, které patří tato vlajka. Zodpověz následující otázky:

- a) Co to jsou modré barety? **Mírové síly OSN, ozbrojené síly, které bojují za udržování míru**
- b) Kdo je momentálním generálním tajemníkem? – **Pan – Ki-mun**
- c) Kde má organizace sídlo? – **New York**
- d) Tato organizaci nahradila jinou, která vznikla po 1 světové válce, ale nebyla tak úspěšná. Jaká to byla? – **Společnost národů**
- e) Součástí organizace jsou i tyto odborné organizace, vysvětli jejich zkratky:
 - i. WHO – **Světová zdravotnická organizace**
 - ii. MMF – **Mezinárodní měnový fond**
 - iii. UNESCO – **Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu**

4. Jakým způsobem došlo k pádu Berlína? Kdo se stal nástupcem A. Hitlera?

V roce 1945 byla Rudá armáda pouhých 60 kilometrů od Berlína. Přesila sovětských vojsk byla značná. Dne 2. 5. 1945 skončilo dobývání města a jeho posádka se vzdala. Dobytí Berlína se nedožil Adolf Hitler, který spáchal sebevraždu. Nástupcem Hitlera se stal Admirál Dönitz.

5. Kdo se stal nástupcem amerického prezidenta Roosevelta? Jak se nový americký prezident rozhodl přimět Japonsko ke kapitulaci?

Nástupcem Roosevelta se stal Harry S. Truman. Novou zbraní se stala atomová zbraň. Tato zbraň byla nejprve úspěšně vyzkoušena v mexické poušti a měla se stát novou silou proti Japoncům. Měla demoralizovat a přimět Japonce k tomu, aby se vzdali. Byly svrženy dvě pumy – na Hirošimu a Nagasaki. Na palubě amerického křižníku Missouri byla podepsána kapitulace Japonska.

6. Jaká událost připadá na následující data?

a) 6. 8. 1945 – svržení atomové pumy na Hirošimu

b) 9. 8. 1945 – svržení atomové pumy na Nagasaki

c) 2. 9. 1945 – kapitulace Japonska

d) 6. 6. 1944 – vylodění v Normandii

e) 25. 10. 1945 – vznik Organizace spojených národů

7. Jaký byl celkový charakter druhé světové války? Jak byste porovnali první a druhou světovou válku? V čem byly podobné a v čem zcela odlišné?

Nejhroznější válka, jakou lidstvo doposud zažilo. Často se na rozdíl od první světové války stíraly rozdíly mezi civilním obyvatelstvem a vojáky. Polovina obětí byla tvořena civilním obyvatelstvem. Důležitou roli hrála na rozdíl od první světové války i státem řízená průmyslová výroba a nejmodernější vojenská technika (masová výroba tanků a letounů). Urychloval se vědecký výzkum – radarový systém a radarová technika, využití atomové energie a výroba atomové pumy.

DŮSLEDKY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

- 1. Jaké mocnosti se po druhé světové válce dostaly do popředí? Proč to byly zrovna tyto mocnosti? Dokážeš určit, jaký by to mohlo mít vliv do budoucna?**

Hlavními vítěznými mocnostmi se staly USA, SSSR, VB, Francie a Čína. Do popředí se dostávají proto, že napomáhaly poválečnému uspořádání světa a svou ekonomickou politikou napomohly i hospodářskému vzestupu jednotlivým státům.

Lze předpokládat, že dojde ke spolupráce mezi USA, VB a Francií. Svět se rozdělí na východní a západní a začne tzv. studená válka.

- 2. Vysvětli, proč se po druhé světové válce prosadila komunistická propaganda. S jakou osobností a mocností je spojena?**

SSSR byl připisován největší podíl na porážce nacistického Německa. Vliv byl posílen celkovou sociální radikalizací společnosti.

Komunistická propaganda je spojena se Sovětským svazem a postavou J. V. Stalina.

- 3. V jaké souvislosti si spojíš město Postupim s poválečným uspořádáním světa? Kde se toto město nachází?**

V Postupimi se konala konference, kde hlavní vítězné mocnosti jednali o poválečném uspořádání světa. Jednalo se zde o uspořádání Německa, o potrestání válčených zločinců či o vysídlení Německého obyvatelstva.

Postupim leží v Německu na západ od Berlína.

- 4. Napiš 3 hlavní mocnosti a jejich představitele, kteří jednali o poválečném uspořádání světa.**

USA – Harry Truman

VB – Winston Churchill

SSSR – J. V. Stalin

5. Na mapě Německa zakresli, jak bylo po válce rozděleno a kdo jednotlivé části spravoval. Komu patřil Berlín?

Berlín byl rozdělen mezi všechny 4 mocnosti.

6. Z odpověz následující otázky:

- V jakém městě se jednalo o potrestání válečných zločinců? **Norimberk**
- Napiš alespoň 2 jména odsouzených válečných zločinců. **Ribbentrop, Goebles**
- Je pravda, že tzv. politika 4D se týkala celého světa? **Ne**

7. Jaká organizace vznikla po konci 2SV? Jakou funkci měla tato organizace?

OSN, organizace vznikla za účelem udržení míru a bezpečnosti.

- počet zakládajících členů: **45**
- název základního dokumentu: **Charta OSN**
- datum a místo vzniku: **24. 10. 1945, San Francisc**

POČÁTKY STUDENÉ VÁLKY

1. Jak na tebe působí tento obrázek? Co z něj dokážeš vyčíst?

Na obrázku je vidět spolupráce USA a SSSR. Lze z něj vyčíst, že USA je státem demokratickým, kdežto SSSR se státem, který nedává svobodu svému lidu, je tak totalitní.

2. Co znamená pojem „lidově demokratický režim“? Jaké státy se staly lidově demokratickými? Jaký stát byl vzorem?

Pojem „lidově demokratický“ znamená, že demokracie je v lidu, jehož práva jsou však velmi omezována. Tento režim nemá nic společného s demokracií.

Do lidově demokratických států se postupně zařadily – ČSR, Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko, Albánie)

Vzorem pro lidově demokratický režim byl SSSR.

3. Vysvětli pojmy a urči osobnosti:

- železná opona: neprostupná hranice mezi východním a západním blokem v době studené války
- Harry Truman: americký prezident po 2SV
- Studená válka: politické a vojenské napětí mezi státy západního a východního bloku
- Konrád Adenauer: německý kancléř, v čele demokratické Spolkové republiky Německo

e) NDR: Německá demokratická republika

4. Co rozumíš tímto tvrzením: „Je to tažení proti hladu, bídě, zoufalství a chaosu.“?

Tímto tvrzením se rozumí Marshallův plán. Je to plán amerického ministra zahraničí pro obnovení ekonomické situace a životních podmínek v Evropě.

5. Jaký je rozdíl mezi Trumanovou doktrínou a Marshallovým plánem? Jak se k tomuto staví Stalin?

Trumanova doktrína je příslib pomoci vládám demokratických států ohrožených komunistickou expanzí. Jedná se o snahu zabránění šíření komunismu.

Marshallův plán je plán ekonomické pomoci státům postiženým válkou.

Stalin oba dva plány razantně odmítá a nechce, aby žádný stát ze sovětského bloku přijal jakoukoliv ekonomickou pomoc.

6. Jaké státy a proč se rozhodly, že spojí své okupační zóny v Německu? Jak opětovné spojení Německa probíhalo a co bylo výsledkem? Jakou roli v této otázce hraje Berlín?

Německo bylo rozděleno do 4 okupačních zón (USA, VB, Francie, SSSR). Kvůli zefektivnění hospodářství se začalo jednat o spojení zóny USA + VB = bizonie. Francie se přidává o rok později a vzniká trizonie. Trizonie chtěla pro svou část Německa přijmout Marshallův plán a vytvořit Německý stát. Sovětská část ho přijmout nechtěla a s vytvořením státu nesouhlasila. Jelikož byl i Berlín rozdělen do 4 okupačních zón, zde nastává příležitost pro SSSR. Dochází k 1. berlínské krizi – blokaci. SSSR tím chtěl vyvolat protesty vůči západu. Američané však problém vyřešili taktikou leteckého mostu.

Výsledkem nakonec bylo rozdělení Německa na SRN a NDR

SRN – Spolková republika Německo – demokratický stát, v čele Konrád Adenauer

NDR – Německá demokratická republika – totalitní stát v područí SSSR

7. Co vidíte na obrázku?

Americká taktika leteckého mostu, při první berlínské krizi.

POVÁLEČNÉ ČESKOSLOVENSKO

1. Kdo je autorem tohoto výroku? Co výrokem rozumíš? Po jaké události výrok zazněl?

„Odlétal jsem do Moskvy jako československý ministr zahraničních věcí a vracím se jako Staliniův pacholek.“

Autorem výroku je československý ministr zahraničí Jan Masaryk. Jan Masaryk doufal v pokračování směřování ČSR demokratickým směrem a přijetí Marshallova plánu. Ovšem po nátlaku Stalina musel od tohoto záměru ustoupit. Výrok zazněl po události, kdy byl Jan Masaryk pozván do Moskvy, kde se o problému jednalo.

2. Jakým směrem se československá politika začala ubírat? Jaké politické strany ztrácely na významu? Co je to Národní fronta Čechů a Slováků?

ČSR politika se začala ubírat levicovým směrem. Začala se silně projevovat komunistická strana, která byla centrálně řízena z Moskvy.

Národní fronta Čechů a Slováků byla seskupením, v němž se sdružovaly jednotlivé politické strany Čech a Slovenska. Jisté politické strany ale ztrácely na významu a nebyly povolené – agráři, národní demokraté

3. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivé, či ne.

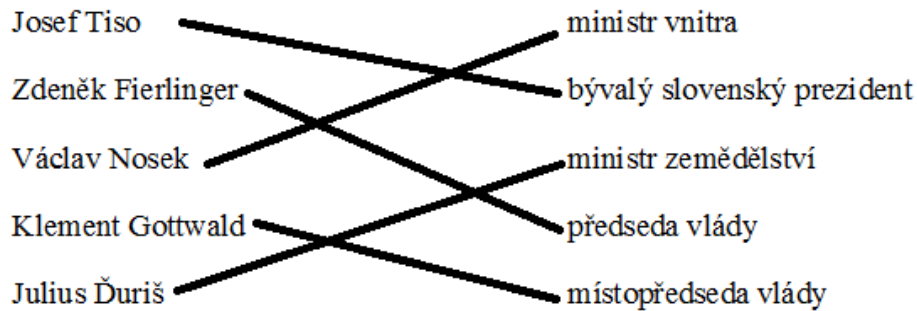
- a) Prezidentem Československé republiky po 2SV byl Edvard Beneš. ANO/NE
- b) Novým předsedou vlády se stává Klement Gottwald. ANO/NE
- c) Košický vládní program se týkal pouze Slovenska. ANO/NE
- d) O odsunu Němců rozhodl prezident Beneš prostřednictvím dekretů. ANO/NE

4. Co to byly dekrety? Jakou měly funkci? Kdo je vydával a kolik jich bylo?

Po ukončení 2SV dostala správa ČSR asymetrickou podobu. Zatímco na Slovensku vykonávala jak výkonnou tak i zákonodárnou funkci Slovenská národní rada, v Čechách tomu bylo jinak. V Čechách zákonodárný orgán zatím chyběl a byl nahrazen dekrety, tedy zákony prezidenta republiky. Tyto zákony byly navrženy vládou a podepsány prezidentem republiky – E. Benešem.

Dekretů bylo celkem 89 a týkaly se různých tematik.

5. Spoj osobnost s její funkcí:

6. V učebnici na str. 129 si přečti článek „Vyhnání a vysídlení Němců“ a zamysli se nad následujícími otázkami.

- a) Znáš jiný příklad v historii, který se týká vyhnání, vysídlení nebo odchodu velké části národa?
- b) Domníváš se, že odsun Němců byl správný?
- c) Myslíš si, že německá otázka mohla být vyřešena i jinak? Pokud ano, jak?
- d) Jak myslíš, že pohlíží na vyhnání dnešní Němci?

PORÁŽKA DEMOKRACIE V ČESKOSLOVENSKU

1. Jakými volbami skončilo poválečné provizorium? Jaký byl výsledek voleb? Jak se dají tyto volby charakterizovat?

Poválečné provizorium skončilo volbami v květnu 1946 do Ústavodárného národního shromáždění ČSR. Volby byly připravovány jako svobodné a demokratické. Voleb se mohly zúčastnit jen strany, které byly součástí Národní fronty. Vítězem se stala Komunistická strana. Tyto volby můžeme charakterizovat jako poslední demokratické volby do roku 1989.

2. Doplně do textu chybějící informace:

Komunistická strana ČSR, jejímž předsedou byl **Klement Gottwald** se stala masovou politickou stranou (vstoupilo do ní přes milion členů). Ostatní politické strany jí vydaly nejdůležitější silové a mocenské pozice – ministerstvo **vnitra, zemědělství a informací**, zpravodajské složky armády a policie. Největším konkurentem KSČ se stala **národně socialistická strana** s předsedou Petrem Zenklem. Dalšími stranami, které byly sdruženy v Národní frontě byly například: **Lidová strana a sociálně demokratická strana**. Po vítězství KSČ ve volbách z května 1946 se novým předsedou vlády stal **Zdeněk Fierlinger**. Po volbách následovala jednání o sestavení vlády.

3. Proč narůstalo sociální napětí ve společnosti, jaké mělo důsledky a proč se vyhroutil krizová situace v létě 1947?

Prudké spory se vedly o retribuce, z nichž se KSČ snažila vytěžit co největší kapitál. Další střety se týkaly průmyslových konfiskátů. Do narůstajícího napětí na politické scéně výrazně zasáhla přírodní katastrofa. Od léta 1947 se začaly projevovat důsledky katastrofálního sucha.

4. Co to byla tzv. milionářská dávka? Kdo přišel s tímto zákonem?

Milionářská dávka byla zákonem, který prosadili komunisté. Měla sloužit jako mimořádný příjem do státního rozpočtu. Šlo o zdanění majetků přesahujících 1 milion korun.

5. Co bezprostředně předcházelo rozhodujícímu mocenskému střetnutí v únoru 1948?

Dne 12. 2. 1948 podalo 12 ministrů tří nekomunistických vládních stran demisi. Věřili, že prezident jejich demisi nepřijme. Očekávali, že buď dojde k předčasným volbám, nebo že KSČ ustoupí.

6. Přečti si úryvek řeči, kterou pronesl prezident Edvard Beneš ke Klementu Gottwaldovi, a zodpověz následující dotazy.

„Ne všechen československý lid si přeje zánik demokracie, ale vy pánové a vámi vedená strana si přeje, abych svým podpisem zabil demokracii v Československu a zradil nejen sebe, ale i celému národu nejdražší přísahu, jež tkví ve slovech slibu prezidentu Osvoboditeli: Věrní zůstaneme. Jestli tak činím, tedy jenom proto, abych zabránil bratrovražedným bojům, jimiž mně vyhrožujete a jež jste schopni vyvolat. Věřím, že lid československý pochopí můj čin a při nejbližší příležitosti ve své většině prokáže, že jsou mu cizí metody, jichž užíváte, a že jste podceňovali mravní vyspělost, věrnost a demokratický smysl našeho lidu.“

a) O jakém podpisu E. Beneš mluví, když říká, že by jím zabil demokracii v ČSR?

o podpisu demise 12 ministrů

b) Na koho vzpomíná, když zmiňuje prezidenta Osvoboditele?

Na Tomáše G. Masaryka

c) E. Beneš se zmiňuje o vyhrožování, jak chtěla KSČ docílit, aby k podpisu došlo?

Mocenské hrozby ve formě Lidových milic, příprava policejních akcí.

d) Jak celá situace dopadla? Napiš přesné datum.

Prezident E. Beneš demisi pod nátlakem podepsal. Došlo ke komunistickému převratu – 25. 2. 1948

UPEVNĚNÍ SOVĚTSKÉHO BLOKU A SVĚT ZÁPADU

- 1. Napiš, jaké státy patřili do sovětského bloku. Jaké postavení zaujímala Jugoslávie? Jaká osobnost stála v čele Jugoslávie?**

Československo, Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko, Albánie

Jugoslávie měla zvláštní postavení – snaha Stalina o začlenění do SSSR, ale v čele Jugoslávie stál J. B. Tito. Mezi ním a Stalinem probíhaly osobní rozpory. Tito byl autoritativní politik, který chtěl vést svou vlastní politiku. Jugoslávie zůstala jakýmsi „třetím blokem“.

- 2. Vysvětli tyto zkratky a pojmy:**

- a) RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci
- b) NATO – Euroatlantická aliance
- c) aliance – smlouva, pakt
- d) ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli
- e) KLDK – Korejská lidově demokratická republika
- f) unifikace – sjednocení, spojení v jeden celek

- 3. V souvislosti s Korejskou válkou zakroužkuj pojmy, které s ní souvisí.**

Generál MacArthur

Založení RVHP

Vznik EHS

Vznik NDR

38. rovnoběžka

1950

Kim Ir-sen

příměří

1965

Ly-syn-man

1953

4. K obrázku zodpověz následující otázky

- a) K jaké organizaci patří toto logo?
NATO
- b) Kdy organizace vznikla?
a. 1949
- c) Kde má organizace sídlo?
Brusel, Belgie
- d) Jakou má funkci?
Euroatlantický vojenský pakt, vojenská spolupráce
- e) Od kdy je ČR členem?
1999
- f) Existovala podobná organizace i v sovětském bloku? Pokud ano, jaká?
Varšavská smlouva
- g) Jaká organizace má sídlo ve Strasbourgu?
Rada Evropy
- h) Co obsahuje článek 5 ve smlouvě, která vedla k vytvoření organizace?
Článek o kolektivní obraně

5. **Přímým důsledkem studené války byl posun politického spektra v zemích Západu doprava a tedy nástup konzervatismu. Dokaž to na jednotlivých evropských mocnostech a v USA tím, že napíšeš představitele její konzervativní strany.**

- a) USA: **republikán D. Eisenhower**
- b) VB: **konzervativec W. Churchill**
- c) Francie: **R. Schumann**
- d) Německo: **CDU CSU K. Adenauer**

UPEVNĚNÍ KOMUNISTICKÉHO REŽIMU V ČESKOSLOVENSKU

1. Co je to propaganda? Uved' příklad komunistické propagandy. K čemu měla propaganda sloužit?

Propaganda je cílené rozšiřování názoru, myšlenky, která by se měla ideálně stát celospolečenskou. Propaganda má sloužit k vytvoření jednotného celospolečenského názoru. Utváření jednotného názoru přichází z myšlenek dané ideologie.

Komunistická propaganda – letáky, hesla, společenské události – slavení svátku MDŽ, stavění soch

2. Co to byly politické procesy? Proti komu byly vedeny? Jaká byla „pravidla“ takovýchto procesů?

Politické procesy jsou vykonstruované soudní procesy, o jejich průběhu a výsledku rozhodovala politická moc. Režim se tak zbavoval politicky nevhodných lidí. Politické procesy byly vedeny proti představitelům nekomunistických stran, členům katolické církve, sportovcům, samotným komunistům.

Pravidla procesu byla dána politickou mocí. Politický proces byl v podstatě divadlem, kdy obžalovaní u soudu odpovídali na otázky dle naučeného scénáře.

3. Jaké postavy jsou na obrázcích? Jaký mají vztah ke komunistickému režimu?

Milada Horáková – poslankyně, členka strany Národní socialisté. Byla obžalovaná za politické spiknutí proti režimu a dle zásad politických procesů byla odsouzena k trestu smrti.

Klement Gottwald – v roce 1948 se po květnových volbách stal prvním komunistickým prezidentem.

4. Napiš alespoň deset slov, které tě napadnou, když se řekne „komunistický režim“.

Totalita, propaganda, politický proces, pětiletka, nesvoboda, StB, dělnictvo, proletariát, ROH, sovětský svaz,...

5. Jaký je rozdíl mezi komunistickým a kapitalistickým hospodářstvím?

Komunistické hospodářství – je řízeno centrálně (z Moskvy). Existovaly tzv. pětiletky, které na 5 let určovaly výrobu. Hospodářství nereagovalo na potřeby trhu a nespolupracovalo se státy západu.

Kapitalistické hospodářství – je řízeno neviditelnou rukou trhu, která řídí poptávku a nabídku. Není řízeno centrálně. Hospodářství umožňuje soukromé vlastnictví a podnikání.

6. Jak se projevovaly způsoby uplatňování totalitní komunistické moci?

Politické procesy, ovládnutí všech složek společnosti – policie, církev, školství, kultura, hospodářství.

Vznikl například zákon o jednotné škole, vznikla jednotná soustava základních a středních škol. Na dlouhá desetiletí byly cenzurovány významné literární osobnosti (Jaroslav Seifert, František Hrubín)

7. Urči, zda jsou následující výroky pravdivé či ne.

- a) V květnu roku 1948 proběhly volby do Národního shromáždění, které dle řádných demokratických principů vyhrála Komunistická strana. ANO/NE
- b) Po volbách byla schválena nová ústava – Ústava 9. května. ANO/NE
- c) Prezident E. Beneš s vývojem situace souhlasil, novou ústavu podepsal a stal se prvním „dělnickým prezidentem“. ANO /NE
- d) Režimem byla pronásledována i katolická církev v čele s arcibiskupem Josefem Beranem. ANO/NE
- e) Politické procesy se nevedly proti členům komunistické strany. ANO/NE

8. Existoval v době budování a upevňování komunismu v ČSR domácí nebo zahraniční odboj? Pokud ano, jak se projevoval?

Domácí i zahraniční odboj existoval. Lidé se snažili emigrovat na západ. Politický exil představovali politici reprezentující předúnorové demokratické politické strany. Vliv organizací v exilu – Sokol, Orel. Žurnalisté, kteří emigrovali, ovlivňovali názory domácí veřejnosti působením v českém vysílání rozhlasových stanic BBC, Hlas Ameriky a Svobodná Evropa.

TŘETÍ SVĚT – PROCES DEKOLONIZACE

1. Vysvětli pojem „dekolonizace“. Jakých států se týkala? Jak proces dekolonizace probíhal?

Dekolonizace = proces osamostatnění koloniálních držav od metropole (mateřské země). Dekolonizace v podstatě začala v 18. století v USA, ale samotný pojem se užívá od 50. let 20. století.

Hlavními koloniálními metropolemi byly: VB, Francie, Nizozemí, Belgie a USA.

Dekolonizace se týkala především oblastí jižní Asie, Dálného východu, Afriky (Maroko, Tunisko, Súdán, Ghana, Alžírsko,...)

Proces dekolonizace probíhal bojem mezi domorodci a kolonizátory.

2. Které státy považujeme za hlavní koloniální mocnosti po 2SV?

VB, Francie, Nizozemí, Belgie a USA

3. Jaké byly příčiny dekolonizace?

Snaha prosadit právo na to, že původní obyvatelstvo má právo na vlastní svobodný a nezávislý státní život, nechtě k tomu, že by se kolonie udržovaly násilnými prostředky, velké finanční náklady na koloniální vojska, touha po vzniku nové politické, kulturní a hospodářské spolupráci mezi koloniemi a metropolemi.

4. Vysvětli tyto pojmy:

- a) Třetí svět = označení používané pro státy světa, které jsou považovány za ekonomicky málo rozvinuté. Také se používá název „rozvojové země“.
- b) Politika apartheidu = diskriminace barevného obyvatelstva v Jihoafrické republice, kde převládala vláda bílé menšiny.

5. Co se událo v těchto letech?

- a) 1945 – 1950 – první fáze procesu dekolonizace, týkající se oblastí jižní Asie a Dálného východu
- b) 1955 – probíhala afroasijská konference, na které vzniklo Hnutí nezúčastněných
- c) 1960 – „rok Afriky“, vznik nezávislých afrických států

6. Doplň chybějící informace

Hnutí nezúčastněných je mezinárodní organizace více než 100 států, které nejsou zapojeny do žádných mocenských bloků. Vzniklo v roce **1955**. Hnutí bylo reakcí některých zemí (**Jugoslávie, Indie, Egypt, Kuba** a mnohé asijské a africké státy) na polarizaci světa během **studené** války. Představitelé této organizace dělení odmítli a rozhodli se pro budování vlastního bloku. Nemalý podíl na tom měl **Josip Broz Tito**, který se hlavně v 50. a 60. letech pokoušel šířit ideologii tehdejší Jugoslávie za její hranice, navazoval nové politické a hospodářské kontrakty a nabízel chudým africkým zemím pomoc. Později převzala iniciativu komunistická **Kuba**, po skončení kolonialismu se aktivněji zapojily i země Afriky.

7. Spoj osobnost a zemi, do které patří, a napiš informaci o této osobě.

J. B. Tito	Čína	nejvyšší představitel komunistické Číny
D. Nehru	USA	americký prezident
Mao ce-tung	Jugoslávie	prezident Jugoslávie
N. Mandela	Indie	bojovník za indickou nezávislost
R. Nixon	Afrika	prezident JAR

HLAVNÍ OHNISKA KONFLIKTŮ

1. Kde ve světě vznikaly hlavní ohniska konfliktů mezi východním a západním blokem? Proč konflikty vznikaly?

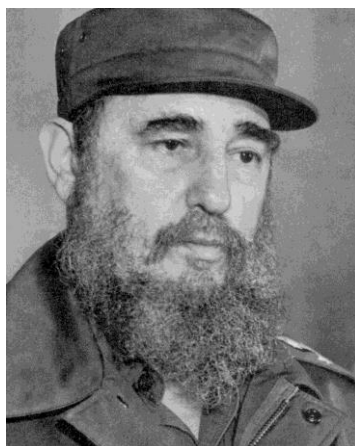
Konflikt v Indočíně, válka ve Vietnamu, Laos, Kambodža, Kuba

Neustále rostla snaha komunistického režimu rozšířit působení své moci a snaha západních demokratických mocností tomuto šíření zabránit.

2. Jaké osobnosti vidíš na obrázcích? Napiš, do jakého státu patřili a jakého konfliktu byli tím pádem součástí?

Saddám Husajn
Irák
Irácko – iránská válka

Fidel Castro
Kuba
Karibská krize

Che Guevara
Bolívie
duchovní otec
partyzánských bojů
v Latinské Americe

3. Vysvětli pojmy:

- Operace pouštní bouře: Týká se války v Perském zálivu. Irák se snažil získat území Kuvajtu pro sebe, jako svou provincii. Rada bezpečnosti vyzvala Irák, aby stáhl své jednotky. Irák své jednotky nestáhl a USA vyslalo na pomoc proti S. Husajnovi své jednotky a zahájili Operaci pouštní bouře. Irák nakonec své jednotky stáhl.
- Rudí Khmérové: Kambodžská komunistická organizace, v čele s Pol Potem se v Kambodži snažil prosadit tvrdý komunistický režim.
- Sionismus: Ideový směr spojující Židy, jejich hlavním cílem je přesídlení do Izraele a vytvoření samostatného židovského státu.
- Suezská krize: Konflikt mezi Egyptem X VB, Francií a Izraelem. Spor se týkal toho, kdo bude mít kontrolu na strategicky důležitým Suezským průplavem. Výsledkem byl pokles vlivu západních mocností v této oblasti.

4. Pozorně se podívej na obrázek a zodpověz následující otázky:

a) Jaké osobnosti na obrázku vidíš?

N. Chruščov a J. F. Kennedy

b) Jaký konflikt obrázek představuje?

Karibskou krizi

c) Jakou roli v konfliktu hraje Fidel Castro?

Fidel Castro byl kubánským revolucionářem a tajemníkem Komunistické strany Kuby.

d) V jakých letech konflikt probíhal?

Cca 1959 - 1962

e) Jak celý konflikt skončil? Kdo zvítězil?

Celý konflikt skončil dohodou mezi Chruščovem a Kennedym, SSSR souhlasilo s demontáží raket z Kuby a USA se zavázalo, že nepodnikne žádnou přímou agresi proti kubánské (komunistické) politice. Vítězem se v podstatě stal Kennedy, ale na západní části polokoule zůstal komunistický režim, což byla pro SSSR výhoda.

5. Jaký konflikt mezi východem a západem tě nejvíce zaujal a proč? Souhlasíš s průběhem či s výsledkem konfliktu? Má výsledek konfliktu nějaký vliv na dnešní podobu státu?

Nejvíce mě zaujala válka ve Vietnamu kvůli odporu americké veřejnosti proti této válce. Válka je nazývána jako „americká válka“. V USA byl veliký odpor proti válce (hippies). Velká část Američanů považovala válku za chybu a požadovala její skončení. Díky tlaku veřejnosti a hlavně v médiích bylo ukončení války urychleno. Tato válka je také nazývána jako „válka v obýváku“.

PRVNÍ KRIZE SOVĚTSKÉHO BLOKU

1. Jak ovlivnilo datum 5. 3. 1953 vývoj sovětského bloku? Proč zrovna toto datum?

5. 3. 1953 umírá sovětský vůdce a diktátor J. V. Stalin. Jeho smrt otřásla sovětskou společností a přibrzdila proces mezinárodního napětí. Následoval boj o moc (vnitrostranický boj), který vyhrál N. S. Chruščov. V sovětském bloku se začínala projevovat vnitřní nespokojenost a počátek krize.

2. Proč se sovětský blok dostává do krize? Co je to kritika kultu osobnosti?

Kritika kultu osobnosti: V roce 1956 probíhal 20. Sjezd KSSS, kde měl Chruščov projev. V projevu velmi tvrdě zkritizoval politiku Stalina a jeho kult osobnosti, kritizoval čistky ve společnosti apod. Tato kritika vyvolala vlnu překvapení. O Stalinovi se přestalo mluvit jako o hrdinovi.

Po kritice kultu osobnosti následovala krize v Sovětském bloku, začali se projevovat protikomunistické tendence a nespokojenost s režimem, který byl zkritizován samotným sovětským vůdcem. Přetrvávala nespokojenost s nízkou životní úrovní, vedením hospodářství apod.

3. Kde začaly první projevy nespokojenosti a proč?

První projevy nespokojenosti byly zaznamenány v Československu a NDR. V ČSR souviseli s rokem 1953, kdy proběhla měnová reforma, která znamenala znehodnocení úspor, zvýšení cen potravin a dalšího zboží.

V NDR se krize projevila mezi berlínskými stavebními dělníky, kteří v roce 1953 vstoupili do stávk. Vedení NDR tvrdě zasáhlo, to ale odstartovalo proud uprchlíků na Západ.

4. Jak souvisí s krizí sovětského bloku rok 1956?

V roce 1956 proběhla kritika kultu osobnosti Stalina Chruščovem a odstartovala tak demonstrace v Polsku a Maďarsku

5. Urči, zda je osobnost orientovaná proreformně nebo protireformně. Do jakého státu osobnost zařadíš?

- f) Nikita S. Chruščov – vůdce Sovětského svazu, orientován protireformně
- a) Wladyslaw Gomulka – v čele polských komunistů, nejprve proreformní, posléze protireformní
- b) Imre Nagy – maďarský politik, premiér, proreformní
- c) Mátyás Rákosi – maďarský vůdce komunistické strany, protireformní
- d) Leonid I. Brežněv – vůdce SSSR po N.S. Chruščovovi, protireformní

6. Stručně popiš, jak probíhala krize v Maďarsku. Jaké osobnosti se jí účastnily a jak celá situace dopadla? Jak hodnotíš tento pokus o revoluci?

V čele komunistů stál M. Rákosi a v čele reformistů stál I. Nagy. Od roku 1956 začaly probíhat demonstrace, protože chtěli po vzoru v Polsku zmírnění totalitního způsobu vlády. Chruščov Rákosiho odvolal, ale reformistům to nestačilo a požadovaly hospodářské změny, odchod sovětských vojsk apod. I. Nagy vydal reformní program a vystoupil z Varšavské smlouvy, to už SSSR musel zasáhnout, proběhla operace Vichr, při níž došlo k potlačení povstání a kontrarevoluce. I. Nagy byl popraven a do čela se postavil J. Kádár, věrný Moskvě.

Myslím si, že na takovou revoluci bylo ještě příliš brzy.

7. Myslíš si, že 50. léta byla vhodným okamžikem pro zvrát totalitního režimu? Nebo si myslíš, že byla komunistická moc stále tak silná, že by svůj režim dokázala udržet za každou cenu? Co by se podle tebe muselo stát, aby komunistický režim už v 50. letech padl?

Myslím si, že 50. léta byla ještě příliš časná na to, aby komunistický režim padl. Proběhla sice kritika Stalina, ale to neznamenalo, že by se celý svaz měl rozpadnout. Myslím si, že ekonomicky na tom SSSR ještě nebyl tak špatně, aby si své členské státy neudržel. Režim by mohl padnout, kdyby se do čela SSSR postavil proreformně smýšlející vůdce, který by začal postupně konat reformy demokratického rázu. V této době je to ještě nemyslitelné.

SVĚT MEZI ZÁPADEM A VÝCHODEM – SVĚT MEZI UVOLNĚNÍM A NAPĚTÍM

1. Dne 9. Května 1955 se SRN stalo součástí NATO.

a) Vysvětli pojmy SRN a NATO

SRN = Spolková republika Německo

NATO = euroatlantická aliance, vojenský pakt

b) Reakce sovětského bloku byla pozitivní nebo negativní?

negativní

c) Sovětský blok v reakci na vstup SRN do NATO založil...?

Varšavskou smlouvu

d) Zakládajícími členy byly tyto státy:

Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, NDR, Polsko, Rumunsko a SSSR

2. Kdo je na fotografii? Kde a při jaké příležitosti je fotografie pořízena? Jak s obrázkem souvisí pojem „druhá berlínská krize“? Co bylo výsledkem jednání?

Na fotografii je americký prezident J. F. Kenedy. Fotografie je z Berlína. V Berlíně probíhala druhá Berlínská krize. Berlín se stával černou dírou, odkud prchali lidé z NDR do SRN. Mezi nimi bylo nespočet odborníků a inteligence. W. Ulbricht, který stál v čele NDR, vznesl nároky na kontrolu Západního Berlína. Chruščov chtěl Berlín připojit k NDR nebo jej neutralizovat. Jednání mezi 4 mocnostmi ale skončilo

nezdarem. Situace se vyřešila 13.8. 1961 postavením berlínské zdi. J. F. Kennedy zde pronesl projev, kde se snaží bojovat za práva berličanů a sám se za něj označuje.

3. Co je to „koexistence“ a jak se projevovala mezi Východem a Západem? Byla koexistence důležitá? V čem byla prospěšná?

Koexistence = spolužití, soužití, společná existence

Koexistence byla potřebná z důvodu vzájemného doplňování z hlediska svých ekonomických zájmů. SSSR začal pociťovat svou zaostalost za vyspělým Západem, USA zase nemohly přehlédnout možnost otevření nových trhů na východě.

4. Kde leží město Helsinky? Jaká konference a kdy se zde konala?

Helsinky jsou hlavním městem Finska

Konala se zde konference KBSE = Konference o bezpečnosti a spolupráce v Evropě, v roce 1975. Podepsání závěrečného aktu konference mělo znamenat uvolnění vztahů mezi V a Z, neboť pakt obsahoval i závazek respektování lidských práv.

5. V učebnici na straně 168 si přečti krátký článek o osobnosti Williho Brandta a napiš o něm 3 základní a podle tebe nejdůležitější informace.

- starosta západního Berlína
- tvůrce „ostpolitik“ = politika otevření se východu – rozvoj vzájemných vztahů mezi NDR a SRN, která vedla k smlouvě z roku 1972 o vzájemném uznání
- přiznal se k chybám Německa za druhé světové války

6. Na základě čeho se začaly vztahy mezi Východem a Západem opět zhoršovat? Jak se to projevovalo?

SSSR se cítil být svázán ujednáním z Helsinek, které se vztahovaly k problematice lidských práv. Závěry konference totiž jen povzbudily opoziční síly v těchto zemích (ČSR – Charta 77). SSSR se začal soustředit na další výboje (J Afrika). Dále došlo k rozmístění raket na evropském i asijském kontinentě. Situaci ještě více vyhrotila sovětská invaze do Afghánistánu roku 1979.

7. S jakou osobností se pojí pojmy „glasnost“ a „perestrojka“? Co pojmy znamenají?

Tyto pojmy si spojujeme s M. S. Gorbačovem, který se stal novým nejvyšším představitelem SSSR. Perestrojka = přestavba, glasnost = informovanost, možnost projev

NEZDAŘENÝ POKUS O BUDOVÁNÍ SOCIALISMU V ČESKOSLOVENSKU

1. Co je to socialismus? Uveď základní prvky, podle kterých poznáme, že je společnost socialistická.

Socialismus = společenský, družný. Myšlenka, která se snaží kapitalistický řád nahradit systémem založeném na společném vlastnictví. Cílem je dosažení ideálu rovnosti, spravedlnosti a mezilidské solidarity.

2. Co to byla „měnová reforma“? Proč byla vyhlášena? Jaká byla reakce občanů ČSR?

Ekonomika státu byla v krizové situaci a stát se musel ubírat k různým opatřením. Jedním z nich byla i měnová reforma z 1. 6. 1953. Prezident Zápotocký sice večer před vyhlášením reformy obyvatelstvo ujistoval, že se k žádné reformě neschyluje, druhý den ale byla vyhlášena. Pro obyvatelstvo to znamenalo směnit 300 Kč v poměru 1:5, ostatní pak v kurzu 1:50. Měnová reforma ovšem přinesla zřetelný pokles životní úrovně. Reforma vyvolala masové projevy nespokojenosti. Největší protesty zažila Plzeň.

3. Urči osobnosti na obrázku a napiš, jakého roku se staly československými prezidenty.

Antonín Zápotocký

Klement Gottwald

Antonín Novotný

- a) Který z těchto státníků se přímo účastnil měnové reformy?

Antonín Zápotocký a Antonín Novotný

- b) Který z těchto státníků vykonával funkci generálního tajemníka KSČ a prezidenta republiky zároveň?

Antonín Novotný

4. Doplň chybějící informace do textu:

V roce 1960 byla přijata nová **ústava**, která znamenala centralizaci a koncentraci totalitní moci. S přijetím nové ústavy byl přijat i nový název státu: **Československá federativní republika** a nový státní **znak**. Totalitní uspořádání státu kodifikoval zejména čtvrtý článek ústavy, který stanovil „vedoucí úlohu **komunistické strany** ve společnosti“.

5. Charakterizuj hospodářskou situaci na přelomu 50. a 60. let. Proč byla situace taková? Kdo a jak se snažil situaci vyřešit?

V této době bylo hospodářství ve vážných obtížích. Ekonomika byla vyčerpaná. Zahraniční obchod byl zcela jednostranný. Ze 70% se orientoval na země RVHP, především na Sovětský svaz. Dokončená kolektivizace zemědělství měla přinést zvýšení zemědělské produkce, ale plány ztroskotaly. Nastupovalo období „čekání na reformu“. V debatě ekonomů teoretiků získali převahu stoupenci reformy založené na využití tržních mechanismů a zbožních vztahů, kteří se pokusili o smíření socialistického plánování s působením trhu. Do čela se postavil Ota Šik, jehož reforma byla postavena na těchto zásadách: rozšíří se samostatnost podniků, možnost podnikání, výrobu bude ovlivňovat tlak trhu, podniky budou plně odpovídat za výsledky svého hospodaření.

6. Co znamená pojem „zlatá šedesátá“? Uveď příklady.

Jedná se o období mezi lety 1964 – 1968. Komunistický režim dospěl k první fázi liberalizace. Dochází ke kritice dogmatismu. Nejvíce se střet odehrával v napětí mezi kulturou a komunistickou mocí. Umělci vyslovovaly požadavek tvůrčí svobody. Ke slovu se přihlásila československá filmová vlna. Objevila se řada malých avantgardních scén. Do veřejnosti pronikala nově vydávaná básnická a prozaická díla F. Halase M. Kundery, B. Hrabala, A. Lustiga a dalších.

OD REFORMY K NORMALIZACI

1. Co to bylo „lednové plénum“ a proč k němu došlo?

Na lednovém plénu byl po řadě diskusí odstraněn Antonín Novotný z funkce generálního tajemníka. Na jeho funkci byl dosazen Alexander Dubček. Antonín Novotný zůstal ve funkci prezidenta republiky. Z funkce odstoupil po dlouhých diskusích, převažovala nespokojenost s jeho vedením ekonomiky a dalších oblastí společnosti.

2. Jaká politická osobnost je na obrázku? Jaké myšlenky charakterizují tuto osobnost? Jakou funkci zastávala během tzv. „pražského jara“?

- Alexander Dubček
- Během Pražského jara zastával funkci generálního tajemníka, kterou převzal po Antonínu Novotném. Byl představitelem obrodného proudu uvnitř KSČ. Snažil se na socialismus nahlížet jiným úhlem pohledu = socialismus s lidskou tváří

3. Vysvětli pojem „socialismus s lidskou tváří“. Jaké byly požadavky proreformních představitelů? Jmenuj alespoň 3 z nich.

Socialismus s lidskou tváří = nemělo se jednat o plnou demokratizaci společnosti, ale o jakési nastolení socialistické demokracie, o obrodu socialismu. Alexander Dubček si byl vědom například špatného hospodářství vedeným pětiletkami a snažil se prosadit myšlenky o počátcích tržního hospodářství. Nemělo se jednat o obnovení politické soutěže.

Požadavky – svoboda umělecké tvorby, ukončení cenzury, zařazení prvků tržního hospodářství

4. Vysvětli pojmy:

- KAN = Klub angažovaných nestraníků, podpora A. Dubčeka
- K 231 = Klub obětí odsouzených na základě zákona 231/48Sb na ochranu republiky
- Akční program = stanovuje hranice reformy – KSČ nemá svou autoritu vynucovat, svoboda umělecké tvorby, podpora tržní ekonomiky, federativní uspořádání
- Moskevský protokol = je dokument shrnující výsledek jednání mezi SSSR a ČSSR, která probíhala 23. až 26. srpna 1968. Protokol byl přijat

ÚVKSC a přijetí znamenalo ideové popření celého Pražského jara a přijetí bratrské pomoci SSSR.

e) Poučení z krizového vývoje = „poučení“ a velmi záporné hodnocení toho, co se během posledních let dělo = snaha o kontrarevoluci

5. **Jaká byla nejvýznamnější aktivita, která měla podpořit obrodný proces? Kdo byl jejím autorem? Jak se k ní postavila KSČ? K čemu měla být tato aktivita podnětem?**

Dva tisíce slov, autorem byl Ludvík Vaculík. KSČ byla proti vydání, protože to byla podpora reformního proudu v pokračování prosazování reformních myšlenek.

6. **Proč byl svolán XIV. sjezd UVKSČ? Co měl sjezd vyřešit? Jak se sjezdem souvisí tzv. „varšavský dopis“?**

Tento mimořádný sjezd byl svolán, aby vyřešil postavení konzervativního a reformního proudu uvnitř KSČ. Konzervativci ovšem tuší, že jejich pozice začíná upadat, hledají tak pomoc v Moskvě (situace podobná té v Maďarsku). Varšavský dopis byl sepsán státy Varšavské smlouvy, kde je situace v ČSR vyličená jako katastrofická, reformní komunisté to odmítají s tím, že je to vměšování do interních záležitostí.

7. **Popiš, jak celá situace obrodného procesu dopadla.**

Konzervativní politici sepsali „zvací dopis“, kterým pozvali do ČSSR na pomoc proti kontrarevoluci vojska států Varšavské smlouvy. Dopis poslali s cílem zachránit socialismus u nás. Vstup vojsk byl naplánován na noc z 20. na 21. srpna roku 1968. Tím byl obrodný proces ukončen.

8. **Na základě obrázků urči, jak se k výsledkům „revoluce“ stavěli občané ČSR.**

Občané se k příjezdu tanků států Varšavské smlouvy stavěli velmi negativně. Příjezd tanků chápali jako okupaci podobné roku 1939. S invazí nesouhlasili, protestovali a snažili se bránit (otáčeli cedule, apod.). Nesouhlas s okupací se projevoval i např. rok poté – upálení Jana Palacha na protest proti okupaci.

9. **Vysvětli pojem „normalizace“ a „konsolidace“.**

Normalizace = období po násilném potlačení Pražského jara a opětovné navrácení do „normálního stavu“ budování socialismu

Konsolidace = proces pozvolného návratu k prosovětskému totalitnímu režimu

SVĚT DEMOKRACIE A HOSPODÁŘSKY VYSPĚLÝCH TRŽNÍCH EKONOMIK

1. Co si představíš pod pojmem „liberálně – demokratický systém“, „hospodářsky vyspělá země“? Dokážeš uvést příklad takové země? Jaká kritéria podle tebe musí země splnit, aby byla hospodářsky vyspělá?

Liberálně – demokratický systém = systém, kde funguje pluralitní demokracie, dodržování základních lidských a občanských práv a existuje zde svobodná tržní ekonomika.

Hospodářsky vyspělá země = taková země, která má rozvinutý průmysl i zemědělství, má nízkou nezaměstnanost, je úspěšná s exportem a obchodování s dalšími vyspělými zeměmi.

Příklad – USA, VB, Francie, Japonsko, Čína

Kritéria – rozvinutý průmysl, zemědělství, nízká nezaměstnanost

2. Jaké organizace je tento obrázek symbolem? Odpověz na následující dotazy:

Evropská unie

- a) Mezi jakými státy probíhal první proces integrace?
Francie, SRN, Itálie, státy Beneluxu (Belgie, Lucembursko, Nizozemí)
- b) Co je to EUROATOM?
Evropské společenství pro atomovou energii
- c) Od jakého roku je ČR členem?
2004
- d) Jmenuj základní orgány organizace.
Evropský parlament, Evropský soudní dvůr, Evropská investiční banka, Komise EU, Rada ES
- e) Co je to Schengenský prostor?

Je to označení pro území většiny evropských států na kterém mohou osoby překračovat hranice na kterémkoliv místě, aniž by musely projít hraniční kontrolou.

f) Co je to eurozóna?

Území Evropské unie, na kterém se užívá společná evropská měna euro.

g) Znáš alespoň jednu zemi, která je momentálním kandidátem pro vstup do této organizace?

Turecko, Makedonie, Černá hora, Albánie, Srbsko

h) Jaký je tvůj názor na výhody na nevýhody této organizace?

Výhody – volné cestování, výměnné studentské pobyty

Nevýhody – po přijetí Eura zdražení

3. V učebnici na str. 187 si přečti krátký článek s názvem „Nixonovo prezidentství a aféra Watergate“. V maximálně třech větách shrň, čeho se aféra týkala. Vyjmenuj alespoň 5 amerických prezidentů z 20. století.

Aféra Watergate se týkala druhé kandidatury amerického prezidenta R.Nixona. Jednalo se o vloupání do ústředního sídla Demokratické strany Watergate a odposlech politických protivníků. Nixon byl nucen ze svého postu prezidenta rezignovat.

Američtí prezidenti – Barack Obama, George Bush, Bill Clinton, Richard Nixon, Lyndon Johnson

4. Jaké 2 politické strany existují ve VB? Kdo to byla „železná lady“? Kdo je momentálním ministerským předsedou ve VB?

- liberálové a konzervativci

- železná lady – Margaret Thatcherová – od roku 1987 první ministerská předsedkyně VB, známá je svými nekompromisními postoji a těsné spolupráci s USA.

- Dnes je ministerským předsedou David Cameron

5. Jaký německý politik podporoval myšlenku sjednocené Evropy? K jaké německé politické straně se hlásil?

Konrád Adenauer, Křesťansko – demokratická unie CDU

6. Jaký německý politik vstoupil do povědomí jako kancléř – sjednotitel Německa?

Helmut Kohl

ROZPAD SOVĚTSKÉHO BLOKU

1. Kdy nastoupil k moci Leonid Brežněv a jaký byl charakter jeho režimu?

L. Brežněv nastupuje po Chruščovovi v roce 1964. Po jeho nástupu nastala stabilizace vnitřních poměrů. Toto období nazýváme také jako období neostalinismu. SSSR se v této době vrací k modelu socialismu v 50. letech. Více se ale sovětské státy soustředí na hospodářství, protože je ve velkých obtížích. Prohlubuje se ekonomická krize a začíná se rozvíjet i šedá ekonomika. Nespokojenost lidí s reálným socialismem stoupala. Východní blok byl velmi zaostalý a dával spíše přednost těžkému průmyslu před počítačovou revolucí. Brežněv se vypořádával s tzv. disidenty – odpůrci režimu. Jeho režim byl velmi pevný.

2. S jakou politickou osobností se pojí tzv. „politika uzbrojení“? Pojem vysvětli.

Politika uzbrojení se pojí s americkým prezidentem Ronaldem Raeganem. Byla to nová taktika vůči SSSR. Byla tím zahájena druhá etapa studené války, která měla vést k úplnému kolapsu SSSR. Taktika byla taková, že když USA zvýší svou zbrojní sílu, bude ji SSSR následovat. SSSR však nemá takové vybavení a ekonomickou sílu, aby mohl USA neustále konkurovat, proto to má vést ke kolapsu SSSR.

3. Písmena poskládej so správného tvaru pojmu a pojem vysvětli.

- a) E Š D Á O N O E K I M A: ŠEDÁ EKONOMIKA = stínová, neoficiální, skrytá. Jedná se například o černý trh, korupce, praní špinavých peněz, daňové úniky,...
- b) T E S D I S N I D: DISIDENT = člověk, který odmítá oficiálně šířené názory daným politickým režimem a snaží se proti nim bojovat.
- c) A S R O L D I T I A: SOLIDARITA = odborové hnutí v Polsku, v jehož čele stál Lech Walesa
- d) O E R T E J P R K S A: PERESTROJKA = přestavba, reformní kroky zahájené v 80. letech 20. století v SSSR tehdejším generálním tajemníkem M. Gorbačovem.

4. Jaké byly příčiny rozpadu SSSR?

Hospodářská krize, ekonomické vyčerpání v důsledku politiky uzbrojení, tlak demokratických států na dodržování lidských práv. Sovětský svaz procházel tak hlubokou vnitřní krizí – hospodářskou, morální, politickou, že už to sám mohl jen těžko zastavit. K rozpadu pomohlo i politické uvolnění mezi východním a západním blokem po nástupu M. Gorbačova.

5. Kdo je mužem na obrázku? Popiš jeho charakter režimu.

Michail Gorbačov, v letech 1985 – 1991 byl vůdcem SSSR. Jeho politika se vyznačuje dvěma výrazy: perestrojka a glasnost. M. Gorbačov si uvědomoval, v jak hluboké krizi se Sovětský svaz nachází a věděl, že musí dojít k určitému uvolnění, aby nedošlo k úplnému krachu jak ekonomiky, tak i morálního zázemí. Snažil se svými reformami uvolnit centrální řízení režimu. To ale vedlo k takovému uvolnění, které dopomohlo ke krachu a rozpadu sovětského bloku. Jeho politika výrazně přispěla ke zlepšení vztahů mezi Západem a Východem.

6. V učebnici na str. 192 si přečti, jakým způsobem došlo k rozpadu Jugoslávie. Stručně popiš, jak k rozpadu došlo. Jak situace na Balkáně vypadala po rozpadu Jugoslávie?

K rozpadu Jugoslávie došlo na počátku 90. let. Jugoslávie sice nepatřila do Sovětského svazu, ale vládl v ní komunistický režim. V Jugoslávii nastaly problémy z hlediska národností, ekonomiky a politiky. Díky vládě J. B. Tita byly tyto problémy tvrdě potlačeny, ovšem po jeho smrti vystoupily na povrch. Došlo k osamostatnění Slovinska, Chorvatska v roce 1991 a v roce 1992 se odtrhla Bosna a Hercegovina. Z původní Jugoslávie tak zůstala jen federace Srbska a Černé hory. Zde ale nastal problém z hlediska národnostních menšin a náboženského vyznání. Nastaly tak kruté konflikty. Situace byla komplikovaná i v Makedonii a v Kosovu. Během konfliktů docházelo k závažným válečným zločinům (etnické čistky).

NORMALIZAČNÍ ÉRA BUDOVÁNÍ „REÁLNÉHO SOCIALISMU V ČSSR“

1. Vysvětli pojem „reálný socialismus“. Na co se kladl největší důraz v hospodářství?

Reálný socialismus = Tento program byl vyhlášen v květnu 1971. Na jedné straně šlo o utužení socialistického režimu a vychvalování jeho možností, ale na druhé straně se dávalo občanů značně najevo, jaké možnosti režim přináší (že nemají mít přílišná očekávání), tzn., že se mají smířit s reálnými možnostmi.

V hospodářství se největší důraz kladl na strojírenský průmysl – stavěly se dálnice, velkolepé stavby, metro, uhelné a jaderné elektrárny.

2. Jaké byly důsledky centrálního plánování? Co je to „nedostatková ekonomika“?

Hlavním důsledkem centrálního plánování byl nedostatek zboží. Neustále probíhaly pětiletky, které byly nadále neúspěšné. Chyběly prvky tržního hospodářství a trh, který by se s nedostatky vypořádal sám. Bylo nedostatkové zboží, např. mandarinky, banány, kakao (jen na Vánoce) apod.

„nedostatková ekonomika“ = zemědělství nedokázalo uspokojit zájem ze strany občanů, byla zaostalá živočišná výroba.

3. Vysvětli pojem „Husákovy děti“. Jakou má tento pojem spojitost se sociálními opatřeními?

Tzv. populační růst v 70. letech. Probíhala tzv. propopulační státní politika. Stát totiž dával k dispozici levné novomanželské půjčky, rodinám s dětmi bylo poskytováno nové bydlení.

Uskutečnila se řada opatření ve prospěch matek a rodin s dětmi: přídavky na děti, daňová zvýhodnění, peněžní podpora při narození dítěte, placená mateřská dovolená, atd.

4. Co to byl disent? Představte si, že jste disidenty a chcete šířit literaturu nebo noviny s informacemi ze západu, jak byste postupovali?

Disent je opozice proti totalitnímu politickému zřízení. Je to komunita disidentů, kteří se snaží bojovat proti totalitnímu režimu.

Literatura či knihy ze západu se daly šířit samizdatovou formou. Disidenti se scházeli tajně, kde si předávali informace, které se snažili šířit dál. Postupovat se musí tajně, protože disidenti byli často chyceni StB.

5. Jaké osobnosti a organizace, které bojovali proti komunistickému režimu, znáte?

a) Osobnosti:

Václav Havel
Ivan Martin Jirous
Pavel Kohout
Jan Patočka
Ludvík Vaculík
Jiří Hájek

b) Organizace:

Charta 77
samizdat
Plastic people
Občanské fórum
VONS

6. Proč vznikla Charta 77? Myslíš si, že byla společnosti prospěšná? Jmenuj její 3 základní mluvčí. Proč byli určeni 3 mluvčí?

Charta 77 byla neformální československá občanská iniciativa, která kritizovala „politickou a státní moc“ za nedodržování lidských a občanských práv, k jejichž dodržování se ČSSR zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) v Helsinkách. Iniciativa působila v letech 1977 až 1992.

Charta měla určeny 3 základní mluvčí: Václava Havla, Jiřího Hájka a Jana Patočku. Tři mluvčí byli určeni proto, kdyby byl jeden z nich zatčen, aby byl k dispozici náhradní.

Charta 77 určitě byla projevem nesouhlasu proti komunistickému režimu, ale příliš k pádu komunistickému režimu nedopomohla. Ti, co Chartu podepsali, byli pronásledováni a vyslýcháni.

OBNOVENÍ DEMOKRACIE A VZNIK ČESKÉ REPUBLIKY

1. Čím se vyznačuje demokracie? Jak se demokracie liší od komunismu?

Demokracie – forma vlády, kdy se občané přímo nebo nepřímo účastní na politické moci. Demokracie je „vláda lidu“. Vyznačuje se občanskou svobodou, dodržováním základních občanských a lidských práv, tržním hospodářstvím, rozdělením politické moci, pluralitě politických stran

Demokracie se liší od komunismu v hospodářských otázkách, komunismus uznává pouze jednu stranu v politickém spektru. Komunismus zpravidla nedodržuje základní lidská práva a svobody.

2. Urči osobnosti na obrázcích:

Václav Havel

Václav Klaus

3. Proč je den 17. 11. nazýván jako „den studentstva“?

Roku 1939 v Protektorátu Čechy a Morava probíhaly demonstrace při příležitosti oslav 28. 10. (vznik ČSR). Při těchto demonstracích byl vážně zraněn student medicíny Jan Opletal a zabit pekař Václav Sedláček. Jan Opletal zraněním podlehl a 15. 11. se konal jeho pohřeb. Následovaly demonstrace proti německé okupaci. Docházelo k zatýkání českých studentů a Adolfem Hitlerem bylo vyhlášeno uzavření českých vysokých škol.

4. Co to bylo OF? Kdo stál v jeho čele? Jaké byly hlavní požadavky OF?

OF = Občanské fórum, v čele stál Václav Havel.

Hlavní požadavky OF – obnova politického pluralismu, odmítání komunistického režimu, odchod neschopných vedoucích komunistických funkcionářů, záruka občanských práv a svobod a potrestání viníků policejní zvěle na Národní třídě 17. listopadu.

5. Co tě napadne, když se řekne: „sametová revoluce“?

Pád komunistického režimu, den studentstva, studentská stávka, Václavské náměstí, zvonění klíči, stávky studentů, divadelníků, zpívání české státní hymny

**6. Kdo se stal novým prezidentem Československé republiky a jaké bylo jeho heslo?
Václav Havel**

Heslo: Láska a pravda zvítězí nad lží a nenávistí!

7. Jmenuj některé kroky likvidace totality a nastolení demokracie.

Zrušení Státní bezpečnosti (StB), ukončení činnosti Národní fronty, byl přijat zákon o rehabilitaci pronásledovaných komunistickým režimem, přijetí restitučního zákona, uzavření dohody o odchodu sovětských vojsk z Československa, amnestie.

8. Jaký byl vztah mezi Čechy a Slováky? Kdy došlo k jejich rozdělení?

Po pádu komunistického režimu se začaly vést diskuse o tom, jak bude vypadat nový název Československa. Slováci odmítali název Československá republika. Nakonec byl přijat název Česká a Slovenská federativní republika. Problém nastal v roce 1992, kdy se začaly odlišovat politické názory a směřování jednotlivých států. Rozdílné názory přerostly v ústavní krizi. Jen těžko byla sestavena federální vláda. Názorová nejednotnost znemožňovala její řídicí a rozhodovací činnost. Nakonec se český premiér Václav Klaus a slovenský Vladimír Mečiar dohodli na vytvoření dvou samostatných států. Dnem 31. 12. 1992 zanikl společný stát Čechů a Slováků.

9. Jmenuj politické strany, které vznikaly od roku 1990. Existují strany i dnes? Jak jsou strany rozloženy v politickém spektru?

ODS (Občanská demokratická strana) – pravice, ODA (Občanská demokratická aliance), ČSSD (Česká strana sociálně demokratická) – levice, KDU – ČSL (Křesťansko-demokratická unie – Československá strana lidová) - střed